

URU Journal of Integrated Sciences
for Development

ISSN 2821-9708 (Online)

วารสารสหวิทยาการเพื่อการพัฒนา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

URU Journal of Integrated Sciences
for Development

ISSN 2821-9708 (Online)

ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2568 | Vol. 15 No. 1 January - June 2025

วัตถุประสงค์ (Aims)

เพื่อส่งเสริมการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และ ผลงานวิจัยเพื่อการพัฒนาการศึกษา ท้องถิ่น และสังคม ของอาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นักศึกษา ตลอดจนผู้ที่สนใจ

ขอบเขตของงานวิจัย (Scope)

- General Social Sciences : สังคมศาสตร์ทั่วไป (การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, วิถีชีวิตของคน ชุมชน ท้องถิ่น, การขับเคลื่อนชุมชนบนฐานนโยบาย และวิถีชีวิต)
- Communication : การสื่อสาร
- Education : การพัฒนาทางการศึกษา (พัฒนาสมรรถนะกำลังคน, ชุมชน ท้องถิ่น, การเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม, การเรียนรู้ตลอดชีวิต)
- Development : การพัฒนา (การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจยกระดับคุณภาพชีวิต ของคน ชุมชน ท้องถิ่น)
- Health (Social Sciences) : สุขภาพ (สังคมศาสตร์) (การพัฒนาสุขภาวะของคนในชุมชน ท้องถิ่นทุกช่วงวัย)

ที่ปรึกษา

1. รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาวิณี สัตยาภรณ์
2. รองศาสตราจารย์ ดร.เจษฎา นิ่งฉาย

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา จันทรตรง

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

กองบรรณาธิการภายใน

1. รองศาสตราจารย์ ดร.จักรกฤษณ์ พิทยาพงษ์
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา ตันตจิรียาพันธ์
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สดี ธนารักษ์
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาภรณ์ หนูเมือง
5. อาจารย์ ดร.พิทยา ยาไ้
6. คุณรัตนะ อินจ้อย (บรรณารักษ์ชำนาญการ)

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

วารสารสหวิทยาการเพื่อการพัฒนา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

URU Journal of Integrated Sciences
for Development

ISSN 2821-9708 (Online)

ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2568 | Vol. 15 No. 1 January - June 2025

กองบรรณาธิการภายนอก

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ชุมศักดิ์ อินทร์รักษา
2. รองศาสตราจารย์ ดร.กุลทิพย์ ศาสตร์ระงูจิ
3. รองศาสตราจารย์ ดร.พรชนก ทองลาด
4. รองศาสตราจารย์ ดร.วิรุณสิริ ไชมา
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลลักษณ์ พลวัน
6. รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐธาดา วงษ์นายะ
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บัณฑิตา อินสมบัติ
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชิตาภา สุขพลำ

คณะสหวิทยาการ
มหาวิทยาลัยศรีสเทวียน
คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยกำแพงเพชร
คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยบูรพา

กำหนดการเผยแพร่

ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน
ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

ภาษาที่รับตีพิมพ์

ภาษาไทย

เจ้าของวารสาร

ศูนย์ส่งเสริมบัณฑิตศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

บทความวิจัยต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และครอบคลุมประเด็นการวิจัย
ที่นำเสนอในบทความ จำนวน 3 ท่าน จากหลากหลายสถาบัน โดยเป็นการประเมินบทความที่ผู้ทรงคุณวุฒิ
และผู้มีพรณ์ไม่ทราบชื่อ สังกัดของกันและกัน (Double-blind Review)
และผู้ทรงคุณวุฒิปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยที่หลากหลาย ไม่ได้ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยเดียวกับผู้มีพรณ์

Table Of Content

20
25

- URU-J.ISD 277667 แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนพันธุ์กล้าผ่านกระบวนการ ประชาธิปไตยชุมชน: กรณีศึกษาพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาดี จังหวัดอุดรธานี
วลีรัตน์ แสงไชย
- URU-J.ISD 279485 แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาในยุคโลกโกลาหล BANI World สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล
คมจิรวรวิทย์ เรืองฤทธิ์, นิลรัตน์ นวกิจไพฑูรย์ และนพรัตน์ ชัยเรือง
- URU-J.ISD 279650 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม เพื่อลดค่าใช้จ่ายครัวเรือน ตำบลทุ่งก่อ อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย
วิไลลักษณ์ วงศ์ชัย, ธนภัทร กันทวงค์, พิระพล ศรีวิชัย และทิพย์สุดา พองสมุทร
- URU-J.ISD 280150 การจัดการทุนทางทรัพยากรธรรมชาติเพื่อหนุนเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ในการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของบ้านปางมะโอ ตำบลวังเงิน อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง
จุฬารัตน์ คำภาเครือ, นลัท ชินสงคราม, กนกวรรณ อุ่ทองทรัพย์, บุญทวรรณ วิงวอน, เชียงรุ้ง หวง, เสี้ยวเฟย จ้าว และ ช่างเหวิน หวาง
- URU-J.ISD 282509 การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานด้วยทุนทางวัฒนธรรม แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง(ปวส.)
บัว คำอ่อง, ญัฐเชษฐ์ พูลเจริญ และอัจฉรา ศรีพันธ์
- URU-J.ISD 282509 รูปแบบการถ่ายโอนความรู้ในอุตสาหกรรมผลไม้แปรรูปตามนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรม 4.0
มนัสนันท์ แจ่มศรีใส, เพื่องอรุณ ปรีดีติลล และอัจฉรา ศรีพันธ์

URU Journal of Integrated Sciences for Development

**แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม
ของเยาวชนพันธุ์กล้าผ่านกระบวนการประชาธิปไตยชุมชน:
กรณีศึกษาพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาดี
จังหวัดอุดรธานี**

**GUIDELINES FOR PROMOTING MORALITY AND ETHICS OF BRAVE YOUTH THROUGH
THE COMMUNITY DEMOCRACY PROCESS: A CASE STUDY OF NADI SUB-DISTRICT
ADMINISTRATIVE ORGANIZATION, UDON THANI PROVINCE**

**วลีรัตน์ แสงไชย
Waleerat Sangchai**

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ศูนย์การศึกษาจังหวัดอุดรธานี
Suan Sunandha Rajabhat University, Udonthani Education Center
Corresponding email: waleerat.sa@ssru.ac.th

แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนพันธุ์กล้าผ่านกระบวนการ
ประชาธิปไตยชุมชน: กรณีศึกษาพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาดี จังหวัดอุดรธานี
GUIDELINES FOR PROMOTING MORALITY AND ETHICS OF BRAVE YOUTH THROUGH
THE COMMUNITY DEMOCRACY PROCESS: A CASE STUDY
OF NADI SUB-DISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION, UDON THANI PROVINCE

วสิรัตน์ แสงไชย*

Waleerat Sangchai*

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ศูนย์การศึกษาจังหวัดอุดรธานี

Suan Sunandha Rajabhat University, Udon Thani Education Center

*Corresponding email: waleerat.sa@ssru.ac.th

วันที่รับ: 19 กันยายน 2567, วันที่แก้ไข: 28 พฤษภาคม 2568, วันที่ตอบรับ: 16 มิถุนายน 2568

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหาแนวทางในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้กับเยาวชนในจังหวัดอุดรธานี โดยผ่านกระบวนการประชาธิปไตยชุมชน และเพื่อหาวิธีสร้างจิตสำนึกที่ดีให้เกิดรูปแบบเยาวชนพันธุ์กล้า และหาแนวทาง การสร้างจิตสำนึกที่ดีให้เยาวชนในจังหวัดอุดรธานีต่อสังคมวิถีชีวิตใหม่ในรูปแบบเยาวชนพันธุ์กล้าแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนจังหวัดอุดรธานี โดยเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ประชากร คือ เยาวชน ในพื้นที่ความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี อายุระหว่าง 11 – 25 ปี จำนวน 951 คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างการศึกษา จำนวน 282 คน โดยใช้สูตร Taro Yamane และกลุ่มเยาวชนในการสนทนากลุ่มย่อย จำนวน 14 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษา พบว่า วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนจังหวัดอุดรธานี ผ่านกระบวนการประชาธิปไตยชุมชน พบว่า ชุมชนควรเปิดโอกาสและสร้างช่องทางการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้กับเด็กและเยาวชนเพิ่มมากขึ้นและมีความหลากหลายของกิจกรรม ดังนั้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชน ควรมีกำหนดนโยบายเพื่อการเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการมีส่วนร่วมของเยาวชน และวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อหาแนวทางการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้เยาวชนในจังหวัดอุดรธานีต่อสังคมวิถีชีวิตใหม่ในรูปแบบเยาวชนพันธุ์กล้าแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนจังหวัดอุดรธานี พบว่าแนวทางการสร้างจิตสำนึกในรูปแบบเยาวชนพันธุ์กล้านั้น จำเป็นต้องมีความสอดคล้องกับวิถีปฏิบัติของเยาวชนในยุคปัจจุบัน คือ มีความเท่าทันเหตุการณ์ มีความทันสมัย โดยใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารเข้ามาเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชน

คำสำคัญ: คุณธรรมและจริยธรรม, เยาวชน, ประชาธิปไตยชุมชน, การมีส่วนร่วมของประชาชน, เยาวชนพันธุ์กล้า

Abstract

The purposes of this mixed-methods study were to establish guidelines for the promotion of morality and ethics among the youth of Udon Thani Province through the process of community democracy, as well as to raise awareness among the youth of Udon Thani Province regarding the new lifestyle society in the form of brave youth. The population consisted of 951 youth aged 11 to 25 years, residing within the authority of the Nadi Sub-district Administrative Organization, Mueang District, Udon Thani Province. The sample included 282 youth selected using Taro Yamane's formula, and 14 youth participated in a small group discussion. The research instruments were a questionnaire and an interview form. Data were analyzed using percentage, mean, and standard deviation. The results showed that for the guidelines for the promotion of morality and ethics among the youth, the community should provide more opportunities and create channels for children and youth to participate in community development and diversify their activities. This means that local government organizations and community leaders should develop policies to increase youth participation. It was also discovered that guidelines for raising awareness must be consistent with current youth practices. Youth are expected to use communication technology to raise awareness about the importance of morality and ethics among themselves.

Keywords: Morality and ethics, Youth, Community democracy, Public participation, Brave youth

บทนำ

คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทยในโลกยุค 5 G ตามแนวทางการวิเคราะห์ของ Tondare et al., (2014) ซึ่งอธิบายว่า ความก้าวหน้าในด้านโทรคมนาคมในแต่ละยุคตั้งแต่ยุค 1G

จนกระทั่งมาเป็นยุค 4.5G ในทุกวันนี้เกิดขึ้นตลอดเวลาในช่วงเวลาทุก ๆ 10 ปี และในขณะนี้ความก้าวหน้ากำลังจะเปลี่ยนผ่านไปยังยุคต่อไป คือ 5G อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงอาจส่งผลให้เยาวชนมองเห็นความสำคัญของการมีคุณธรรมและจริยธรรมเป็นเรื่องของการความล้ำสมัย หรือกลายเป็นคำที่ไม่มีความศรัทธาอยู่ในความหมาย คงด้วยเพราะเยาวชนในเจนเนอเรชันยุค Z นั้น เติบโตมาพร้อมกับการเห็นปัญหาของการทุจริตผ่านการนำเสนอข่าวสารเป็นภาพชินตา กับ บทลงโทษที่มีต่อผู้ประพฤติทุจริตนั้น บางครั้งมีความล้ำสมัย และไม่เท่าทันกับความผิดที่กระทำ ส่งผลให้คำกล่าวที่ว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว กลายเป็น ทำดีได้ดีมีที่ไหน ทำชั่วได้ดีมีถมไป จึงทำให้เยาวชนไทยละเลยต่อการกล่าวโทษผู้กระทำการทุจริต และแสดงออกในลักษณะของการเพิกเฉยต่อการกระทำดังกล่าว โดยมองว่า ผลของการกระทำดังกล่าวนี้ ไม่ได้มีผลกระทบมาถึงตนเอง และในบางครั้งการเข้าไปยุ่งเกี่ยว อาจส่งผลร้ายต่อตนเองได้ ดังนั้น วิธีการเลือกเพิกเฉย จึงเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติมากกว่า ผลจากการเพิกเฉยเท่านั้น ส่งผลให้กลายเป็นการเปิดโอกาสที่ยิ่งใหญ่ให้กับการกระทำการทุจริตนั้น ได้กระทำผิดได้โดยสุจริตใจ และเมื่อเยาวชนกลุ่มนี้ เติบโตขึ้น พวกเขาอาจกลายเป็นคนกระทำความผิด กระทำการทุจริต ได้โดยมอง

ว่า เป็นสิ่งปกติที่สามารถทำได้ ปัญหาที่สะท้อนให้เห็นจากการศึกษาของ ศูนย์วิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา เพื่อเด็กและผู้มีความต้องการพิเศษ ศูนย์วิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษาเพื่อเด็กและผู้มีความต้องการพิเศษ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2556) เรื่องสิทธิเด็ก และการวางแผนท้องถิ่นเพื่อเด็กและเยาวชน โดย ได้รายงานสถานการณ์และปัญหาของเด็กและเยาวชนในท้องถิ่น พบว่า ปัญหาด้านคุณธรรมและจริยธรรมเป็น 1 ใน 5 ลำดับแรกของปัญหาในกลุ่มเยาวชน

จากการศึกษาของสำนักงานการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2565 พบว่า สถานการณ์การทุจริตในเชิงพื้นที่ตามโครงสร้างการแบ่งส่วนราชการภายในเขตพื้นที่ พบว่า จำนวน ข้อกล่าวหาที่สูงสุด สามลำดับแรก ได้แก่ ลำดับแรก จำนวนข้อกล่าวหาในเขตพื้นที่สำนักงาน ป.ป.ช. ส่วนกลาง จำนวน 1,504 เรื่อง (คิดเป็นร้อยละ 21.35) รองลงมา ได้แก่ เขตพื้นที่ สำนักงาน ป.ป.ช. พื้นที่ ภาค 3 จำนวน 1,011 เรื่อง (คิดเป็นร้อยละ 14.35) และลำดับที่สาม ได้แก่ เขตพื้นที่ สำนักงาน ป.ป.ช. พื้นที่ ภาค 4 จำนวน 935 เรื่อง (คิดเป็นร้อยละ 13.27) และเมื่อพิจารณาจากเขตพื้นที่ทั้งสามลำดับแรก พบว่า จำนวนข้อกล่าวหาในเขตพื้นที่ สำนักงาน ป.ป.ช. พื้นที่ภาค 4 มีจำนวนการยื่นข้อกล่าวหาเพิ่มขึ้นจากปีงบประมาณ 2564 มากเป็นลำดับแรก (ปีงบประมาณ 2565 จำนวนข้อกล่าวหา 408 เรื่อง ปีงบประมาณ 2564 จำนวนข้อกล่าวหา 230 เรื่อง) ปัญหาที่สำคัญดังกล่าว เยาวชนในจังหวัดอุดรธานี อาจได้รับผลกระทบดังกล่าวเช่นกัน อันสืบเนื่องมาจากปัญหา ข้อร้องเรียนมากที่สุดในสามลำดับแรก และมีการเพิ่มขึ้นของข้อร้องเรียนอย่างต่อเนื่อง ในระดับที่น่าตระหนก

ประชาธิปไตย (Democracy) มีฐานะที่เป็นลักษณะของความคิด ความเชื่อ และระบอบการปกครองที่ ศรัทธาในความเป็นมนุษย์ ซึ่งในสังคมไทยซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) มาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และ อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional Monarchy) นับตั้งแต่ปี 2475 อย่างไรก็ตาม ความเป็นประชาธิปไตยเป็น เพียงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องอยู่กับระดับของสถาบันการปกครอง และกระบวนการประชาธิปไตยเพื่อให้ได้มาซึ่ง ตัวแทนประชาชน การออกกฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมาย การแสดงออกในความคิดเห็นของประชาชนจะมี อยู่อย่างจำกัด และมีความห่างไกลจากวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชน จนอาจกล่าวได้ว่า สถาบันและ กระบวนการประชาธิปไตยในประเทศไทยเท่าที่ผ่านมา นั้น แยกออกมาจากวิถีชีวิตของประชาชนเกือบจะสิ้นเชิง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ไม่ได้ถูกนำมาใช้จริงในทางปฏิบัติ เนื่องด้วยประชาชนมีความสนใจในประเด็นหลัก คือ ประเด็นเรื่องคุณภาพชีวิต เศรษฐฐานะ และเมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามารับผิดชอบดูแลภาคประชาชน จึงให้ความสำคัญไปที่การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน อันเป็นการพัฒนาในเชิงปริมาณที่สามารถนับจำนวนของ สิ่งปลูกสร้าง สิ่งก่อสร้างนั้นได้เป็นอย่างดี กระบวนการมีส่วนร่วมในเชิงประชาธิปไตย จึงไม่ค่อยมีบทบาทใน การนำมาปรับใช้เพื่อการพัฒนาการบริหารจัดการที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (พระครูวินัยธร วรชิตทะสา และพระมหาไถยน้อย ญาณเมธี (สลาง สิงห์), 2565)

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยค้นหาแนวทางในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับเยาวชนในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลนาดี จังหวัดอุดรธานี โดยผ่านกระบวนการประชาธิปไตยชุมชน จากฐานรากของชุมชน เพื่อต่อยอดได้ไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนให้เข้มแข็งเป็นพลเมืองดี กลายเป็นกำลังการพัฒนาหลักของ จังหวัด และประเทศชาติต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนจังหวัดอุดรธานี ผ่านกระบวนการประชาธิปไตยชุมชน
2. เพื่อหาแนวทางการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้เยาวชนในจังหวัดอุดรธานีต่อสังคมวิถีชีวิตใหม่ในรูปแบบเยาวชนพันธุ์กล้า

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษากระบวนการประชาธิปไตยชุมชน เพื่อการสร้างแนวทางของเยาวชนพันธุ์กล้าที่มีคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า การนำแนวทางนี้มาใช้ในการพัฒนาเยาวชน เป็นประเด็นการสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นการนำกระบวนการดังกล่าวมาใช้ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนในระดับฐานราก และเกิดจากการหล่อหลอมในชุมชน

ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษากับกลุ่มเยาวชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาดี จังหวัดอุดรธานี

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ เยาวชน ในพื้นที่ความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี อายุระหว่าง 11 – 25 ปี จำนวน 951 คน โดยใช้สูตร Taro Yamane ในการคำนวณกลุ่มตัวอย่าง เพื่อแจกแบบสอบถาม จำนวน 282 คน และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง หมู่บ้านละ 2 คน จำนวน 7 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 2 ชุมชนบ้านศรีดอนภู หมู่ที่ 3 ชุมชนบ้านกุดลิงจ้อ หมู่ที่ 4 ชุมชนบ้านหนองแก หมู่ที่ 5 ชุมชนบ้านหนองหัวหมู หมู่ที่ 6 ชุมชนบ้านหนองเก็บชี หมู่ที่ 7 ชุมชนบ้านเหล่า และหมู่ที่ 8 ชุมชนบ้านศรีเชียงใหม่ เพื่อการทำประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) กับเยาวชน เพื่อหาแนวทางสร้างต้นแบบ “เยาวชนพันธุ์กล้า”

ขอบเขตด้านระยะเวลา

เดือนเมษายน – กันยายน 2567

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบการวิจัยแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนพันธุ์กล้าผ่านกระบวนการประชาธิปไตยชุมชน: กรณีศึกษาพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาดี จังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ (Mixed Methods) โดยใช้แนวคิดหลักในการวิจัยที่พัฒนามาจากการศึกษาของกุลธิดา อุ่นจิตต์, วิจิตรา ศรีสอน และสัณฐาน ชยนนท์ (2565) นัยนา สติตเสถียร (2559) และพระครูวินัยธร วรชัฒตะสา และพระมหาไทยน้อย ญาณเมธี (สลาง สิงห์) (2565) ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยการเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณ ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเพื่อวัดระดับความคิดเห็นของเยาวชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาดี จังหวัดอุดรธานี ที่มีต่อคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชน ผ่านกระบวนการประชาธิปไตยชุมชน และดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการเก็บข้อมูลโดยวิธีการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group)

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง หรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ได้ดำเนินการตามขั้นตอนตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ อย่างเคร่งครัด ในรูปแบบคณะกรรมการ ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เยาวชนในพื้นที่ความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี อายุระหว่าง 11-25 ปี จำนวน 951 คนกลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก โดยการใช้สูตร Taro Yamane ในการคำนวณกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 282 คน และ กลุ่มที่สอง ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง หมู่บ้านละ 2 คน จำนวน 7 หมู่บ้าน จำนวนทั้งสิ้น 14 คน เพื่อสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) กับเยาวชนต้นแบบ “เยาวชนพันธุ์กล้า”

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูล ในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณใช้เครื่องมือ คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของของเยาวชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาดี จังหวัดอุดรธานี ที่มีต่อคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชน ผ่านกระบวนการประชาธิปไตยชุมชน แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 คุณลักษณะประชากร จำนวน 3 ข้อ ตอนที่ 2 ระดับความคิดเห็นของของเยาวชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาดี จังหวัดอุดรธานี ที่มีต่อคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชน ผ่านกระบวนการประชาธิปไตยชุมชน จำนวน 10 ข้อ และตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ โดยการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในด้านความเชื่อมั่นและเที่ยงตรง มีค่า Index of Item-Objective Congruence (IOC) เท่ากับ 0.67 และมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbachs' alpha coefficient) เท่ากับ 0.95 จากนั้น ได้นำแบบสอบถามสำรวจความคิดเห็นของเยาวชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาดี จังหวัดอุดรธานี และ การสนทนากลุ่มย่อย โดยผู้วิจัย คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เพื่อการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) กับเยาวชนต้นแบบ “เยาวชนพันธุ์กล้า”

การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์งานวิจัยเชิงปริมาณ ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นของของเยาวชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาดี จังหวัดอุดรธานี ที่มีต่อคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชน ผ่านกระบวนการประชาธิปไตยชุมชน โดยมีการแปลผลด้วยค่าสถิติเชิงพรรณนา เพื่อการอธิบายคุณลักษณะประชากร และระดับความคิดเห็น ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และในส่วนกลุ่มเยาวชนผู้ให้ข้อมูลหลัก ดำเนินการทำประชุมกลุ่มย่อย Focus Group กับเยาวชนต้นแบบ “เยาวชนพันธุ์กล้า” ผู้วิจัยแปลผลด้วยพรรณนา (Content Analysis) จากคำให้สัมภาษณ์จากแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของเยาวชนจังหวัดอุดรธานี ที่มีต่อคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนในยุคปัจจุบัน ผ่านกระบวนการประชาธิปไตยชุมชน โดยดำเนินการในลักษณะปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง จึงได้แสดงค่าเป็นรหัสสัญลักษณ์แทน เพื่อเป็นการแทนการแสดงตนของเยาวชน อายุ 11- 25 ปี จากทั้ง 7 หมู่บ้านในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาดี จังหวัดอุดรธานี จำนวนทั้งสิ้น 14 คน โดยกำหนดรหัส A-G เพื่อแทนเยาวชนทั้งเจ็ดหมู่บ้าน จำนวนหมู่บ้านละ 2 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินงานวิจัยเป็น 3 ระยะ ได้แก่

1. ระยะต้นน้ำ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเยาวชนจังหวัดอุดรธานี ที่มีต่อคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนในยุคปัจจุบัน ผ่านกระบวนการประชาธิปไตยชุมชน
2. ระยะกลางน้ำ เป็นการรวบรวมประเด็นที่สำคัญที่ได้จากแบบสอบถามในระยะต้นน้ำ มาดำเนินการจัดทำเป็นการทำประชุมกลุ่มย่อย Focus Group กับเยาวชนต้นแบบ “เยาวชนพันธุ์กล้า” เพื่อร่วมกันหาแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม
3. ระยะปลายน้ำ นำข้อสรุปที่ได้มาทำการสร้างเป็นแนวทางในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม

ผลการวิจัย

การศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาดี จังหวัดอุดรธานีผ่านกระบวนการประชาธิปไตยชุมชน สามารถนำเสนอข้อมูลคุณลักษณะประชากร ดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลคุณลักษณะของเยาวชน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	163	57.80
หญิง	119	42.20
อายุ		
11 – 15 ปี	52	18.44
16 – 20 ปี	128	45.39
21 – 25 ปี	102	36.17
อาชีพ		
นักเรียน/นักศึกษา	176	62.41
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	17	6.03
รับจ้าง	49	17.38
เกษตรกร	13	4.61
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	27	9.57
รวม	282	100.00

จากตารางที่ 1 คุณลักษณะของเยาวชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาดี จังหวัดอุดรธานี จำนวน 282 คน พบว่า เยาวชนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 163 คน คิดเป็นร้อยละ 57.80 อายุระหว่าง 16 – 20 ปี จำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 45.39 และเป็นนักเรียน/นักศึกษา จำนวน 176 คน คิดเป็นร้อยละ 62.41

ความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนจังหวัดอุดรธานีผ่านกระบวนการประชาธิปไตยชุมชน พบว่า อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.46) แสดงผลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับความคิดเห็นของเยาวชน ที่มีต่อคุณธรรมและจริยธรรม ผ่านกระบวนการประชาธิปไตยชุมชน

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความหมาย
1. ผู้นำในชุมชนเปิดโอกาสให้เยาวชนได้แสดงออกใน ความคิดเห็นของตนเอง	4.53	0.25	มากที่สุด
2. ชุมชนนาดีมีช่องทางของการให้เยาวชนได้แสดงความ คิดเห็นได้อย่างหลากหลาย เช่น บอร์ดแสดงความ คิดเห็น เพจ ไลน์กลุ่ม	4.37	0.50	มาก
3. เยาวชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ดำเนินการต่าง ๆ ในชุมชนนาดีได้อย่างอิสระ	4.79	0.28	มากที่สุด
4. การเรียนการสอนในโรงเรียนมีส่วนสนับสนุนให้ เยาวชนกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม	4.32	0.30	มาก
5. เยาวชนสามารถเป็นต้นแบบของผู้มีคุณธรรมและ จริยธรรมได้	4.82	0.50	มากที่สุด
6. หากพบเห็นการกระทำทุจริต สามารถเข้าถึงช่อง ทางการแจ้งการกระทำทุจริตได้	4.10	0.15	มาก
7. การเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมไม่ใช่เรื่องเฉพาะ ของผู้ใหญ่ ผู้นำชุมชน แต่เป็นเรื่องสำคัญของเยาวชน ด้วย	4.63	0.10	มากที่สุด
8. หากพบเห็นข้อมูลของคนใกล้ชิด เช่น เพื่อน ครู ผู้ใหญ่บ้าน กระทำการทุจริต จะแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยทันที	4.25	0.25	มาก
9. การเมืองเป็นเรื่องใกล้ตัว และมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างยิ่ง ต่อการดำรงชีวิต	4.28	0.30	มาก
10. เยาวชนที่มีคุณธรรมและจริยธรรม ถือเป็นสิ่งสำคัญ ต่อการพัฒนาประเทศชาติ	4.57	0.25	มากที่สุด
รวม	4.46	0.29	มาก

จากตารางที่ 2 ระดับความคิดเห็นของเยาวชนจังหวัดอุดรธานี ที่มีต่อคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชน ผ่านกระบวนการประชาธิปไตยชุมชน พบว่า ความคิดเห็นของเยาวชนจังหวัดอุดรธานี ที่มีต่อคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชน ผ่านกระบวนการประชาธิปไตยชุมชนในภาพรวม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.46) เมื่อพิจารณารายด้านจากมากไปหาน้อยสามลำดับแรก พบว่า ลำดับแรก เด็กและเยาวชนมีความคิดเห็นว่า สามารถเป็นต้นแบบของผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมได้ อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.82) รองลงมา คือ เด็กและ

เยาวชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินการต่าง ๆ ในชุมชนชาติได้อย่างอิสระ อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.79) ลำดับที่สาม คือ การเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมไม่ใช่เรื่องเฉพาะของผู้ใหญ่ ผู้นำชุมชน แต่เป็นเรื่องสำคัญของเด็กและเยาวชนด้วย อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.63)

ผลการวิจัยในการหาวิธีสร้างจิตสำนึกที่ดีให้เกิดรูปแบบเยาวชนพันธุ์กล้า โดยใช้การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อเป็นต้นแบบเยาวชนที่มีคุณธรรมและจริยธรรม ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาดี จังหวัดอุดรธานี

ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดรหัส เพื่อเป็นการแทนการแสดงตนของเยาวชน อายุ 11- 25 ปี จากทั้ง 7 หมู่บ้าน ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาดี จังหวัดอุดรธานี จำนวนทั้งสิ้น 14 คน โดยกำหนดรหัส A-G เพื่อแทนเยาวชนทั้งเจ็ดหมู่บ้าน จำนวนหมู่บ้านละ 2 คน เนื่องจากเยาวชนเป็นกลุ่มเปราะบางจึงมีความจำเป็นต้องดำเนินการตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์อย่างเคร่งครัด จึงได้นำเสนอข้อความจากการสนทนากลุ่มย่อยในลักษณะของการกำหนดเป็นรหัส เช่น A1 จะแทนเยาวชนที่มาจากหมู่บ้าน A คนที่ 1 หรือ รหัส C2 จะแทนเยาวชนที่มาจากหมู่บ้าน C คนที่ 2 เป็นต้น

ผลสรุปของการสนทนากลุ่มย่อย พบว่า เยาวชนที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่มย่อย มีอายุน้อยที่สุดที่เข้าร่วมสนทนากลุ่มย่อย คือ 12 ปี และอายุมากที่สุด 25 ปี โดยเฉลี่ยอายุของผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มย่อย เท่ากับ 19.14 ปี ซึ่งเป็นผู้ที่ผ่านกระบวนการสร้างประชาธิปไตยชุมชนจากกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ได้แก่ การอบรมโครงการสร้างอาชีพ การอบรมเยาวชนอาสาทำดีกับคุณ การอบรมคุณธรรมและจริยธรรมในระดับโรงเรียน และการเข้าร่วมประชาคมหมู่บ้าน

จากการดำเนินการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) จากผู้ให้ข้อมูลหลักที่สำคัญ ในการดำเนินการวิจัย จำนวน 14 คน เกี่ยวกับการสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชน ผ่านกระบวนการประชาธิปไตยชุมชน ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาดี สามารถสรุปความคิดเห็นได้ว่า ในปัจจุบันเด็กและเยาวชนให้ความตระหนักต่อประเด็นด้านคุณธรรมและจริยธรรมเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุผลที่ว่า เป็นพื้นฐานของการดำเนินการในทุกด้าน ทั้งการเรียน การปฏิบัติงาน โดยเฉพาะเป็นคุณสมบัติพื้นฐานที่สำคัญของผู้นำ ผู้ปกครอง นักการเมือง และผู้บริหารประเทศ เห็นได้จากคำกล่าวของเยาวชนรหัส E2 ว่า “ต้องมีคุณธรรมจริยธรรม ตั้งแต่วัยเด็กแบบพวกหนู ไปจนถึงนักการเมืองแบบนายๆ เลยค่ะ”

นอกจากนี้ ได้ถกเถียงกันในเรื่องของการสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชน ผ่านกระบวนการประชาธิปไตยชุมชน ซึ่งเยาวชนมีความเห็นตรงกันว่า คุณธรรมและจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญ เพราะกระบวนการประชาธิปไตยนั้นเริ่มได้ตั้งแต่ในระดับครอบครัว โรงเรียน การเมืองท้องถิ่น และการเมืองระดับชาติ การที่ชุมชน โรงเรียน การเมืองระดับท้องถิ่นเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น หรือ การจัดการอบรมที่จะเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีพซึ่งได้ผ่านการสำรวจความคิดเห็นจากประชาชนมาแล้วนั้น เท่ากับเป็นการรับฟังเสียงของเด็กและเยาวชน ทำให้เกิดการรับรู้ถึงการรับฟังเสียงข้างมาก แต่ไม่ละเลยเสียงข้างน้อย ให้ความสำคัญกับความเป็นประชาธิปไตยตั้งแต่ระดับชุมชน ย่อมส่งผลให้เห็นถึงการกลมเกลียวทางสังคม รูปแบบหนึ่งของการยอมรับซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การสร้างควมมีคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดขึ้น และในท้ายที่สุด อาจนำไปสู่การพัฒนาให้เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ มีคุณธรรมและจริยธรรมนำจิตใจ เห็นได้จากคำกล่าวของเยาวชนรหัส B1 ว่า “การอบรมแบบนี้ ก็เกิดจากการที่ผู้ใหญ่ฟังพวกหนูค่ะ ว่าอยาก

อบรมอะไร ยิ่งได้มาเป็นอาสาสมัครด้วย หนูรู้สึกตัวเองมีประโยชน์ต่อคนอื่น หนูไม่กล้าทำอะไรผิด เพราะหนูถูกมองว่าเป็นคนดีของสังคมไปแล้ว” อีกทั้ง เยาวชนรหัส A2 ได้อธิบายต่อการสนทนากลุ่มย่อยว่า “ก่อนหน้าที่หนูจะมาอบรมก็ซุกซนมาก หนูก็เด็กน้อยธรรมดาเลยพี่ วิ่งเล่น เล่นเกมส์ ไปบ้านเพื่อน พอตอนนี้มาได้ทำก็ซุกซนน้อย รู้สึกแบบตัวเองมีค่า มีประโยชน์อะ มันเหมือนสังคมบอกว่า หนูเป็นคนดีได้ แล้วหนูจะไปทำอะไร”

อีกทั้ง ยังได้พบประเด็นที่สำคัญอย่างมาก คือ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ผ่านกระบวนการประชาธิปไตย ชุมชน ส่งผลให้เด็กและเยาวชนเกิดความรู้สึกถึงคุณค่าในตนเอง และพร้อมที่จะเป็นคนที่มีความดีและมีจริยธรรม เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กและเยาวชนคนอื่น และเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญเพื่อการพัฒนาชุมชนและสังคมต่อไปในอนาคต

นอกจากนี้ จากผู้ให้ข้อมูลหลักที่สำคัญ (Key informant) ที่สำคัญ ได้เสนอเกี่ยวกับแนวทางการสร้างเยาวชนพันธุ์กล้า เพื่อเป็นต้นแบบเด็กและเยาวชนที่มีคุณธรรมและจริยธรรมของจังหวัดอุดรธานี พบว่า เด็กและเยาวชนคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า ตนเอง รวมทั้งเด็กและเยาวชนในชุมชนทุกคน สามารถเป็นตัวอย่างที่ดีในด้านการมีคุณธรรมและจริยธรรมได้ โดยต้องผ่านกระบวนการเลี้ยงเห็นถึงความสำคัญในคุณค่าของตนเอง ได้ทำกิจกรรมเพื่อชุมชนและสังคม รวมถึงการได้รับการยอมรับจากชุมชนและสังคมว่า พวกเขาไม่ใช่เด็ก เพราะพวกเขาจะกลายเป็นเมล็ดพันธุ์ที่เติบโตได้ในอนาคต ซึ่งอาจจะเป็นการสำคัญในการพัฒนาชุมชนและสังคมได้เป็นอย่างดี ถ้ามีคุณสมบัติพื้นฐานของการเป็นคนที่มีความดีและมีจริยธรรม และในบางบทสนทนายังมีการกล่าวไปถึงผู้นำของชุมชน โรงเรียนต้องให้ความสำคัญ สร้างช่องทาง และบทเรียนต้นแบบที่เหมาะสม เพื่อให้เด็กและเยาวชนกล้าแสดงออกถึงความเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม และกล้าที่จะเป็นผู้นำได้อย่างเหมาะสมตามศักยภาพและความถนัดเฉพาะด้านของแต่ละคน ดังเช่น คำกล่าวดังต่อไปนี้

เยาวชนรหัส F2 ให้ความคิดเห็นว่า “เด็กและเยาวชนในชุมชนเรา พร้อมที่จะเรียนรู้ และเป็นต้นแบบของเด็กและเยาวชนที่มีคุณธรรมและจริยธรรม แต่โรงเรียน ชุมชน ผู้นำของเราต้องช่วยกันผลักดันด้วย บางทีเด็กจะบอกว่า อันนี้ไม่ดี ไม่ดียังไง ไม่เห็นด้วยยังไง ต้องฟังเค้าก่อน เหตุผลคืออะไร ถ้าบอกแต่เป็นผู้ใหญ่อาบน้ำร้อนมาก่อน ทุกอย่างก็บออะ มันบั้ง (ศัพท์แสลงของเยาวชน หมายถึง ไม่ดี) ที่นี้เด็กไหนจะกล้า”

เยาวชนรหัส G1 ให้ความคิดเห็นว่า “หนูว่าต้องมีช่องทางที่แบบปลอดภัยอะ สมมติแบบหนูเจอคนทำผิดคนโกงแบบเนี่ย แต่จะให้หนูเดินไปบอกตำรวจ ไปบอกผู้ใหญ่บ้าน หนูก็ไม่กล้าหรอก แต่ถ้าแบบมีช่องทางให้แจ้งออนไลน์ ไม่ต้องเปิดเผยตัวตน เอาแอดหลุม (ศัพท์แสลง หมายถึง การแสดงตัวตนในโลกออนไลน์แบบสมมติ) แจ้งแต่แบบหนูมีหลักฐานของจริงแนบนะ แบบนี้หนูว่าเด็กและเยาวชนก็จะกล้าขึ้น กล้าเป็นตัวเองมากขึ้น”

เยาวชนรหัส C1 ให้ความคิดเห็นว่า “ทุกวันนี้ผมว่า ที่โรงเรียนต้องแบบให้เด็กกล้าเป็นตัวเอง ถ้ามันไม่ได้ไปทำร้ายใคร มีอบรมอะไรในโรงเรียนที่เป็นแบบแนวทางสร้างตัวแบบคนกล้า คนไม่ทำทุจริตอะ แล้วผู้ใหญ่จะต้องเป็นตัวอย่างด้วย แบบผู้ใหญ่บ้าน แบบองค์การบริหารส่วนตำบล ต้องไม่โกง เอาเงินมาพัฒนาชุมชนอย่างจริงจัง เด็กก็จะเรียนรู้ไปเอง”

ข้อเสนอแนะการสร้างต้นแบบเยาวชนที่มีคุณธรรมและจริยธรรมของพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาดี จังหวัดอุดรธานีเพื่อให้เป็นเยาวชนพันธุ์กล้า ดังนี้

1. โรงเรียนควรจัดให้มีแบบเรียนหรือการอบรมเชิงปฏิบัติการประเด็นการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมที่มีความเหมาะสมกับช่วงวัยของเยาวชนเพื่อกระตุ้นความร่วมมือในการนำไปใช้จริงในเชิงปฏิบัติ
2. ชุมชนควรเปิดโอกาสและสร้างช่องทางการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้กับเด็กและเยาวชนเพิ่มมากขึ้นและมีความหลากหลายของกิจกรรม รวมทั้ง มีการประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวนการเข้าร่วม เพื่อให้เยาวชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมได้ทราบข้อมูล และกระตุ้นสำนึกร่วมรับผิดชอบร่วมกันของชุมชนและสังคม
3. ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบควรสร้างช่องทางการร้องเรียน การแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการทุจริต หรือช่องทางการติดต่อสื่อสารให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้น ทั้งในรูปแบบออฟไลน์และออนไลน์ รวมถึงควรเป็นช่องทางที่ปลอดภัยและเป็นความลับสำหรับผู้แจ้งข้อมูลด้วย

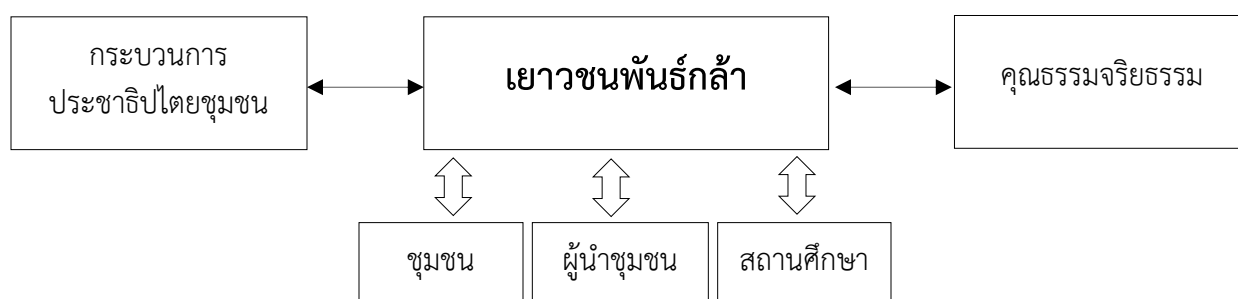
อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนจังหวัดอุดรธานี ผ่านกระบวนการประชาธิปไตยชุมชน พบว่า เด็กและเยาวชนมีความคิดเห็นว่า สามารถเป็นต้นแบบของผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมได้ อยู่ในระดับมากที่สุด มีความสอดคล้องกับการศึกษาของ พระครูวินัยธร วรชิตทะสา และพระมหาไทยน้อย ญาณเมธี (สลาง สิงห์) (2565) ได้ทำการศึกษา เรื่องการวางรากฐานแก่เยาวชนไทยแบบการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยของไทยให้ก้าวหน้าและยั่งยืน พบว่า เยาวชนเป็นรากฐานสำคัญของประเทศในอนาคต มีพลังความมุ่งมั่นสร้างสรรค์ มีดวงจิตที่สะอาด บริสุทธิ์ ตั้งงาม ปราศจาก เลศนัย และผลประโยชน์ที่แฝงเร้นอยู่เบื้องหลัง ดังนั้น เยาวชนจึงเป็นต้นกล้าประชาธิปไตยที่สำคัญยิ่งที่จะงอกงามขึ้นมาอย่างอุดมสมบูรณ์ด้วยความเป็นประชาธิปไตย โดยเยาวชนคนรุ่นใหม่ ต้องร่วมมีส่วนร่วมพัฒนาประชาธิปไตยของเยาวชนโดยการเรียนรู้การปกครองระบอบประชาธิปไตยให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยดำเนิน ชีวิตเป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย มีคุณธรรมและจริยธรรมในระบอบประชาธิปไตยเป็นหลักในการดำเนินชีวิต

แนวทางการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้เกิดรูปแบบเยาวชนพันธุ์กลั่นนั้น พบว่า เยาวชนจะเป็นผู้ที่มีคุณธรรมและจริยธรรมได้นั้น เกิดจากการหล่อหลอมของชุมชนผ่านกระบวนการประชาธิปไตยชุมชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของนัยนา สติเสถียร (2559) ที่ทำการศึกษา รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับชุมชน จากการศึกษา พบว่า รูปแบบและกระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับชุมชน มี 4 องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ 1. ผู้นำมีคุณลักษณะ คือ มีคุณธรรม จริยธรรม มีภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย 2. การวางแผนชุมชน คือ การศึกษาชุมชน การวิเคราะห์สภาพชุมชน การจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม 3. การรวมกลุ่มที่เอื้อต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วม และ 4. การสืบสานประเพณีในชุมชน ในด้านกระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับชุมชน ประกอบด้วย การประสานงานเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เรื่อง หลักประชาธิปไตย ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม การวางแผนชุมชน การปฏิบัติตามแผน และการประเมินผลกระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

องค์ความรู้จากการวิจัยสู่การพัฒนา

กระบวนการประชาธิปไตยชุมชน นั้น เป็นสิ่งที่เยาวชนพันธุ์กล้าควรยึดถือปฏิบัติ เพื่อการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีส่วนร่วมรับผิดชอบ โดยใช้แนวคิดหลักในการวิจัยที่พัฒนามาจากการศึกษาของกุลธิดา อุ่นจิตต์, วิจิตรา ศรีสอน และสัณฐาน ชยนนท์ (2565) นัยนา สถิตเสถียร (2559) และพระครูวินัยธร วรชิตทะสา และพระมหาไทยน้อย ญาณเมธี (สลาง สิงห์) (2565) ซึ่งมีแนวทางในการส่งเสริมให้เกิดคุณธรรมและจริยธรรมให้กับเยาวชนสามารถแสดงเป็นแผนภาพโน้ตชนิในรูปแบบโมเดลการสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดขึ้นในกลุ่มเยาวชนแสดงดังแผนภาพ

ภาพที่ 2 แผนภาพโน้ตชนิในรูปแบบโมเดลการสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดขึ้นในกลุ่มเยาวชน
ที่มา: (แผนภาพโดยผู้วิจัย)

ซึ่งโมเดลดังกล่าวนี้ สามารถพัฒนาต่อยอดเป็นแนวทางในการดำเนินงานในภาคส่วนของชุมชนและผู้นำชุมชนและท้องถิ่น และในภาคส่วนการศึกษา เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย และแนวทางในการนำไปปฏิบัติได้ ดังนี้

1. ในภาคส่วนของชุมชนและผู้นำชุมชนและท้องถิ่น ควรกำหนดเป็นนโยบายเพื่อการเปิดโอกาสและการสร้างช่องทางการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนที่มีความหลากหลาย และสอดคล้องกับพฤติกรรมของคนรุ่นใหม่ เช่น ผ่านระบบออนไลน์ เพื่อการสร้างภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้น รวมทั้ง การสร้างช่องทางการแจ้งข้อมูลข่าวสารที่ปลอดภัย เพื่อให้สามารถแจ้งการพบเห็นการกระทำที่ทุจริตได้ อันจะเป็นการสร้างจิตสำนึกให้กับเด็กและเยาวชนในการไม่ทำและไม่ทนต่อการประพฤติทุจริต

2. ในภาคส่วนของสถานศึกษา ควรกำหนดแนวทางปฏิบัติ โดยการจัดให้มีแบบเรียนหรือการอบรมเชิงปฏิบัติการประเด็นการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมที่มีความเหมาะสมกับช่วงวัยเด็กและเยาวชน ในรูปแบบที่เน้นการมีส่วนร่วม หรือการสร้างบทบาทสมมติ เพื่อการเข้าถึงที่สะดวกและตรงตามความต้องการของเด็กและเยาวชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนจังหวัดอุดรธานี ผ่านกระบวนการประชาธิปไตยชุมชน พบว่า ชุมชนควรเปิดโอกาสและสร้างช่องทางการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้กับเด็กและเยาวชนเพิ่มมากขึ้นและมีความหลากหลายของกิจกรรม ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชน ควรมีกำหนดนโยบายเพื่อการเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการมีส่วนร่วมของเยาวชนเพื่อการเข้ามามีส่วนสำคัญในการกำหนดทิศทางและแนวนโยบายเพื่อการสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้กับเยาวชนรุ่นต่อไป

2. เพื่อหาแนวทางการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้เยาวชนในจังหวัดอุดรธานีต่อสังคมวิถีชีวิตใหม่ในรูปแบบเยาวชนพันธุ์กล้าแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนจังหวัดอุดรธานี พบว่า แนวทางการสร้างจิตสำนึกในรูปแบบเยาวชนพันธุ์กล้านั้น จำเป็นต้องมีความสอดคล้องกับวิถีปฏิบัติของเยาวชนในยุคปัจจุบัน คือ มีความเท่าทันเหตุการณ์ มีความทันสมัยใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารเข้ามาเป็นเครื่องมือเพื่อการเชื่อมต่อในทุกช่องทางของรูปแบบออนไลน์ ดังนั้น สถาบันการศึกษา ควรจัดให้มีแบบเรียนหรือการอบรมเชิงปฏิบัติการประเด็นการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมที่มีความเหมาะสมกับช่วงวัยเด็กและเยาวชน และผู้นำชุมชน ควรดำเนินการเพิ่มช่องทางให้มีความหลากหลายทั้งในรูปแบบออฟไลน์ และออนไลน์ ซึ่งต้องให้ความสำคัญกับระดับชั้นความปลอดภัยของผู้แจ้งและผู้ให้ข้อมูลด้วย เพื่อสร้างการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ ได้ค้นพบ แนวทางการสร้างจิตสำนึกที่ดีในการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรม ในรูปแบบโมเดลการสร้างเยาวชนพันธุ์กล้า ในบริบทของพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาดี โดยสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับบริบทพื้นที่ที่มีทั้งความเป็นชุมชนเมือง และบริบทของชนบทซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับพื้นที่ของการวิจัย ที่เล็งเห็นถึงความสำคัญของการมีคุณธรรมและจริยธรรมเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของเยาวชน ซึ่งควรให้ความสำคัญกับแนวทางในการสร้างตัวแบบเยาวชนพันธุ์กล้าของทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และสถาบันการศึกษา สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับการประเมินผลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านนโยบายเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชน การนำโมเดลเยาวชนพันธุ์กล้าไปใช้ในทางปฏิบัติในสถาบันการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กุลธิดา อุ่นจิตต์, วิจิตรา ศรีสอน และสัณฐาน ชยนนท์ (2565). การพัฒนาประชาธิปไตยโดยใช้เยาวชนไทยเป็นฐานในการพัฒนา. *Journal of Public Administration and Social Management*, 5(2), 73-82.
- นัยนา สกิตเสถียร. (2559). รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับชุมชน. *วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม*, 12(1), 102-112.
- พระครูวินัยธร วรชิตทะสา และพระมหาไทยน้อย ญาณเมธี (สลาภ สิงห์). (2565). การวางรากฐานแก่เยาวชนไทยแบบการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยของไทยให้ก้าวหน้า และยั่งยืน. *วารสารสถาบันวิจัยพินิจธรรม*, 9(2), 207-220.

- ศูนย์วิจัยและพัฒนาวัตกรรมการศึกษาเพื่อเด็กและผู้มีความต้องการพิเศษ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2556). สิทธิเด็กและการวางแผนท้องถิ่นเพื่อเด็กและ เยาวชนสถานการณ์และปัญหาของเด็กและเยาวชนในท้องถิ่น. https://www.dla.go.th/upload/ebook/column/2012/7/2013_5051.pdf
- Tondare, S.M., Panchal S.D. and Kushnure D.T. (2014). Evolutionary steps from 1G to 4. 5G. *International Journal of Advanced Research in Computer and Communication Engineering*, 3(4), 6163-6166.

แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษา
ในยุคโลกโกลาหล BANI World
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล

GUIDELINES OF DEVELOPMENT OF SCHOOL ADMINISTRATION SKILLS
IN BANI WORLD UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA
OFFICE SONGKHLA STUN

@2022 Copyright se.school by ChangeVentures

คมจิรวรวิทย์ เรืองฤทธิ์*, นิลรัตน์ นวกิจไพฑูรย์ และนพรัตน์ ชัยเรือง
Komjirawarit Ruangrith*, Nilrat Navakijpaitoon and Nopparat Chairueng

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
Nakhon Si Thammarat Rajabhat University
*Corresponding email: 6655701012@nstru.ac.th

วันที่รับ: 27 พฤศจิกายน 2567, วันที่แก้ไข: 7 กุมภาพันธ์ 2568, วันที่ตอบรับ: 19 กุมภาพันธ์ 2568

แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาในยุคโลกโกลาหล BANI World
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล
GUIDELINES OF DEVELOPMENT OF SCHOOL ADMINISTRATION SKILLS IN BANI WORLD
UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE SONGKHLA STUN

คมจิรวรวิทย์ เรืองฤทธิ์*, นิลรัตน์ นวกิจไพฑูรย์ และนพรัตน์ ชัยเรือง
Komjirawarit Ruangrith*, Nilrat Navakijpaitoon and Nopparat Chairueng
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
Nakhon Si Thammarat Rajabhat University
*Corresponding email: 6655701012@nstru.ac.th

วันที่รับ: 27 พฤศจิกายน 2567, วันที่แก้ไข: 7 กุมภาพันธ์ 2568, วันที่ตอบรับ: 19 กุมภาพันธ์ 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของทักษะการบริหารสถานศึกษาในยุคโลกโกลาหล BANI World และศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาในยุคโลกโกลาหล BANI World สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล จำนวน 53 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล จำนวน 49 โรงเรียน โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ผู้ให้ข้อมูลคือผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการสถานศึกษา และครูของจำนวน 147 คน เครื่องมือวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง และแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของทักษะการบริหารสถานศึกษา ในยุคโลกโกลาหล BANI World ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด และแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาในยุคโลกโกลาหล BANI World ประกอบด้วย 9 แนวทาง 27 วิธีดำเนินการ มีค่าความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของส่วนประกอบแนวทางการพัฒนาทุกรายการอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ทักษะการบริหารสถานศึกษา, ยุคโลกโกลาหล BANI World

Abstract

The purposes of this mixed-method research were to investigate the current and desired conditions of school administration skills in BANI World and to develop guidelines for developing school administration skills in BANI World under the Songkhla-Stun Secondary Educational Service Area Office. The population included 53 schools under the Songkhla-Stun Secondary Educational Service Area Office. The sample consisted of 49 schools using a multi-stage sampling technique. Key informants included 147 school directors, deputy directors, and teachers. The research instruments were a questionnaire, a structured interview form, and an assessment form. The statistical devices employed for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, priority needs index, and content analysis.

The results revealed that the overall current condition of school administration skills in BANI World was rated as high. The overall desired condition was at its highest level. The guidelines for developing school administration skills in BANI World included nine approaches and 27 methods. The appropriateness and feasibility of the guideline's approaches and methods were rated as highest.

Keywords: school administration skills, BANI World

บทนำ

ลอเรนซ์ (Lorenz, 1978) นักพยากรณ์อากาศ เป็นผู้ริเริ่มบุกเบิกทฤษฎีความโกลาหล ตั้งคำถามว่าการขยับปีกของผีเสื้อในโตเกียว มีผลต่อลมพายุหมุนทอร์นาโดในเท็กซัส หรือพายุฝนในนิวยอร์กหรือไม่ คำตอบคือสิ่งเล็กๆ ใดๆ อาจมีผลกระทบต่อเนื่องจนกลายเป็นเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดได้ ในองค์กรการทำงานมักพบเจอประสบการณ์ “การขยับตามทฤษฎีความโกลาหล ที่ส่งผลกระทบเหล่านี้” อยู่บ่อยครั้ง การออกความเห็นธรรมดาในที่ประชุมสามารถกระจายไปในองค์กรได้อย่างรวดเร็ว เติบโต และเปลี่ยนแปลงไปเป็นความเข้าใจผิดได้ในบางโอกาส สอดคล้องกับแนวคิดในการพยายามอธิบายปรากฏการณ์ของโลกปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วของคาสซิโอ (Cascio, 2022) ได้เขียนบทความเรื่อง Facing the Age of Chaos เปรียบเทียบกับยุคแห่งความโกลาหล ได้นิยามคำว่า “BANI” ได้แก่ Brittle ความเปราะบาง Anxious ความกังวล Nonlinear การคาดเดายาก และ Incomprehensible ความเข้าใจได้ยาก

ยุค “BANI World” เป็นส่วนหนึ่งมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Disruption) ทำให้ประเทศไทยต้องเตรียมความพร้อมกำลังคนรองรับการเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างสมบูรณ์แบบ โดยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความพร้อมและมีความฉลาดทางดิจิทัล ซึ่งเป็นทักษะสำคัญจำเป็นในการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21 ให้อยู่รอดปลอดภัยจากสภาพแวดล้อมยุคดิจิทัล มีความรู้ความสามารถ มีทักษะ และสมรรถนะที่จำเป็น

ต่อการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “คนรุ่นใหม่” ที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไปในอนาคต (อรรถพล สังขวาสี, 2567) ในทางการบริหารองค์กรด้านการศึกษาที่เช่นเดียวกัน องค์กรต้องการผู้บริหารสถานศึกษาที่มีทักษะพร้อมต่อการรับมือในยุคโลกาภิวัตน์ (Katz, 1955, p. 33) ได้ให้ความหมายของทักษะการบริหารไว้ว่า หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารที่ใช้ในการบริหารงานเพื่อความสำเร็จ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ได้กล่าวถึงทักษะการทำงานของผู้บริหารเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในงานเขียนเรื่อง “Skill of an Effective Administrator” ประกอบด้วยทักษะ 3 ด้าน คือ ทักษะด้านเทคนิควิธี ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะด้านความคิดรวบยอด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล เป็นองค์กรที่ดูแลโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดสงขลา และจังหวัดสตูล ในระดับมัธยมศึกษา หนึ่งในพันธกิจ (Mission) และเป้าประสงค์รวม (Goals) ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ทนต่อการเปลี่ยนแปลง ของเทคโนโลยี มีสมรรถนะความรู้ ความเชี่ยวชาญ จรรยาบรรณและมาตรฐานวิชาชีพ รวมทั้งมีภูมิคุ้มกัน พร้อมทั้งจะรับมือกับภัยคุกคามรูปแบบใหม่ทุกรูปแบบ รู้เท่าทันสื่อ และเทคโนโลยี ในการดำเนินชีวิตในโลกยุคใหม่ และได้รับการศึกษาในสถานศึกษาที่มีความปลอดภัย โดยมีจุดเน้นคือการพัฒนาทักษะผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกอนาคต ด้วยเหตุความสำคัญของภาวะการณ์ปัจจุบันและความสำคัญของการพัฒนาองค์กรข้างต้น ผลงานวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ BANI World สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทักษะการบริหารให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดตามผลการวิจัย เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างยั่งยืนเพื่อพัฒนาระดับคุณภาพการศึกษาให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน นำไปสู่ความรู้ความเข้าใจแนวทางในการพัฒนาที่ตรงกันของบุคลากรนำไปสู่องค์กรที่มีความสุขและทันยุคสมัยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของทักษะการบริหารสถานศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ BANI World สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ BANI World สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตที่เกี่ยวกับเนื้อหาที่ศึกษา

- ศึกษาทักษะการบริหารงานสถานศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ BANI World 5 ทักษะ ประกอบด้วย ดังนี้
1. ทักษะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
 2. ทักษะมีโนภาพและความคิดรวบยอด
 3. ทักษะเทคนิควิธีการทำงาน
 4. ทักษะปรับตัวและจัดการตนเอง และ
 5. ทักษะยืดหยุ่นในการทำงาน ตามแนวคิดยุคโลกาภิวัตน์ BANI World

ของคาสซิโอ (Cascio, 2022) ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้านดังนี้ ความเปราะบาง (Brittle) ความกังวล (Anxious) การคาดเดายาก (Nonlinear) และ ความเข้าใจได้ยาก (Incomprehensible)

ขอบเขตที่เกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง

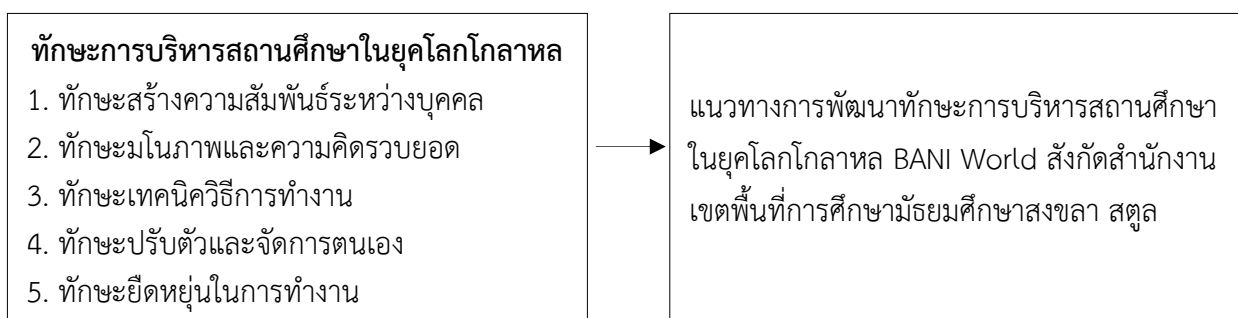
ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล จำนวน 53 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล จำนวน 49 โรงเรียน โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน Multi-stage Sampling กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาคำนวณจากสูตร Yamane (1973) หลังจากนั้นสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งพื้นที่ (Cluster or Area Sampling) โดยแบ่งพื้นที่ตามสหวิทยาเขต จำนวน 4 เขต แล้วใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อสุ่มรายชื่อโรงเรียนได้ทั้งหมด 49 แห่ง ประกอบด้วย ผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน หัวหน้าหรือรองหัวหน้าฝ่ายบริหาร จำนวน 1 คน และ ครู จำนวน 1 คน รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 3 คนต่อโรงเรียน 1 แห่ง รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้นจำนวน 147 คน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ในการสัมภาษณ์เชิงลึก และประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของ (ร่าง) แนวทางการพัฒนา ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 ท่าน ได้แก่ 1. ผู้บริหารการศึกษา 2. ผู้บริหารสถานศึกษา และ 3. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา โดยพิจารณาจากท่านที่มีคุณวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป และมีประสบการณ์การบริหารการศึกษาและบริหารสถานศึกษาจำนวน 5 ปีขึ้นไปด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาในยุคโลกโกลาหล BANI World สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล ใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลและดำเนินการวิจัยในช่วง 2 ปีการศึกษา คือ ระหว่างปีการศึกษา 2566-2567

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 แสดงกรอบกระบวนการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษากรอบแนวคิดทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา

ศึกษากรอบแนวคิดจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกรอบแนวคิดทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา หลังจากนั้นร่างกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยใช้ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา และยุคโลกโกลาหล BANI World เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ประเมินความเหมาะสมของกรอบแนวคิดในการวิจัย และตรวจสอบความถูกต้อง

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของทักษะการบริหารสถานศึกษาในยุคโลกโกลาหล BANI World สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล โดยพิจารณาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น (Confidence Interval) 95% เมื่อมีขนาดกลุ่มประชากรมีจำนวนจำกัด จากสูตร Yamane (1973) ได้จำนวนอย่างน้อย 47 แห่ง และผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งพื้นที่ (Cluster or Area Sampling) โดยแบ่งพื้นที่ตามสหวิทยาเขต จำนวน 4 เขต จากนั้นแบ่งตามสัดส่วนของโรงเรียนแต่ละพื้นที่ต่อจำนวนโรงเรียนทั้งหมด จากนั้นใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อสุ่มรายชื่อโรงเรียนได้ทั้งหมด 49 แห่ง ประกอบด้วย ผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน หัวหน้าหรือรองหัวหน้าฝ่ายบริหาร จำนวน 1 คน และ ครู จำนวน 1 คน รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูล ทั้งหมด 3 คนต่อโรงเรียน 1 แห่ง ดังนั้นรวมมีผู้ให้ ข้อมูลจำนวน 147 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่สร้างขึ้นจากการวิเคราะห์ตัวแปรและองค์ประกอบตามกรอบแนวคิดการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) และ ตอนที่ 2 ข้อคำถามซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาและเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาในยุคโลกโกลาหล BANI World วิธีการตรวจสอบความครอบคลุมของโครงสร้างเนื้อหา ความสอดคล้องระหว่างคำถามกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการ (Item Objective Congruence: IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน พบว่า ค่า IOC ของแบบสอบถามทั้งฉบับ มีค่าเท่ากับ 1.00 หลังจากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) ในโรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอื่น ผลการตรวจสอบพบว่า แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 จึงนำไปใช้เก็บข้อมูลต่อไป ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถาม แบบสำรวจ พร้อมทั้งบันทึกข้อเสนอแนะด้วยตนเองและรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และนำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น PNI_{modified}

ขั้นตอนที่ 3 นำเสนอแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ BANI World สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล

ผู้วิจัยนำค่า $PNI_{modified}$ ที่ได้หาค่ากลางดัชนีความต้องการจำเป็นมาจัดลำดับของการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาตัวแปรที่มีค่า PNI สูงกว่าค่ากลาง จัดอยู่ในตัวแปรกลุ่ม PNI สูง สามารถนำมาใช้ยกร่างแนวทางนำข้อมูลมาร่วมวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยสรุปเป็นประเด็นสำคัญและวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ หลังจากนั้นตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ BANI World สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล โดยการใช้แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ BANI World สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์ความถี่ (f) ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นการจำแนกความหมาย 5 ระดับ และแปลผลโดยเปรียบเทียบเกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ย

เครื่องมือที่ใช้ศึกษา 1. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และ 2. แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ BANI World สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล โดยผู้ให้ข้อมูลคือผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ได้แก่ ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา โดยพิจารณาจากท่านที่มีคุณวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป และมีประสบการณ์การบริหารการศึกษาและบริหารสถานศึกษาจำนวน 5 ปีขึ้นไปด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของทักษะการบริหารสถานศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ BANI World สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล โดยมีรายละเอียดข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ และผลการศึกษาความต้องการจำเป็นของทักษะการบริหารสถานศึกษา ในยุคโลกาภิวัตน์ BANI World สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาสงขลา สตูล

ที่	ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา ในยุคโลกาภิวัตน์ BANI World	สภาพปัจจุบัน		สภาพที่ พึงประสงค์		PNI	ลำดับ
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
	ทักษะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	4.08	0.57	4.58	0.48	0.123	2
1	สร้างเครือข่ายเพื่อร่วมระดมทรัพยากรทางการศึกษา	4.01	0.76	4.62	0.59	0.152	1

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ที่	ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา ในยุคโลกโกลาหล BANI World	สภาพปัจจุบัน		สภาพที่ พึงประสงค์		PNI	ลำดับ
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
2	เข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ จัดการความสมดุระหว่าง คนกับงาน	4.03	0.70	4.44	0.68	0.102	6
3	ยอมรับและทำงานร่วมกับผู้อื่นบนความหลากหลาย ได้ทุกประเภท	4.06	0.70	4.58	0.54	0.128	4
4	กระตุ้น เสริมแรง ยกย่องชมเชยสร้างขวัญกำลังใจ แก่ผู้ร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชาให้เกิดความสามัคคี	4.10	0.62	4.56	0.55	0.112	5
5	ให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคน ทุกโอกาส	4.03	0.77	4.58	0.51	0.136	3
6	แก้ไขปัญหา และป้องกันความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษา	4.03	0.74	4.60	0.60	0.141	2
7	สนับสนุนการทำงานเป็นทีม ร่วมมือร่วมใจระหว่าง สมาชิก ส่งเสริมให้เกิดการทำงานแบบระดมความคิด	4.27	0.52	4.65	0.48	0.089	7
ทักษะมโนภาพและความคิดรวบยอด		4.09	0.60	4.61	0.49	0.127	1
8	มองภาพรวมของภารกิจ กิจกรรมงานต่าง ๆ และ ทิศทางการดำเนินงานของสถานศึกษาได้อย่าง เชื่อมโยงถึงกัน	3.95	0.72	4.57	0.52	0.157	1
9	วางแผนการดำเนินงาน การใช้จ่ายเงินงบประมาณ โดยใช้หลักเกณฑ์ที่ดีในการตัดสินใจ คำนึงถึง ประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก	4.03	0.80	4.48	0.73	0.112	7
10	รู้และเข้าใจระเบียบ กฎเกณฑ์ภาระงานของผู้บริหาร สถานศึกษาในเรื่องของการบริหารงานสถานศึกษา	4.12	0.68	4.61	0.53	0.119	5
11	กำหนดทิศทาง วิสัยทัศน์ เป้าหมาย หลักสูตรของ สถานศึกษาสอดคล้องกับนโยบายเกี่ยวกับการจัด การศึกษาของชาติทุกระดับ	4.24	0.76	4.75	0.47	0.120	4
12	นำนโยบายทางการศึกษาและความต้องการของ ชุมชนมาเป็นแนวทางสู่การปฏิบัติจริงในสถานศึกษา	4.18	0.65	4.67	0.51	0.117	6
13	จัดลำดับความสำคัญในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น และ การปฏิบัติงานกิจกรรมต่าง ๆ ในสถานศึกษา	4.06	0.73	4.62	0.52	0.138	2

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ที่	ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา ในยุคโลกาภิวัตน์ BANI World	สภาพปัจจุบัน		สภาพที่ พึงประสงค์		PNI	ลำดับ
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
14	คาดการณ์การเปลี่ยนแปลงในอนาคตที่จะเกิดขึ้น บนพื้นฐานของความมีเหตุผลได้อย่างน่าเชื่อถือ	4.07	0.60	4.59	0.55	0.128	3
	ทักษะเทคนิควิธีการทำงาน	4.14	0.60	4.56	0.58	0.101	5
15	สั่งการ และมอบหมายงานได้อย่างชัดเจน เหมาะสม ตัวบุคคล เพื่อให้ผู้ปฏิบัติ นำไปปฏิบัติได้บรรลุ เป้าหมายที่วางไว้	4.07	0.64	4.37	0.63	0.074	7
16	สร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน การเมือง สังคม เพื่อประโยชน์ของสถานศึกษา	4.22	0.60	4.62	0.62	0.095	4
17	ประชาสัมพันธ์ สร้างภาพลักษณ์ที่ดี สร้างความ น่าเชื่อถือให้แก่องค์กร	4.27	0.59	4.61	0.65	0.080	6
18	นำองค์กรสู่ความยั่งยืนโดยใช้เครื่องมือเทคโนโลยี ดิจิทัลในการบริหารงานสถานศึกษา	4.07	0.67	4.58	0.63	0.125	2
19	เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วม ดึงศักยภาพ ท้าทาย ความสามารถของบุคลากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์	4.00	0.79	4.54	0.64	0.135	1
20	นิเทศติดตาม และสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ สอน และการปฏิบัติงานของบุคลากรให้บรรลุตาม แผนปฏิบัติการสถานศึกษา	4.18	0.66	4.60	0.63	0.100	3
21	สามารถเชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ ของ สถานศึกษาให้นำมาใช้ประโยชน์ได้สูงสุด	4.19	0.72	4.58	0.65	0.093	5
	ทักษะปรับตัวและจัดการตนเอง	4.13	0.54	4.57	0.49	0.107	4
22	ปรับตัวอย่างรวดเร็วเพื่อก้าวสู่สถานการณ์ใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	3.97	0.75	4.55	0.60	0.146	1
23	อดทน และจัดการตนเองเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่ บีบคั้น หรือสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนยากต่อการแก้ไข	4.05	0.75	4.61	0.53	0.138	2
24	ครองตนให้ประพฤติปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสม ตามกฎหมาย คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ วิชาชีพ	4.13	0.49	4.67	0.50	0.131	4
25	นำตนเอง มีความรับผิดชอบ วางตนอย่างเหมาะสม มีความสุข เป็นระเบียบเรียบร้อย	4.05	0.80	4.59	0.64	0.133	3

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ที่	ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา ในยุคโลกโกลาหล BANI World	สภาพปัจจุบัน		สภาพที่ พึงประสงค์		PNI	ลำดับ
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
26	เผชิญกับปัญหาและแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4.14	0.53	4.52	0.53	0.092	5
27	เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวม	4.16	0.55	4.53	0.53	0.089	6
28	เป็นแบบอย่างที่ดีของบุคคลอื่น พัฒนาศักยภาพ ของตนเองอยู่เสมอ	4.20	0.55	4.49	0.65	0.069	7
ทักษะยืดหยุ่นในการทำงาน		4.13	0.63	4.62	0.50	0.119	3
29	ปรับเปลี่ยนยืดหยุ่นกลยุทธ์ต่าง ๆ ในการบริหารให้ทัน ต่อการเปลี่ยนแปลง หรือสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดไว้ ไม่สิ้นหวังเมื่อต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง	4.05	0.76	4.60	0.56	0.136	2
30	ปรับประยุกต์ ดัดแปลงการทำงานให้เหมาะสมเพื่อให้ เกิดความคล่องตัว บรรลุตามมาตรฐานและเกิด ประโยชน์สูงสุดในการทำงาน	4.25	0.60	4.64	0.61	0.092	7
31	เปิดรับนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน	4.13	0.69	4.64	0.51	0.123	5
32	สร้างความเปลี่ยนแปลงและทำให้ผู้อื่นคล้อยตามร่วม ปฏิบัติงานได้อย่างเป็นรูปธรรม	4.12	0.70	4.63	0.51	0.124	4
33	สร้างสรรค์และพัฒนาผลงานเพื่อให้เกิดผลดี ต่อสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ	4.05	0.77	4.56	0.64	0.126	3
34	ปรับเปลี่ยน เปิดรับวิธีการรูปแบบใหม่ แตกต่าง หลากหลาย และไม่ยึดติดขนบธรรมเนียม ข้อจำกัดเดิม	4.03	0.74	4.62	0.52	0.146	1
35	เชื่อว่าการประสบความสำเร็จขององค์กรเกิดขึ้นได้ จากหลากหลายกระบวนการ ไม่ยึดติดการทำงาน ในรูปแบบเดิม	4.22	0.59	4.65	0.50	0.102	6
รวม		4.11	0.56	4.59	0.48	0.117	

ตารางที่ 1 สามารถสรุปได้ว่า สภาพปัจจุบันของทักษะการบริหารสถานศึกษา ในยุคโลกโกลาหล BANI World สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาสงขลา สตูล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.11, S.D. = 0.56) ส่วนสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.59, S.D. = 0.48)

เมื่อวิเคราะห์ลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ BANI World สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล ทั้ง 5 ทักษะ พบว่าทักษะมนภาพ และความคิดรวบยอดของผู้บริหารสถานศึกษา (PNI = 0.127) มีลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุด รองลงมาคือ ทักษะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา (PNI = 0.123) ทักษะยืดหยุ่นในการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษา (PNI = 0.119) ทักษะปรับตัวและจัดการตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา (PNI = 0.119) และทักษะเทคนิควิธีการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษา (PNI = 0.101) มีลำดับความต้องการจำเป็นน้อยที่สุดตามลำดับ

2. แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ BANI World สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล โดยผู้วิจัยหาค่ากลางดัชนีความต้องการจำเป็นในแต่ละด้านเพื่อจำแนกตัวแปรออกเป็นตัวแปรกลุ่ม PNI สูง และตัวแปรกลุ่ม PNI ต่ำ เพื่อใช้ในการ (ร่าง) แนวทางแล้วนำมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก สามารถสังเคราะห์แนวทางมีรายละเอียดประกอบด้วย 9 แนวทาง 27 วิธีดำเนินการ ดังนี้

ทักษะมนภาพและความคิดรวบยอด ประกอบด้วย 2 แนวทาง 6 วิธีดำเนินการ ดังนี้

แนวทางที่ 1 พัฒนาการมองภาพรวมของภารกิจ กิจกรรมงานต่าง ๆ และทิศทางการดำเนินงานของสถานศึกษาได้อย่างเชื่อมโยงถึงกัน ประกอบด้วยวิธีดำเนินการ ดังนี้ 1. ผู้บริหารสถานศึกษาศึกษาบริบทเชิงพื้นที่ที่ส่งผลต่อการพัฒนาสถานศึกษา โดยใช้เครื่องมือ SWOT Analysis เพื่อให้เห็นข้อมูลภาพรวมของสถานศึกษา 2. ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ภายในกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษาที่มีบริบทใกล้เคียงกันโดยมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การบริหารงาน 3. ผู้บริหารสถานศึกษาเข้าใจภาระหน้าที่ อำนาจบทบาทของตนตามระเบียบ กฎหมาย และความคาดหวังของสังคม

แนวทางที่ 2 พัฒนาการจัดลำดับความสำคัญในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น และการปฏิบัติงานกิจกรรมต่าง ๆ ในสถานศึกษา ประกอบด้วยวิธีดำเนินการ ดังนี้ 1. ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรในองค์กรร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจยึดอนาคตภาพขององค์กรที่คาดหวัง และวางแผนดำเนินการสู่แผนงานให้สอดคล้องชัดเจน 2. ผู้บริหารสถานศึกษาปรับโครงสร้างองค์กรที่กระจายอำนาจการตัดสินใจ มีความคล่องตัว และเปลี่ยนแปลงบทบาทเป็นผู้สนับสนุนอำนาจการ 3. ผู้บริหารสถานศึกษาเข้าร่วมอบรมสัมมนา Up skill พัฒนาศักยภาพตนเองในการจัดการรับมือกับปัญหา จัดการความเสี่ยงในองค์กร

ทักษะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ประกอบด้วย 2 แนวทาง 6 วิธีดำเนินการ ดังนี้

แนวทางที่ 3 พัฒนาการสร้างเครือข่ายเพื่อร่วมระดมทรัพยากรทางการศึกษา ประกอบด้วยวิธีดำเนินการ ดังนี้ 1. ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรในองค์กรร่วมกันสร้างภาคีเครือข่ายอย่างหลากหลายโดยสร้างโอกาสความร่วมมือแก่หน่วยงานภายนอกกับองค์กร 2. ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรในองค์กรร่วมกันประสานงานกับเครือข่ายต่าง ๆ ให้เห็นถึงความสำคัญและผลประโยชน์ร่วมในการระดมทรัพยากรทางการศึกษา 3. ผู้บริหารสถานศึกษายึดหลักธรรมาภิบาล มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ ประชาสัมพันธ์ผลความสำเร็จของภารกิจสร้างความเชื่อมั่นแก่สังคม

แนวทางที่ 4 พัฒนาการจัดการความขัดแย้ง บนพื้นฐานการยอมรับความหลากหลายในองค์กร ประกอบด้วยวิธีดำเนินการ ดังนี้ 1. ผู้บริหารสถานศึกษาบริหารองค์กรโดยยึดหลักประชาธิปไตย ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง มีความยุติธรรมในการพิจารณาเพื่อให้บุคลากรเกิดความรู้สึก 2. ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงออกถึงความเข้าอกเข้าใจรับฟังปัญหา แสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง ขจัดความขัดแย้งในองค์กรได้ทันที่ และส่งเสริมการดูแลสุขภาพใจของนักเรียนและบุคลากร 3. ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างวัฒนธรรมองค์กรการทำงานเป็นทีมแบบร่วมมือร่วมพลังมากกว่าการแข่งขัน ปลุกฝังอัตลักษณ์ค่านิยมองค์กรแก่นักเรียนและบุคลากร

ทักษะยืดหยุ่นในการทำงาน ประกอบด้วย 2 แนวทาง 6 วิธีดำเนินการ ดังนี้

แนวทางที่ 5 พัฒนาการทำงานด้วยความยืดหยุ่น เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วยวิธีดำเนินการ ดังนี้ 1. ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างวัฒนธรรมยอมรับการเปลี่ยนแปลงโดยจัดกิจกรรมให้บุคลากรเรียนรู้ทดลองวิธีการใหม่ ๆ โดยไม่กลัวความผิดพลาด พร้อมทั้งมีแนวทางการสร้างขวัญกำลังใจและความก้าวหน้าในวิชาชีพ 2. ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรในองค์กรมีทัศนคติที่เชื่อว่าเปลี่ยนแปลงนำไปสู่สิ่งที่ดีขึ้น จัดทำแผนกลยุทธ์ที่มีความยืดหยุ่นคล่องตัวตามสถานการณ์ที่คาดเดาได้ยาก โดยอาศัยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านกระบวนการ PLC 3. ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาให้เป็นปัจจุบัน และพร้อมใช้เพื่อการตัดสินใจตามภารกิจอย่างรวดเร็วรอบด้าน

แนวทางที่ 6 พัฒนาการสร้างสรรค์ผลงาน เปิดรับนวัตกรรมเพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน ประกอบด้วยวิธีดำเนินการ ดังนี้ 1. ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นแบบอย่างของการเปิดรับนวัตกรรมโดยอาศัยเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการอำนวยความสะดวกและบริหารจัดการในองค์กรในทุกมิติ 2. ผู้บริหารสถานศึกษาจัดสรรงบประมาณ อุปกรณ์ เวลา หรือสิ่งจำเป็นอื่นใดที่บุคลากรจำเป็นต้องใช้ในการดำเนินการกิจต่าง ๆ 3. ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรในองค์กรตั้งเป้าหมายเพิ่มขีดจำกัดในการสร้างนวัตกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างท้าทายความสามารถผ่านข้อตกลงในการพัฒนางาน (Performance Agreement : PA)

ทักษะปรับตัวและจัดการตนเอง ประกอบด้วย 2 แนวทาง 6 วิธีดำเนินการ ดังนี้

แนวทางที่ 7 พัฒนาการปรับตัวจัดการตนเองอย่างเท่าทันสถานการณ์ ประกอบด้วยวิธีดำเนินการ ดังนี้ 1. ผู้บริหารสถานศึกษาต้องรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงผ่านการติดตามสถานการณ์ นโยบาย หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรวดเร็วและใกล้ชิด 2. ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรในองค์กรร่วมกันจัดทำแผนเผชิญเหตุที่ไม่คาดคิด และปฏิบัติตามแนวทางที่วางไว้อย่างเคร่งครัดเมื่อเกิดเหตุการณ์ 3. ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรในองค์กรที่เกี่ยวข้องฝึกอบรมพัฒนาตนเองในการคิดวิเคราะห์ วางแผน และบริหารความเปลี่ยนแปลง

แนวทางที่ 8 พัฒนาการคล่องตน และการปฏิบัติตามระเบียบกฎหมาย ประกอบด้วยวิธีดำเนินการ ดังนี้ 1. ผู้บริหารสถานศึกษาฝึกฝนการควบคุมตนเอง จัดการอารมณ์ และการสื่อสารแสดงออกต่อบุคคลอื่นอย่างเหมาะสมและน่าเคารพ 2. ผู้บริหารสถานศึกษามีความโปร่งใส ซื่อสัตย์ ยุติธรรม ยึดหลักธรรมาภิบาล ระเบียบกฎหมายในการดำเนินการกิจเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่บุคลากรและสังคมภายนอก 3. ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติตามเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากรในองค์กร นักเรียน และสังคมในด้านความประพฤติปฏิบัติตนต่อครอบครัว และการทำงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์

ทักษะเทคนิควิธีการทำงาน ประกอบด้วย 1 แนวทาง 3 วิธีดำเนินการ ดังนี้

แนวทางที่ 9 พัฒนาการทำงานแบบมีส่วนร่วมสู่ความยั่งยืนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ประกอบด้วย
วิธีดำเนินการ ดังนี้ 1. ผู้บริหารสถานศึกษาเลือกใช้ช่องทางการสื่อสารองค์กรเพื่อสร้างความร่วมมือและสร้างความ
เข้าใจแก่ทุกภาคส่วนได้เหมาะสมและหลากหลาย โดยอาศัยเทคโนโลยีดิจิทัลที่สามารถเข้าถึงผู้คนได้ง่าย และทั่วถึง
อย่างรวดเร็ว 2. ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการจัดการเรียนรู้ และมีแนวทางการ
นิเทศ ติดตาม ให้ข้อเสนอแนะปัดแบค (Feedback) อย่างเป็นกัลยาณมิตร มีประโยชน์ต่อการพัฒนาทักษะของครู
และบุคลากรในทุก ๆ ด้าน 3. เปิดโอกาสให้ครู บุคลากร ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่
เกี่ยวข้องกับการบริหารงาน เพื่อการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ BANI World
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล มีประเด็นจากข้อค้นพบ ซึ่งนำไปสู่การอภิปราย
ผลการวิจัยที่น่าสนใจ ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของทักษะการบริหารสถานศึกษา ในยุคโลกาภิวัตน์ BANI World สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทักษะเทคนิค
วิธีการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ BANI World
เพราะสถานศึกษาจำเป็นต้องมีผู้บริหารที่มีเทคนิควิธีการทำงานที่อาศัยเทคโนโลยีดิจิทัล นวัตกรรมเข้ามา
มีส่วนช่วยบริหารจัดการ และอำนวยความสะดวก สอดคล้องกับ Drake & Roe (1986, pp. 29-30) ที่ได้เสนอ
แนวคิดที่ว่า ทักษะด้านเทคนิคเป็นความสามารถของผู้บริหารในการใช้ความรู้ วิธีการ เทคนิค เครื่องมือ และอุปกรณ์
ที่จำเป็นในการปฏิบัติการกิจ โดยเฉพาะในปัจจุบันทักษะเทคนิคด้านเทคโนโลยี จึงเป็นทักษะที่จำเป็นในการ
บริหารสถานศึกษา อย่างไรก็ตามผลงานวิจัยของ นิภาธร มุลกุน (2561) พบว่า ปัญหาทักษะการบริหาร
ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0 คือ ทักษะการบริหารด้านเทคนิค ที่ควรมีกระบวนการขั้นตอน
วิธีการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และการติดต่อสื่อสารที่เข้าถึงได้ง่าย เพื่อช่วยในการบริหารจัดการองค์กร

สภาพที่พึงประสงค์ของทักษะการบริหารสถานศึกษา ในยุคโลกาภิวัตน์ BANI World สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทักษะที่มี
ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ทักษะยืดหยุ่นในการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งอาจเป็นผลมาจากความผันผวน
ของพฤติกรรมความต้องการของสังคมในยุคปัจจุบันที่เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นเหตุเป็นผลจากข่าวที่เข้าถึงได้ง่าย
และรวดเร็ว สอดคล้องกับแนวคิดของ ศรีธนา พงศ์มันจิต (2566, น. 2212-2225) กล่าวว่าการบริหารสถานศึกษา
ในยุคโลกาภิวัตน์ BANI World ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการวางแผนกลยุทธ์ขององค์กร ที่จะนำไป

สู่การปฏิบัติงานจริง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเน้นความคล่องแคล่ว แต่ยังคงความยืดหยุ่นได้ เพื่อปรับเปลี่ยนให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาวะที่มีความไม่แน่นอน

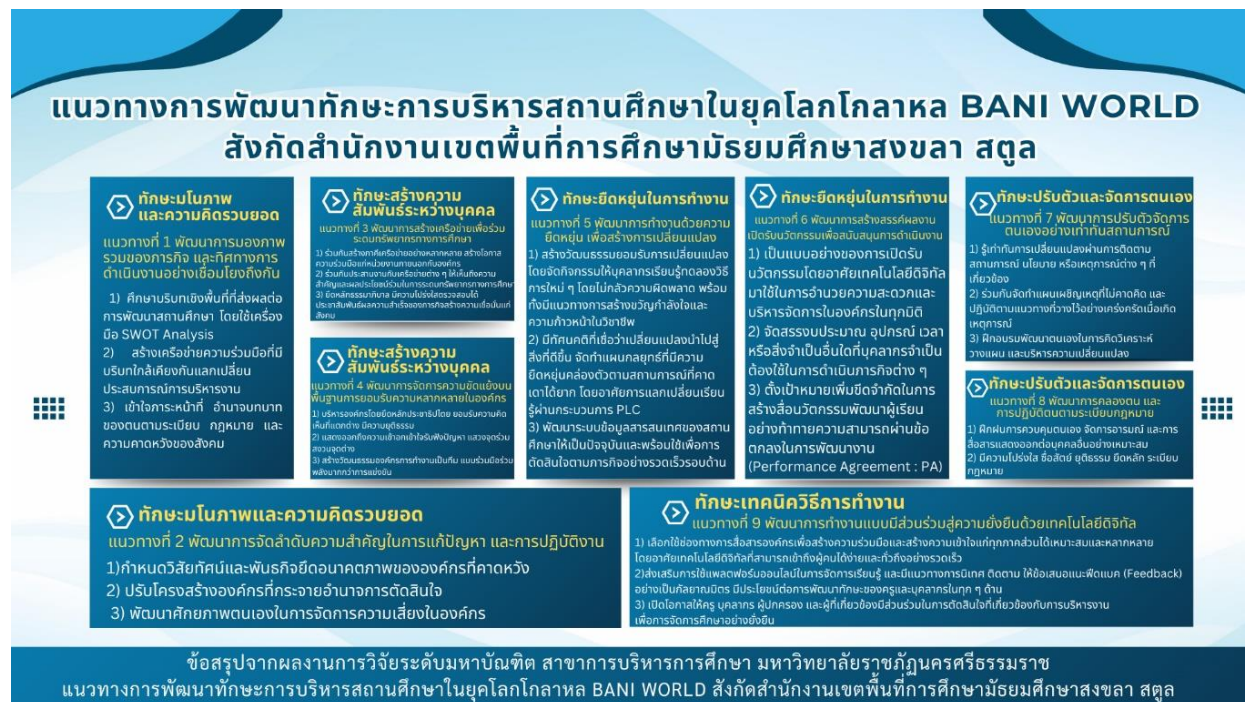
ลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาในยุคโลกโกลาหล BANI World สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล ทั้ง 5 ทักษะ พบว่าทักษะโมโนภาพและความคิดรวบยอดของผู้บริหารสถานศึกษา (PNI = 0.127) มีลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุด ปัจจุบันสถานศึกษาที่มีผลงานเชิงประจักษ์อาจเนื่องด้วยว่าผู้บริหารสถานศึกษา มีทักษะด้านการมองภาพรวมกระบวนการดำเนินงานและความเชื่อมโยงต่าง ๆ ภายในองค์กรได้ดี สอดคล้องกับแนวคิดของ สุนทร โคตรบรรเทา (2554, น. 9-11) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ทักษะด้านความคิดรวบยอด เป็นทักษะการบริหารสถานศึกษาที่จำเป็น และทำให้ผู้บริหารประสบความสำเร็จ เพราะเมื่อผู้บริหารมองเห็นความเชื่อมโยงขององค์ประกอบต่าง ๆ ขององค์การและหน้าที่ขององค์การด้านมนุษยแล้ว จะทำให้เกิดการประสานงานดำเนินการกิจได้ลุล่วงมีประสิทธิภาพ

2. ผลแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาในยุคโลกโกลาหล BANI World สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล ซึ่งมีรายละเอียดประกอบด้วย 9 แนวทาง 27 วิธีการดำเนินงาน มีระดับการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของส่วนประกอบแนวทาง อยู่ในระดับมากที่สุดขึ้นไปสามารถนำไปใช้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของ รุ่งทิพา แยมรุ่ง และคณะ (2565, น. 1-13) ที่กล่าวไว้ว่าการบริหารงานต้องมีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ เนื่องจากข้อมูลในโลกยุคปัจจุบันสามารถสืบค้นได้ง่ายและมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อีกทั้ง บาสโกโร (Baskoro, 2023) ได้ระบุถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ BANI World กับการจัดการศึกษาที่จำเป็นจะต้องพัฒนาให้องค์กรมีผู้นำที่ดี มีอุดมการณ์ วิสัยทัศน์ และการบริหารจัดการที่สามารถข้ามผ่านสภาพสังคมที่มีความไม่แน่นอนของ BANI ได้

ทักษะการบริหารในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพราะส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร ซึ่งในยุคโลกโกลาหล BANI World เป็นอีกปัจจัยเร่งสำคัญที่ต้องพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ใหม่ในการบริหารจัดการบูรณาการ และยืดหยุ่นมาใช้ในการแก้ปัญหา รวมไปถึงนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ อย่างเช่น การใช้ AI ในการบริหารจัดการข้อมูล การพัฒนาหลักสูตรที่บูรณาการ AI และการเตรียมความพร้อมบุคลากรด้าน AI literacy เข้ามาปรับใช้ในการบริหารสถานศึกษา สอดคล้องกับ บุชชูเยฟ (Bushuyev et al., 2023) ที่กล่าวว่าระบบการศึกษาในสภาวะการณ์แบบนี้จะต้องปรับตัวอย่างยืดหยุ่นตามความต้องการของนักเรียน ครูและสังคม โดยรวมไปถึงการนำเทคโนโลยีนวัตกรรมมาใช้ในการศึกษา

องค์ความรู้จากการวิจัยสู่การพัฒนา

ภาพที่ 2 แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาในยุคโลกโกลาหล BANI World สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล

ที่มา: (แผนภาพโดยผู้วิจัย)

จากภาพที่ 2 แสดงให้เห็นถึงอนาคต ภาพความต้องการผู้บริหารสถานศึกษาที่จำเป็นจะต้องมีทักษะสำคัญอันประกอบด้วย ทักษะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทักษะโมโนภาพและความคิดรวบยอด ทักษะเทคนิควิธีการทำงาน ทักษะปรับตัวและจัดการตนเอง และทักษะยืดหยุ่นในการทำงาน พร้อมทั้งแนวทางในการพัฒนาทักษะดังกล่าวจำนวน 9 แนวทาง 27 วิธีการดำเนินการ

องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลแนวทางการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในยุคโลกโกลาหล BANI World แก่หน่วยงานต้นสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล ได้นำไปขยายผล และสื่อนโยบายการขับเคลื่อนองค์กรตามจุดเน้นพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา และจังหวัดสตูลต่อไป และการเผยแพร่บทความวิจัยในวารสารที่ได้รับมาตรฐาน เพื่อการนำเสนอองค์ความรู้ที่ได้วิจัยมาแก่หน่วยงาน องค์กร หรือผู้สนใจต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา สามารถนำแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ BANU World ไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย กลยุทธ์ ในการพัฒนาบุคลากรในองค์กร หรือประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาให้พร้อมสู่ยุคโลกาภิวัตน์ BANU World
2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ สามารถนำแนวทางในการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ BANU World เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารสถานศึกษา เพราะนโยบายในการพัฒนาองค์กรปัจจุบันมีจุดเน้นในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในองค์กรให้มีความรู้ ความสามารถ และมีทักษะเท่าทันในยุคปัจจุบันต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ของครู และบุคลากรทางการศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ BANU World เพื่อส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รูปแบบการเรียนรู้ หรือนวัตกรรม ที่ส่งผลต่อผู้เรียนให้มีทักษะที่เท่าทันในโลกยุคปัจจุบัน
2. ควรมีการศึกษาการพัฒนาทักษะสมรรถนะและความคิดรวบยอด และทักษะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน เพื่อส่งเสริมให้เกิดทักษะการคิดวิเคราะห์เชื่อมโยง และพัฒนาทักษะความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าทักษะเหล่านี้มีความต้องการจำเป็นสูงตามลำดับ

เอกสารอ้างอิง

- นิภาธร มุลกณ. (2561). การพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร ในยุคไทยแลนด์ 4.0. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ฐานข้อมูลงานวิจัย (ThaiLis).
- รุ่งทิพา แยมรุ่ง และคณะ (2565). ยุคการเปลี่ยนแปลงของโลกกับความท้าทายในการพัฒนาเด็กปฐมวัย. *วารสารคหเศรษฐศาสตร์*, 65 (2), 1-13.
- ศรีธญา พงศ์มันิจิต. (2566, 27 พฤษภาคม). BANU World กับการบริหารสถานศึกษา [การนำเสนอบทความ]. การประชุมทางวิชาการบริหารการศึกษา และการอุดมศึกษาระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 3, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุนทร โคตรบรรเทา. (2554). *หลักการและทฤษฎีการบริหารการศึกษา*. ปทุมธานี.
- อรรถพล สังขวาสี. (2567, 3 พฤศจิกายน). ปลัด ศธ.ชี้โลกเข้าสู่ยุค BANU World รวมความปั่นป่วนไว้ทั้งหมด กระบวนการศึกษาโดยตรง มอบนโยบายรับมือ อุดมเรียนรู้ตลอดชีวิต. *ไทยโพสต์ออนไลน์*.
<https://www.thaipost.net/education-news/255668/>
- Bushuyev, S., Bushuyeva, N., Murzabekova, S., & Khussainova, M. (2023). Innovative development of educational systems in the BANU environment. *Scientific Journal of Astana IT University*, 14(14), 104–115. <https://doi.org/10.37943/14YNSZ2227>

- Cascio, J. (2022, April 26). *A framework for understanding a turbulent world*. <https://ageofBANI.com>
- Drake, T.L. & Roe, W.H. (1986). *The Principal Ship*. Macmilan.
- Katz, R. L. (1955). *Skills of an Effective Administrator*. Harvard Business Press.
- Lorenz, E. (1978). *The Star Thrower*. Mariner Books.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). Harper and Row.
- Baskoro, G. (2023, July 31). *From VUCA to BANI: A Challenge of Strategic Environment for Higher Education in Indonesia* [Conference session]. Proceedings of the 3rd International Conference on Business and Engineering Management (ICONBEM 2022), Indonesia. <https://www.atlantis-press.com/proceedings/iconbem-22/125989537>

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น แบบมีส่วนร่วม เพื่อลดค่าใช้จ่ายครัวเรือน ตำบลทุ่งก่อ อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย

DEVELOPING COMMUNITY PRODUCTS THROUGH PARTICIPATORY LOCAL WISDOM
TO REDUCE HOUSEHOLD EXPENSES IN THUNG KOR SUBDISTRICT,
WIANG CHIANG RUNG DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE

วิไลลักษณ์ วงค์ชัย*, ธนภัทร กันทาวงศ์, พีระพล ศรีวิชัย และทิพย์สุดา ฟองสมุทร
Wilailak Wongchai*, Thanaphat Kuntawong, Pheerapol Sriwichai and Thipsuda Fongsamut

คณะบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
Faculty of Accounting, Chiang Rai Rajabhat University
*Corresponding email: wilailuxwong@gmail.com

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม เพื่อลดค่าใช้จ่ายครัวเรือน
ตำบลทุ่งก่อ อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย

DEVELOPING COMMUNITY PRODUCTS THROUGH PARTICIPATORY LOCAL WISDOM TO
REDUCE HOUSEHOLD EXPENSES IN THUNG KOR SUBDISTRICT,
WIANG CHIANG RUNG DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE

วิไลลักษณ์ วงค์ชัย*, ธนภัทร กันทาวงศ์, พีระพล ศรีวิชัย และทิพย์สุดา ฟองสมุทร

Wilailak wongchai*, Thanaphat Kuntawong Pheerapol Sriwichai and Thipsuda Fongsamut

คณะบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Faculty of Accounting, Chiang Rai Rajabhat University

*Corresponding email: wilailuxwong@gmail.com

วันที่รับ: 4 ธันวาคม 2567, วันที่แก้ไข: 26 กุมภาพันธ์ 2568, วันที่ตอบรับ: 26 มีนาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์บริบทชุมชน ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการลดค่าใช้จ่ายครัวเรือน ตำบลทุ่งก่อ อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย และพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม เพื่อลดค่าใช้จ่ายครัวเรือน ตำบลทุ่งก่อ อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย ได้แก่ ปราชญ์ชุมชน ผู้นำชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มพัฒนาสตรี รวมจำนวน 50 คน ที่เป็นประชาชนในตำบลทุ่งก่อ อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แหล่งข้อมูลมาจากปราชญ์ชุมชน ผู้นำชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มพัฒนาสตรี เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของชุมชน ปัญหาที่พบ และแนวทางการแก้ไขโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม เอกสารทางวิชาการและข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐ

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนตำบลทุ่งก่อเผชิญปัญหาผลผลิตทางการเกษตรเสียหายจากศัตรูพืช และสภาพอากาศ รวมถึงปัญหาผลผลิตล้นตลาด ทำให้ราคาตกต่ำ ชุมชนมีแนวทางแก้ไขปัญหาด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การนำสับปะรดหรือเปลือกสับปะรด หรือมะนาวที่เหลือใช้มาพัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำยาล้างจาน ซึ่งการตัดสินใจดำเนินโครงการนี้เป็นความร่วมมือระหว่างนักวิจัยและชุมชน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของปราชญ์ชุมชน ผู้นำชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มพัฒนาสตรี อีกทั้งชุมชนได้พัฒนาผลิตภัณฑ์โดยใช้สูตรน้ำยาล้างจานจากเปลือกสับปะรด และมะนาว โดยใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น ร่วมกับส่วนผสมอื่น ๆ เช่น สารเคมี N70 และเกลือ โดยสูตรที่พัฒนาขึ้นใหม่สามารถผลิตน้ำยาล้างจานได้ 20 ลิตรต่อครั้ง ซึ่งมากกว่าสูตรเดิมที่ผลิตได้เพียง 10 ลิตร ด้านการผลิตน้ำยาล้างจานใช้ต้นทุนเพียง 120 บาทต่อ 20 ลิตร ขณะที่การซื้อน้ำยาล้างจานในปริมาณเดียวกัน

จะมีค่าใช้จ่าย 1,000 บาท ทำให้สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้ 880 บาทต่อปี นอกจากการลดค่าใช้จ่ายแล้ว โครงการนี้ยังช่วยสร้างโอกาสพัฒนาอาชีพ และส่งเสริมคุณภาพชีวิตของชุมชนผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถช่วยลดต้นทุนในครัวเรือน ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง และสร้างความยั่งยืนในการดำรงชีวิตของชุมชนได้

คำสำคัญ: การพัฒนาผลิตภัณฑ์, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, การมีส่วนร่วม, การลดค่าใช้จ่ายครัวเรือน

Abstract

This research aimed to analyze the community context, identify problems, and propose solutions through local wisdom to reduce household expenses in Thung Kor Subdistrict, Wiang Chiang Rung District, Chiang Rai Province, as well as to develop community products using participatory local wisdom to reduce household expenses. The study used a purposive sampling technique to collect data from 50 key informants, including local scholars, community leaders, elderly groups, and women's development groups, who lived in Thung Kor Subdistrict, Wiang Chiang Rung District, Chiang Rai Province. The research instruments included a semi-structured interview with local scholars, community leaders, elderly groups, and women's development groups to gather information on the community's context, existing problems, and solutions based on local wisdom, as well as an in-depth interview, a focus group discussion, a participant observation, academic literature, and government data.

The results showed that the community in Thung Kor Subdistrict faced agricultural challenges such as crop damage due to pests and weather conditions, as well as market oversupply, which resulted in declining prices. To address these issues, the community used local wisdom to create dishwashing liquid by combining pineapples, pineapple peels, and surplus lime. Researchers and the community worked together to address these issues through a participatory process that included local scholars, community leaders, elderly groups, and women's development groups. The community also developed a new dishwashing liquid formula by combining locally available ingredients with other components such as N70 chemical and salt. The newly developed formula produced 20 liters per batch, doubling the previous formula's output of only 10 liters. The production cost for 20 liters was only 120 THB, whereas purchasing the same amount on the market would cost around 1,000 THB, allowing households to save 880 THB per year. This initiative not only reduced household expenses, but it also created career development opportunities and improved the overall quality of life in the community.

Keywords: Product development, Local wisdom, Participation, Household expense reduction

บทนำ

ประเทศไทยมีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืนและการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน อย่างไรก็ตาม การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่สมดุลทั้งในด้านการผลิตและการบริโภค ส่งผลให้เกิดของเสีย และมลพิษในระดับที่เกินกว่าความสามารถของระบบนิเวศที่จะรองรับได้ สิ่งนี้ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในระยะยาว (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) ดังนั้น การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยอาจบูรณาการเข้ากับการส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน เพื่อส่งเสริมการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดในระดับชุมชน และสนับสนุนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาต่อยอดการพัฒนาสินค้าและบริการจากนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์

จังหวัดเชียงรายเป็นพื้นที่ที่มีการพัฒนาทางด้านเกษตรกรรมอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากมีสภาพภูมิประเทศที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก และมีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญหลายชนิด เช่น ข้าว ลำไย ชา กาแฟ และสับปะรด โดยเฉพาะสับปะรดซึ่งเป็นพืชที่มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่สูง (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเชียงราย, 2567) อย่างไรก็ตาม ชุมชนเกษตรกรในตำบลทุ่งก่อ อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย ยังคงเผชิญกับปัญหาหลายประการ เช่น ผลผลิตทางการเกษตรเสียหายจากศัตรูพืชและสภาพอากาศ รวมถึงปัญหาผลผลิตล้นตลาดที่ส่งผลให้ราคาตกต่ำ สิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อรายได้และค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของเกษตรกร จากการสำรวจข้อมูลในพื้นที่ตำบลทุ่งก่อ พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายครัวเรือนที่ค่อนข้างสูง โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายในการซื้อของใช้ในครัวเรือน เช่น น้ำยาล้างจาน (600 บาท/ปี) ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิตประจำวัน การที่ประชาชนต้องซื้อของใช้เหล่านี้จากตลาดส่งผลให้ค่าใช้จ่ายครัวเรือนเพิ่มขึ้น และเมื่อรายได้จากผลผลิตทางการเกษตรไม่แน่นอนเนื่องจากปัญหาผลผลิตเสียหายและราคาตกต่ำ เกษตรกรจึงต้องเผชิญกับภาวะหนี้สินและความยากลำบากในการดำรงชีวิต

ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อลดค่าใช้จ่ายครัวเรือนจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาได้ โดยการนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น เปลือกสับปะรดและมะนาว ซึ่งมักถูกทิ้งเป็นขยะหรือไม่สามารถจำหน่ายได้ มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์น้ำยาล้างจานใช้เองในครัวเรือน นอกจากจะช่วยลดค่าใช้จ่ายแล้ว ยังเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลผลิตทางการเกษตรที่เสียหายหรือเหลือใช้ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชน การวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์บริบทชุมชน ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นในการลดค่าใช้จ่ายครัวเรือน ตำบลทุ่งก่อ อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย และพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม เพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายครัวเรือนของเกษตรกรในพื้นที่ โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนตั้งแต่กระบวนการระดมความคิด การตัดสินใจ การทดลองผลิต และการประเมินผล เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

การทบทวนวรรณกรรม

ทฤษฎีการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา โดยแบ่งออกเป็น 4 มิติหลัก ได้แก่ 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การที่ประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจตั้งแต่การวางแผนจนถึงการดำเนินงาน 2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมหรือโปรแกรมที่ได้รับการวางแผนไว้ 3. การมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ การที่ประชาชนได้รับประโยชน์จากโครงการพัฒนาหรือการดำเนินการที่เกี่ยวข้อง และ 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลของโครงการหรือกิจกรรมที่ได้ดำเนินการไปแล้ว เพื่อให้การประเมินผลสะท้อนถึงความคิดเห็นและประสบการณ์ของผู้มีส่วนได้เสีย (Cohen & Uphoff, 1981) อีกทั้งเป็นกระบวนการให้บุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหาด้วยตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของบุคคล ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของบุคคล แก้ไขปัญหาร่วมกับการใช้วิธีการที่เหมาะสมและสนับสนุนติดตามผล (Erwin, 1976) จากทฤษฎีการมีส่วนร่วมของ (Cohen & Uphoff, 1981; Erwin, 1976) คณะผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานวิจัย เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยกระบวนการ 1. ทำความเข้าใจบริบท 2. กำหนดเตรียมการจัดกิจกรรม 3. ดำเนินการเชิงปฏิบัติการ และ 4. ติดตามการดำเนินงาน

แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม เพื่อแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตของมนุษย์ และกลุ่มชนมีการสั่งสม พัฒนา และสืบทอด ต่อกันมา องค์ความรู้ภูมิปัญญาจึงมีลักษณะเป็นการบูรณาการศาสตร์ทุกแขนงในวิถีชีวิต (พระครูสาครคุณากรณ์, 2566) และภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดจากความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และความเฉลียวฉลาดในการประดิษฐ์คิดค้นของคนในท้องถิ่น โดยเป็นผลมาจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกสรร พัฒนา และถ่ายทอดสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษจนถึงคนรุ่นปัจจุบัน เพื่อใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตมาใช้ประจำวัน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและอยู่กับสังคมมนุษย์มาช้านาน (อดิศร หนั่นคำจ, 2565) จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่สะสมมานาน ความรู้ที่ได้รับจากบรรพบุรุษ การปรับตัว และการศึกษา เพื่อแก้ไขปัญหาและใช้ประโยชน์ ซึ่งไม่ได้กำหนดว่าเป็นศาสตร์ใดศาสตร์หนึ่ง แต่เป็นการบูรณาการทุกศาสตร์ทุกแขนงเข้าด้วยกัน ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้นำภูมิปัญญาจากปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้ศึกษาและสั่งสมประสบการณ์ มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ภายใต้ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน

แนวคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ เป็นการพัฒนานวัตกรรมใหม่ ปรับปรุงใหม่โดยการปรับปรุงหรือดัดแปลง และลอกเลียนแบบหรือการลอกเลียนแบบผลิตภัณฑ์ (McCarthy and Perreault, 1991) โดยปัจจุบันพบว่าประเทศไทยมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่าย เป็นการสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวและชุมชนอย่างหลากหลาย (รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม, 2560) และผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น ควรสื่อให้เห็นถึงผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น (จิตพนธ์ ชุมเกต, 2560) ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแนวคิด (McCarthy & Perreault, 1991) โดยเป็นการพัฒนาด้วยการปรับปรุงหรือดัดแปลงเพื่อให้ได้คุณภาพที่ดีขึ้น พร้อมทั้งตั้งอยู่บนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวคิดเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน หมายถึง จำนวนเงินที่ครัวเรือนใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ รวมถึงมูลค่าของสินค้าและบริการที่ได้รับโดยไม่ต้องซื้อ

เช่น สินค้าที่ผลิตและบริการเอง นอกจากนี้ยังครอบคลุมรายจ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าภาษี เงินบริจาค ค่าเบี้ยประกันภัย และดอกเบี้ยจ่าย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1. ค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค หมายถึง รายจ่ายที่เกี่ยวข้องกับการซื้อสินค้าและบริการเพื่อการดำรงชีพ เช่น อาหาร เครื่องดื่ม ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม การศึกษาพยาบาล การเดินทาง และการสื่อสาร 2. ค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภค ได้แก่รายจ่ายอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการบริโภคโดยตรง เช่น ค่าภาษี เงินบริจาค ค่าเบี้ยประกันภัย ค่าสลากกินแบ่ง และดอกเบี้ยจ่าย (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2544) ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือนขึ้นอยู่กับระดับรายได้เปรียบเทียบกับรายได้เฉลี่ยของคนในสังคม มากกว่ารายได้สมบูรณ์ตามแนวคิดของ (Keynes, 1936) จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเป็นจำนวนเงินที่ครัวเรือนใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าและบริการที่จำเป็นต่อการดำรงชีพที่ครัวเรือนต้องซื้อ/จ่ายด้วยเงิน หรือได้มาโดยไม่ได้อะไร (ผลิตเอง ได้รับความช่วยเหลือจาก บุคคลอื่น/รัฐเป็นสวัสดิการจากการทำงาน หรือเบิกได้จากนายจ้าง)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์บริบทชุมชน ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการลดค่าใช้จ่ายครัวเรือน ตำบลทุ่งก่อ อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม เพื่อลดค่าใช้จ่ายครัวเรือน ตำบลทุ่งก่อ อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตที่เกี่ยวกับเนื้อหา

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม เพื่อลดค่าใช้จ่ายครัวเรือน ตำบลทุ่งก่อ อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย

ขอบเขตที่เกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 50 คน ซึ่งได้แก่ ประชาชนชุมชน ผู้นำชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มพัฒนาสตรี ที่อาศัยอยู่ในตำบลทุ่งก่อ อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย โดยกลุ่มตัวอย่างเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในชุมชนและมีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสามารถให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับปัญหาค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง เป็นการคัดเลือกแบบเจาะจง โดยมีกระบวนการคัดเลือกชุมชน โดยวิธีการคัดเลือกดังกล่าว เริ่มต้นจากขอความร่วมมือจากผู้นำชุมชนเพื่อแนะนำบุคคลที่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้ 1. ประชาชนชุมชนเป็นบุคคลที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ให้กับคนในชุมชน 2. ผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทในการบริหารและพัฒนาชุมชน 3. กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นบุคคลที่มีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชน รวมถึงแนวทางการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และ 4. กลุ่มพัฒนาสตรี เป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการส่งเสริมอาชีพและพัฒนาผลิตภัณฑ์ภายใน

ขอบเขตที่เกี่ยวกับเวลา

เดือน ตุลาคม – พฤศจิกายน พ.ศ. 2567

ขอบเขตที่เกี่ยวกับวิธีการรวบรวมข้อมูล

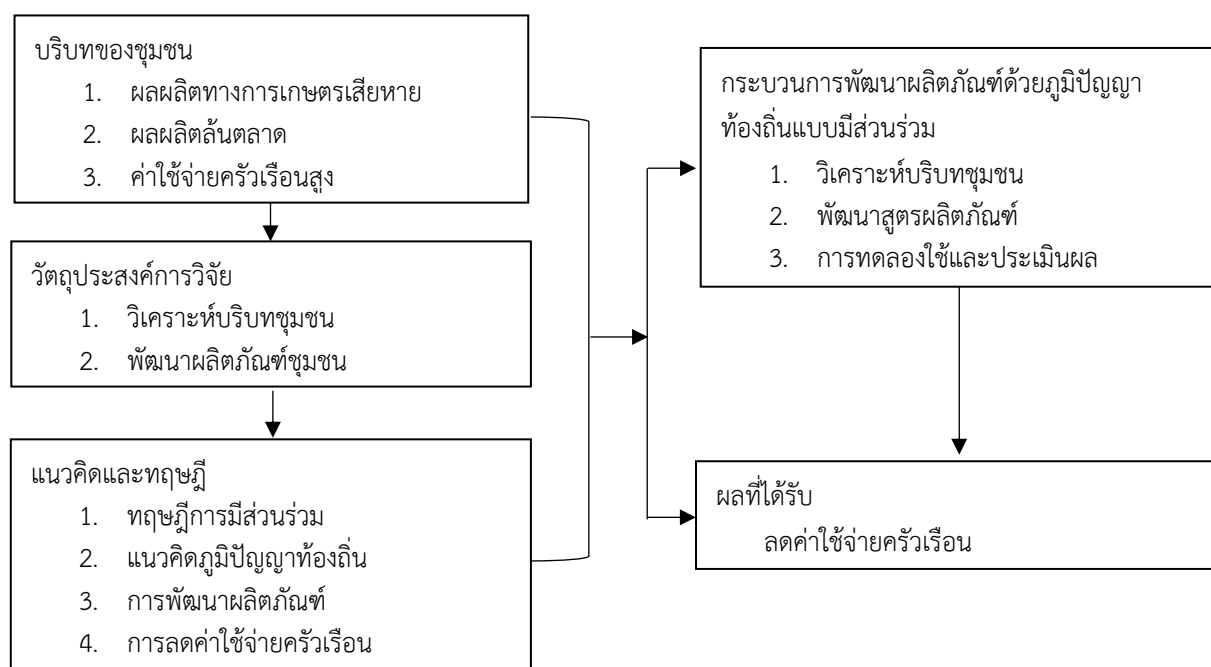
การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

ขอบเขตที่เกี่ยวกับตัวแปรที่ต้องศึกษา

การมีส่วนร่วม ภูมิปัญญาท้องถิ่น การมีส่วนร่วมและการลดค่าใช้จ่ายครัวเรือน

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรม สรุปได้ว่า 1. การมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ (Cohen & Uphoff, 1981) และ Erwin (1976) นำเสนอว่า กิจกรรมใด ๆ ก็ตามต้องมาจากความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของ ประชาชน ชุมชน ผู้นำชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มพัฒนาสตรี มาทำการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความโดดเด่นและแตกต่างผ่าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ตามแนวคิดของ (Keynes, 1936) ตามกรอบแนวคิดต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แสดงกรอบกระบวนการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1. ขั้นทำความเข้าใจบริบท เป็นขั้นเตรียมการในการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับศึกษาบริบทชุมชน ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการลดค่าใช้จ่ายครัวเรือนจากผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก 2. ขั้นกำหนดเตรียมการจัดกิจกรรม ในขั้นตอนนี้คณะผู้วิจัยได้จัดเวทีสัมมนาในกลุ่มกับผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และผู้ที่สนใจเข้าร่วมโครงการ ประเด็นเฉพาะการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ช่วยเกื้อกูลให้ชุมชนเข้มแข็ง นำมาใช้ประโยชน์กับการผลิตและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อนำปัญหาและความต้องการมาพิจารณาจัดกิจกรรมสนับสนุนส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วม ด้วยวิธีการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ (Appreciation-Influence-Control : AIC) ร่วมกันวางแผนการดำเนินการจัดกิจกรรม และประเมินผลการดำเนินงาน 3. ขั้นดำเนินการเชิงปฏิบัติการเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม เพื่อลดค่าใช้จ่ายครัวเรือน ตำบลทุ่งก่อ อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย และ 4. ขั้นติดตามการดำเนินงาน ประเมินผลการดำเนินงาน จัดสัมมนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน สรุปรายงานผลการดำเนินการและเสนอแนวทางการปรับปรุงพัฒนา

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชน และผู้ที่มีความสนใจ รวมจำนวน 50 คน ดำเนินการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เพื่อให้ได้กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการจากการแนะนำของกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง มีกรอบการวิเคราะห์ตามประเด็นที่ใช้ในการศึกษาและแนวคิดทฤษฎี โดยอยู่ภายใต้ประเด็น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม เพื่อลดค่าใช้จ่ายครัวเรือน ตำบลทุ่งก่อ อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย โดยมีผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา จำนวน 3 ท่าน เพื่อให้ข้อสังเกตผ่านการจัดทำกรวิเคราะห์เนื้อหา โดยหาค่า IOC มีค่าเท่ากับ 0.81

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 1. การสัมภาษณ์เชิงลึก ได้ทราบข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประสบการณ์ ความรู้ และความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน 2. การสนทนากลุ่ม (Focus group) ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นที่หลากหลายจากผู้เข้าร่วม การสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับปัญหา และการระดมสมองเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหที่เป็นไปได้ และ 3. การสังเกต ได้ทราบข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชน การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น และกระบวนการทำงานร่วมกันของชุมชนในการแก้ไขปัญหา เมื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) (Denzin, 1970)

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่รับมาสังเคราะห์ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การรวบรวมข้อมูล โดยการถอดรหัส และลดทอนข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลตามหมวดหมู่ของข้อมูลโดยเชื่อมโยงตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

1. ชั้นทำความเข้าใจบริบท

1.1 บริบทชุมชน ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการลดค่าใช้จ่ายครัวเรือน ตำบลทุ่งก้อ อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย

พื้นที่บ้านโป่งและบ้านห้วยเคียน เป็นหมู่บ้านในตำบลทุ่งก้อ อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย และส่วนหนึ่งของเมืองโบราณเวียงเชียงรุ้ง ประชาชนในพื้นที่อยู่ร่วมกันบนฐานวัฒนธรรมล้านนาและวัฒนธรรมอีสาน ร่วมกันได้อย่างมีความสุข มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการเกษตรที่หลากหลาย และพื้นที่ส่วนใหญ่พื้นที่ราบระหว่างภูเขา มีพื้นที่ราบใช้ในการเพาะปลูกร้อยละ 60 พื้นที่ป่าไม้ร้อยละ 20 พื้นที่เหลือมีข้อจำกัดในเรื่องลักษณะภูมิประเทศซึ่งก่อให้เกิดการพังทลายของดินและขาดแคลนน้ำอยู่ประจำ ดังนั้น ประชาชนส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพด้านการเกษตรและการเลี้ยงสัตว์ เช่น ปลูกข้าว ปลูกสับปะรด ปลูกมะนาว ปลูกทุเรียน เลี้ยงหมู และเลี้ยงโค เป็นต้น รองลงมาคือ อาชีพด้านค้าขาย และอาชีพด้านแปรรูปอาหาร และจากการข้อมูลที่ได้รับจากผู้นำชุมชนพบว่า จากกระแสการส่งออกสับปะรดฤดูแล ประชาชนจึงหันมาปลูกสับปะรดกันมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ผลผลิตทางการเกษตรของชาวบ้านทุกฤดูกาล จะได้รับความเสียหายจากศัตรูพืชและสภาพอากาศ และผลผลิตในส่วนที่ได้รับความเสียหายจะไม่สามารถนำไปจำหน่ายหรือใช้ประโยชน์ได้ ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ จึงได้ตระหนักถึงความสำคัญของการนำผลผลิตที่ได้รับความเสียหายมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยต้องการนำมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์น้ำยาล้างจาน ซึ่งสามารถลดค่าใช้จ่ายครัวเรือน และสามารถเปลี่ยนจากเงินที่จะนำไปซื้อของใช้ในครัวเรือนเป็นเงินออมไว้ใช้ในอนาคตได้

1.2 ความต้องการนำผลผลิตที่ได้รับความเสียหายมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยต้องการนำมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์น้ำยาล้างจาน

จากการสัมภาษณ์ประชาชนชุมชน พบว่า ในชุมชนมีประชาชนชาวบ้านที่มีความรู้ความสามารถในการทำปุ๋ย การทำน้ำยาล้างจาน การแปรรูปอาหาร และการทำตะกร้าหวาย ซึ่งเป็นความรู้ที่ได้รับมาจากบรรพบุรุษ การเข้ารับการศึกษาอบรม และการศึกษาเอง

1.2.1 การทำปุ๋ย ในชุมชนได้นำเอาเศษอาหาร เช่น เศษผัก ผลไม้ ปลา มาหมักทำเป็นปุ๋ย เพื่อใช้ในการปลูกพืช แต่ว่าประสิทธิภาพของปุ๋ยที่ได้ยังดีไม่เท่าปุ๋ยเคมี อีกทั้งยังใช้เวลาหมักเป็นเวลานาน บางครั้งอาจไม่ทันต่อการใช้งาน เกษตรกรจึงเลือกใช้ปุ๋ยเคมีแทนปุ๋ยหมัก

1.2.2 การทำน้ำยาล้างจาน ในชุมชนมีชาวบ้านที่ทำส่วนมะนาว และบางบ้านปลูกต้นมะกรูด ในช่วงที่มะนาวราคาถูก จะมีราคาต่ำกว่ากิโลกรัมละ 10 บาท ประชาชนชาวบ้านจึงมีแนวคิดนำผลมะนาวไปทำเป็นน้ำยาล้างจาน ซึ่งความรู้ที่นำมาทำน้ำยาล้างจานเป็นความรู้ที่ศึกษาด้วยตนเอง โดยต้นทุนในการทำน้ำยาล้างจาน 1 ครั้ง อยู่ที่ประมาณ 150 บาท สามารถผลิตน้ำยาล้างจานได้ 10 ลิตร ใช้ได้ประมาณ 7-8 เดือน/ครัวเรือน แต่อย่างไรก็ตาม ประชาชนและชาวบ้านไม่ทราบว่า สามารถนำสับปะรดที่มีอยู่ในพื้นที่มาหมัก และทำเป็นน้ำยาล้างจานได้

1.2.3 การแปรรูปอาหาร ในชุมชนมีชาวบ้านที่แปรรูปอาหาร เช่น การทำมะขามแช่อิ่ม โดยใช้มะขามของตนเองที่ปลูกไว้ และซื้อมะขามในชุมชนมาแปรรูป โดยประชาชนชุมชนให้สัมภาษณ์ว่า ได้ทดลอง

ทำหลายสูตรจนได้สูตรที่ลงตัว ซึ่งแต่ละคนมีสูตรที่ไม่เหมือนกัน บางคนเปิดเผยว่า ตนเองใช้วิธีการป้องกันวิธีการ
ลวกน้ำร้อน ใช้วิธีการบอกจากหัวไปท้าย และบางคนใช้วิธีการลวกน้ำร้อน ในการแปรรูปอาหารต้องอาศัย
ความชำนาญและฝีมือของผู้ทำ อีกทั้งยังเป็นสูตรที่ไม่สามารถบอกผู้อื่นได้

1.2.4 การทำตะกร้าหวาย ในชุมชนมีชาวบ้านที่สานตะกร้าหวาย ซึ่งได้รับการส่งเสริม
ความรู้จากหน่วยงานภาครัฐ โดยตะกร้าที่ผลิตออกมามีคุณภาพดี แต่ราคาค่อนข้างแพง เพราะชาวบ้านต้องซื้อ
โครงตะกร้ามาจากชุมชนอื่น ในราคา 150 บาท/ชิ้น เมื่อสานตะกร้าเสร็จจะขายในราคา 250 บาท/ชิ้น และ
ไม่สามารถขายในราคาที่ต่ำกว่านี้ได้ อีกทั้ง มีหลาย ๆ ชุมชนที่ได้รับการส่งเสริมความรู้จากหน่วยงานภาครัฐ
จึงผลิตสินค้าออกมาเหมือน ๆ กัน รวมถึงขายการประชาสัมพันธ์ ดังนั้น จึงทำให้จำหน่ายได้ยาก

จากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ จึงได้ขอสรุปว่า ประชาชนในพื้นที่ มีความต้องการ
พัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำยาล้างจานจากสับปะรดและมะนาวด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้ความเห็นว่า การผลิต
น้ำยาล้างจานสามารถลดค่าใช้จ่ายครัวเรือนได้ ส่วนผู้หมัก ต้องใช้เวลาในการหมัก จึงทำให้ไม่ทันต่อการใช้
และมีประสิทธิภาพไม่คงที่และไม่เท่าเคมี การแปรรูปอาหาร ต้องใช้ความชำนาญและต้องมีสูตร ซึ่งต้องใช้เวลา
ในการลองผิดลองถูก และการทำตะกร้าหวาย ต้องลงทุนในการซื้อโครงจากชุมชนอื่น สามารถจำหน่ายได้ยาก

2. ขั้นตอนเตรียมการจัดกิจกรรม

จากความต้องการของชุมชน คณะผู้วิจัยได้กำหนดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมและเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเพิ่ม
ความรู้ผ่านการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะ โดยจัดกิจกรรมจำนวน 2 กิจกรรมดังนี้

2.1 กิจกรรม วางแผนการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะร่วมกัน ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์
ชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม เพื่อลดค่าใช้จ่ายครัวเรือน

2.2 กิจกรรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม
เพื่อลดค่าใช้จ่ายครัวเรือน ตำบลทุ่งก่อ อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย รวมถึงการประเมินผลและถอด
บทเรียน

3. ขั้นตอนการเชิงปฏิบัติการ

ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม เพื่อลดค่าใช้จ่ายครัวเรือน ตำบล
ทุ่งก่อ อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย

จากการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้รับองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์
ชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม เพื่อลดค่าใช้จ่ายครัวเรือน โดยมีกระบวนการ ดังนี้

3.1 การพัฒนาต้นแบบ

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารวิชาการและงานวิจัย พร้อมทั้งพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์น้ำยาล้างจาน
เปลือกสับปะรดและมะนาวร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน คุณจุมปี กาจันะ ซึ่งก่อนหน้านี้นักวิจัย ได้ทำน้ำยาล้างจาน
จากมะนาวเพียงอย่างเดียว ในการผลิต 1 ครั้ง จะผลิตได้ 10 ลิตร โดยมีส่วนผสมดังนี้

ตารางที่ 1 ส่วนผสมผลิตภัณฑ์น้ำยาล้างจานสูตรมะนาวจากปราชญ์ชาวบ้าน

ส่วนผสม	ปริมาณที่ใช้
สารเคมี N70	1 กิโลกรัม
เกลือ	1 กิโลกรัม
น้ำต้มจากผลมะนาว	7 ลิตร
น้ำเปล่า	2-3 ลิตร
การเติมน้ำจะขึ้นอยู่กับความหนืดและความเหลวของน้ำที่ผสมได้	

หลังจากได้พัฒนาร่วมกันแล้ว สามารถปรับส่วนผสมในการทำน้ำยาล้างจาน โดยในการผลิต 1 ครั้ง จะผลิตได้ 15-16 ลิตร ดังนี้

ตารางที่ 2 ส่วนผสมผลิตภัณฑ์น้ำยาล้างจาน สูตรน้ำหมักเปลือกสับปะรดและมะนาว

ส่วนผสม	ปริมาณที่ใช้
สารเคมี N70	1 กิโลกรัม
เกลือ	2-3 กิโลกรัม
น้ำหมักจากเปลือกสับปะรด	5 ลิตร
น้ำต้มจากผลมะนาว	5 ลิตร
น้ำเปล่า	4-5 ลิตร
การเติมน้ำจะขึ้นอยู่กับความหนืดและความเหลวของน้ำที่ผสมได้	

ในสูตรใหม่คณะผู้วิจัยและปราชญ์ชาวบ้านได้วิเคราะห์ร่วมกันว่า ได้เพิ่มส่วนผสมใหม่คือ น้ำหมักเปลือกสับปะรด โดยในสับปะรด จะมีกรดซิตริก ที่มีคุณสมบัติในการฆ่าเชื้อแบคทีเรียและไวรัสได้หลายชนิด และช่วยขจัดคราบทำให้คราบต่าง ๆ หลุดออกได้ง่าย และช่วยในการกำจัดกลิ่นได้ดี อีกทั้งในสับปะรด ยังมีเอนไซม์โบรมีเลน ที่มีคุณสมบัติในการช่วยย่อยโปรตีนให้เล็กลง สามารถขจัดคราบสกปรกประเภทโปรตีนที่จัดได้ยากหรือคราบที่ฝังแน่นได้ดี อีกทั้ง สับปะรดเป็นผลไม้ที่มีเยื่อในพื้นที่ และผลผลิตจะได้รับความเสียหายจากศัตรูพืชและสภาพอากาศทุกฤดูกาล และผลผลิตในส่วนที่ได้รับความเสียหายจะไม่สามารถนำไปจำหน่ายหรือใช้ประโยชน์ได้ รวมถึงในช่วงที่ราคาตกต่ำ ทางชาวบ้านจะไม่มีการเก็บผลผลิตไปจำหน่าย เนื่องจากไม่คุ้มค่าต่อค่าแรงงาน จึงมีแนวคิดว่าจะนำสับปะรดมาหมักเป็นส่วนผสมในการผลิตน้ำยาล้างจาน

นอกจากนี้คณะผู้วิจัยและปราชญ์ชาวบ้าน ยังได้ความรู้ใหม่ร่วมกันว่า หากน้ำยาล้างจานที่ผลิตได้มีความเข้มข้นมาก และเมื่อเติมน้ำแล้วน้ำยาล้างจานมีความเหลวมาก ต้องทำการเพิ่มเกลือเพื่อให้ น้ำยาล้างจานมีความหนืดเพิ่มขึ้น

3.2 การทดลองและปรับปรุง

ผู้นำชุมชน ประชาชน และผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 50 คน ได้ทำการทดลองใช้น้ำยาล้างจานจากเปลือกสับปะรดและมะนาว โดยวัดผลจากความพึงพอใจของผู้ใช้ ผู้ทดลองใช้ทั้ง 50 คน มีความพึงพอใจในประสิทธิภาพของน้ำยาล้างจาน จากเปลือกสับปะรดและมะนาว เป็นอย่างมาก เมื่อทดลองใช้แล้วมีฟองมาก สามารถจัดคราบสกปรกและคราบมันได้ดีและสะอาด โดยใช้ในปริมาณที่ไม่มากนัก ซึ่งสามารถเทียบเท่าได้กับคุณภาพของน้ำยาล้างจานที่วางขายตามท้องตลาด อีกทั้งยังเป็นน้ำยาอเนกประสงค์ สามารถนำไปซักผ้าและล้างได้น้ำได้เป็นอย่างดี

3.3 การวิเคราะห์ต้นทุนและการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบปริมาณวัตถุดิบ ต้นทุน และจำนวนที่ผลิตได้

ส่วนผสม	สูตรเดิม		สูตรใหม่	
	ปริมาณ	ต้นทุน (บาท)	ปริมาณ	ต้นทุน (บาท)
สารเคมี N70	1 กิโลกรัม	65.00	1 กิโลกรัม	65.00
เกลือ	1 กิโลกรัม	20.00	3 กิโลกรัม	60.00
น้ำหมักจากเปลือกสับปะรด	-	-	5 ลิตร	-
น้ำต้มจากผลมะนาว	7 ลิตร	-	5 ลิตร	-
น้ำเปล่า	1-2 ลิตร	-	7-8 ลิตร	-
จำนวนที่ผลิตได้	10 ลิตร	-	20 ลิตร	-
รวม		85.00		120.00
ราคาต่อหน่วย (1 ลิตร)		8.50		6.00

จากตารางที่ 3 สูตรเดิมจากประชาชนชาวบ้านคือ น้ำยาล้างจานจากมะนาว ใช้ส่วนผสม สารเคมี N70 1 กิโลกรัม เกลือ 1 กิโลกรัม น้ำต้มจากผลมะนาว 7 ลิตร น้ำเปล่า 1-2 ลิตร จากส่วนผสมทั้งหมดสามารถผลิตน้ำยาล้างจานได้ประมาณ 10 ลิตร โดยมีต้นทุนรวม 85 บาท ต้นทุนต่อหน่วย 8.50 บาท และสูตรใหม่ที่คณะผู้วิจัยและประชาชนชาวบ้านได้วิเคราะห์ร่วมกัน คือ น้ำยาล้างจานจากน้ำหมักเปลือกสับปะรดและมะนาว ใช้ส่วนผสมสารเคมี N70 1 กิโลกรัม เกลือ 3 กิโลกรัม น้ำต้มจากผลมะนาว 5 ลิตร น้ำหมักจากเปลือกสับปะรด 5 ลิตร น้ำเปล่า 7-8 ลิตร จากส่วนผสมทั้งหมดสามารถผลิตน้ำยาล้างจานได้ประมาณ 20 ลิตร โดยมีต้นทุนรวม 120 บาท ต้นทุนต่อหน่วย 7.50 บาท จากสูตรใหม่สามารถผลิตน้ำยาล้างจานได้เพิ่มขึ้น 10 ลิตร และมีต้นทุนลดลง 2.50 บาท/ลิตร และเมื่อเปรียบเทียบกับราคาน้ำยาล้างจานในท้องตลาด น้ำยาล้างจานจากน้ำหมักเปลือกสับปะรดและมะนาว มีราคาต่ำกว่าท้องตลาดประมาณ 20-50 บาท

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ส่วนใหญ่ใช้น้ำยาล้างจาน เดือนละประมาณ 1 ลิตร/ครัวเรือน โดยราคาน้ำยาล้างจาน 1 ลิตร เฉลี่ยอยู่ที่ 50 บาท/ลิตร ดังนั้น ใน 1 ปี ทุกครัวเรือนจะต้องซื้อน้ำยาล้างจานอย่างต่ำ 12 ลิตร เป็นจำนวนเงิน 600 บาท และหากผลิตน้ำยาล้างจานจากน้ำหมักเปลือกสับปะรดและมะนาวไว้ใช้เอง

1 ครั้ง จะผลิตได้ 20 ลิตร ใช้ได้ 1 ปี 8 เดือน (20 เดือน) โดยมีต้นทุนในการผลิต เท่ากับ 120 บาท เมื่อเปรียบเทียบระหว่างการซื้อและการผลิตใช้เอง การซื้อใช้ 1 ปี 8 เดือน รวม 20 ลิตร เป็นจำนวนเงิน 1,000 บาท การผลิตใช้เอง 1 ปี 8 เดือน รวม 20 ลิตร เป็นจำนวนเงิน 120 บาท ดังนั้น การผลิตใช้เองสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้ 880 บาท/ปี ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบค่าใช้จ่ายสำหรับการซื้อน้ำยาล้างจานกับการผลิตใช้เอง

รายการ	การซื้อน้ำยาล้างจาน	การผลิตใช้เอง	ผลต่าง
ปริมาณการใช้	20 ลิตร	20 ลิตร	-
ระยะเวลาที่ใช้ได้	1 ปี 8 เดือน	1 ปี 8 เดือน	-
จำนวนเงินที่ซื้อ/ต้นทุน	1,000 บาท	120 บาท	880 บาท

4. ขั้นตอนติดตามการดำเนินงาน

ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ผู้เข้าร่วมโครงการ และคณะผู้วิจัยได้ดำเนินติดตามประเมินผลโดยใช้วิธีสนทนากลุ่ม เพื่อประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อนำมาปรับใช้ในการทำงานและการวางแผนการดำเนินงานต่อไป พบว่า ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน และผู้เข้าร่วมโครงการ ได้รับความรู้และเกิดกระบวนการแก้ไขปัญหาด้านรายจ่ายครัวเรือน และเกิดกระบวนการประยุกต์ภูมิปัญญาและความรู้ความชำนาญจากประชาชนชาวบ้านไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ภายในชุมชน ดังนี้

4.1 รายงานผลการดำเนินงาน เพื่อนำมาปรับใช้ต่อไป

4.1.1 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม เพื่อลดค่าใช้จ่ายครัวเรือน อาจเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ประชาชนในพื้นที่ตระหนักถึงความสำคัญในการผลิตของใช้ในครัวเรือนไว้ใช้เอง เพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างอาชีพ พัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และสร้างสังคมสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

4.1.2 ควรให้การสนับสนุนการผลิตผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในครัวเรือนอื่น ๆ เพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเพิ่มขึ้น

4.2 การวางแผนการทำงานร่วมกัน ดังนี้

4.1.3 ดำเนินการสร้างเครือข่าย ระหว่างคณะผู้วิจัยกับผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน และประชาชนในพื้นที่ เพื่อร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในครัวเรือนอื่น ๆ เพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเพิ่มขึ้น และเพิ่มการผลิตเพื่อจำหน่ายในอนาคต

4.1.4 ดำเนินการนำเสนอเรื่องราวหรือความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ชุมชน ในแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อประชาสัมพันธ์ดึงดูดความสนใจและสร้างช่องทางการจัดจำหน่าย

ภาพที่ 1 กระบวนการผลิตน้ำยาล้างจานด้วยเปลือกสับปะรดและมะนาว
ที่มา: (ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย)

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ชุมชนตำบลทุ่งก่อ อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย ประสบปัญหา 2 ประการ ได้แก่ ปัญหาผลผลิตทางการเกษตรเสียหายจากศัตรูพืชและสภาพอากาศ ผลผลิตทางการเกษตร เช่น สับปะรดและมะนาว มักได้รับความเสียหายจากศัตรูพืชและสภาพอากาศที่ไม่เอื้ออำนวย ทำให้ผลผลิตส่วนหนึ่งไม่สามารถนำไปจำหน่ายหรือใช้ประโยชน์ได้ สำหรับปัญหาผลผลิตล้นตลาด ในบางช่วงเวลา ผลผลิตทางการเกษตรมีปริมาณมากเกินไป ส่งผลให้ราคาตกต่ำ และเกษตรกรไม่สามารถขายผลผลิตได้ในราคาที่เหมาะสม ชุมชนได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้ โดยการนำผลผลิตที่เสียหายหรือเหลือใช้ เช่น เปลือกสับปะรดและมะนาว มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์น้ำยาล้างจาน ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด และช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้อย่างมีประสิทธิภาพการแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน (Cohen & Uphoff, 1981) ที่เน้นการให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจและดำเนินการแก้ไขปัญหา โดยชุมชนได้ร่วมกันคิดค้นและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน แต่ยังสร้างโอกาสในการพัฒนาอาชีพและคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอีกด้วย สอดคล้องกับผลการศึกษาของ จิตพนธ์ ชุมเกต (2560) พบว่า ความร่วมมือของชุมชนนั้นต้องมีปัจจัยในการกระตุ้น และต้องเสริมแรงอยู่ตลอดเวลา และเห็นคุณค่าต่อกระบวนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่จะพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง มีการให้ความรู้ซึ่งกัน และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนา โดยในการผลิตน้ำยาล้างจานไว้ใช้ในครัวเรือนเอง จะสามารถลดค่าใช้จ่ายครัวเรือน

และสามารถเปลี่ยนจากเงินที่จะนำไปซื้อของใช้ในครัวเรือนเป็นเงินออมไว้ใช้ในอนาคตได้ อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างอาชีพ พัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และสร้างสังคมสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับ ศิโรช แทนรัตนกุล และกุสุมา สีดาเพ็ง (2566) การส่งเสริมให้ชุมชนได้มีอาชีพเพื่อเป็นการสร้างรายได้และลดภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัว โดยการส่งเสริมให้มีความรู้ด้านวิชาชีพ และสามารถนำไปประกอบอาชีพเสริมได้ การพัฒนาวิชาชีพให้ชุมชนเพื่อเป็นการสร้างรายได้ และแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน โดยอาศัยการร่วมแรงร่วมใจของสมาชิกชุมชน หรือวัตถุดิบและวัสดุเหลือใช้ของชุมชนมาสร้างรายได้

จากผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ชุมชนสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำยาล้างจานจากเปลือกสับปะรดและมะนาวได้สำเร็จ โดยมีกระบวนการพัฒนา ดังนี้ 1. การมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การระดมความคิด การตัดสินใจ การทดลองผลิต และการประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของ Cohen & Uphoff (1981) ที่เน้นการให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญในกระบวนการพัฒนา 2. การพัฒนาสูตรผลิตภัณฑ์ สูตรน้ำยาล้างจานที่พัฒนาขึ้นสามารถผลิตได้ 20 ลิตรต่อครั้ง ซึ่งมากกว่าสูตรเดิมที่ผลิตได้เพียง 10 ลิตร และมีต้นทุนการผลิตลดลงจาก 8.50 บาทต่อลิตร เป็น 6 บาทต่อลิตร และ 3. การทดลองใช้และประเมินผล ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นถูกทดลองใช้ในครัวเรือนของชุมชนเป็นเวลา 1 ปี 8 เดือน พบว่า สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายครัวเรือนได้ถึง 880 บาทต่อปี เมื่อเทียบกับการซื้อน้ำยาล้างจานจากตลาด ซึ่งการพัฒนาผลิตภัณฑ์นี้สอดคล้องกับแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น (พระครูสาครคุณาภรณ์, 2566) ที่เน้นการใช้ความรู้และประสบการณ์ของชุมชนในการแก้ไขปัญหา และสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (McCarthy & Perreault, 1991) ที่เน้นการปรับปรุงและดัดแปลงผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสมกับความต้องการของชุมชน นอกจากนี้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ยังสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (Keynes, 1936) ที่เน้นการลดรายจ่ายในครัวเรือนผ่านการผลิตสินค้าใช้เอง ซึ่งช่วยลดภาระหนี้สิน เพิ่มเงินออม และสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในระดับครอบครัว

องค์ความรู้จากการวิจัยสู่การพัฒนา

องค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัย ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมของชุมชน สามารถนำไปใช้กับชุมชนบ้านโป่งและบ้านห้วยเคียน ในตำบลทุ่งก่อ อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์นี้ดำเนินการโดย ประชาชนชุมชน, ผู้นำชุมชน, กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มพัฒนาสตรี รวม 50 คน ซึ่งชุมชนนี้มีบทบาทสำคัญ ตั้งแต่การระดมความคิด การตัดสินใจ การทดลองผลิต และการประเมินผลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

2. ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

2.1 น้ำยาล้างจานสูตรใหม่นี้ช่วยลดต้นทุนจาก 8.50 บาท/ลิตร เป็น 6 บาท/ลิตร ทำให้ชาวบ้านสามารถผลิตใช้เองได้แทนการซื้อน้ำยาล้างจานจากตลาด

2.2 สามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบให้ครัวเรือนอื่นในชุมชนหันมาผลิตใช้เอง

3. การพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้

3.1 มีการวางแผนพัฒนา เครือข่ายชุมชน เพื่อขยายผลไปยังหมู่บ้านอื่น ๆ

3.2 คณะผู้วิจัยเสนอให้จัดอบรมและสร้างเครือข่ายเพื่อให้ชุมชนอื่นนำไปใช้ได้

4. การต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน

4.1 มีแนวคิดขยายไปสู่ การผลิตเพื่อจำหน่าย โดยใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ และงานแสดงสินค้าชุมชน

4.2 ชาวบ้านมีแนวคิดที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เช่น น้ำยาซักผ้า น้ำยาถูพื้น น้ำยาล้างห้องน้ำ เพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเพิ่มขึ้น

5. แนวทางสานต่อและการพัฒนาในอนาคต

5.1 สร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภาครัฐเพื่อขอรับการสนับสนุนด้านการตลาดและการพัฒนาผลิตภัณฑ์

5.2 ศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ที่ใช้ทรัพยากรเหลือใช้ในชุมชน เพื่อลดขยะและเพิ่มมูลค่าวัตถุดิบท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. จากการวิจัยที่พบว่า ชุมชนตำบลทุ่งก่อเผชิญปัญหาผลผลิตทางการเกษตรเสียหายจากศัตรูพืชและสภาพอากาศ รวมถึงปัญหาผลผลิตล้นตลาด ทำให้ราคาตกต่ำ และชุมชนได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้ โดยการนำผลผลิตที่เสียหายหรือเหลือใช้มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์น้ำยาล้างจาน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้

1.1 จัดฝึกอบรมและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบท้องถิ่น เพื่อเพิ่มทักษะและความรู้ให้กับคนในชุมชน

1.2 ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายชุมชนเพื่อขยายผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไปยังชุมชนอื่น ๆ ที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน

2. จากผลจากการวิจัยที่พบว่า ชุมชนสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำยาล้างจานจากเปลือกสับปะรดและมะนาวได้สำเร็จ โดยมีกระบวนการพัฒนาที่สำคัญ เช่น การมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาสูตรผลิตภัณฑ์ และการทดลองใช้และประเมินผล ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้

2.1 สนับสนุนการผลิตน้ำยาล้างจานจากเปลือกสับปะรดและมะนาวในชุมชนอื่น ๆ ที่มีวัตถุดิบคล้ายคลึงกัน

2.2 จัดทำคู่มือหรือเอกสารเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อให้ชุมชนอื่นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

2.3 ส่งเสริมการโฆษณาผลิตภัณฑ์ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์และงานแสดงสินค้าชุมชน เพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่ายและสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบ (องค์ความรู้) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมที่สำคัญ คือ การลดค่าใช้จ่ายครัวเรือนผ่านการผลิตน้ำยาล้างจานจากเปลือกสับปะรดและมะนาว สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนอื่นที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน โดยควรให้ความสำคัญกับ การสร้างเครือข่ายชุมชน การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และการประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาว

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

1. ศึกษาผลกระทบเชิงลึกเกี่ยวกับการเพิ่มเงินออมและการลดหนี้สินของครัวเรือนในชุมชน เพื่อประเมินประสิทธิภาพของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในระยะยาว
2. เปรียบเทียบแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ เพื่อหาวิธีการที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ในปีที่หลากหลาย
3. ศึกษาการนำผลผลิตทางการเกษตรที่เหลือใช้หรือเสียหายมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียนและลดปัญหาขยะในชุมชน
4. ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ที่ใช้ในครัวเรือน เช่น น้ำยาซักผ้า น้ำยาถูพื้น เพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเพิ่มขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จิตพนธ์ ชุมเกต. (2560). การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระครูสาครคุณาภรณ์. (2566). การบริหารจัดการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 8(5), 220-228.
- รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม. (2560). แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในจังหวัดนครปฐม. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(1), 994-1013.
- ศิโรช แท่นรัตนกุล และกุสุมา สีดาเพ็ง. (2566). การพัฒนาชุมชนบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างงานและรายได้ชุมชนอย่างยั่งยืน. *วารสารวิทยาการจัดการและการสื่อสาร*, 2(1), 105-128.
- สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเชียงราย. (2567). *ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดเชียงราย*.
<https://www.opsmoac.go.th/chiangrai-dwl-files-442991791952>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2565, 1 พฤศจิกายน). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570)*.
http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2565/E/258/T_0001.PDF
- อดิสร หนันคำจ. (2565). การสร้างชุมชนนวัตกรรมด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น. *วารสารเศรษฐศาสตร์ปริทัศน์*, 2(1), 35-46.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1981). *Rural Development Participation: Concept and Measure for Project Design Implementation and Evaluation: Rural Development Committee Center for international Studies*. Cornell University Press.
- Denzin, N. K. (1970). *Sociological Methods: A Source Book*. Aldine.
- Erwin, W. (1976). *Participation Management: Concept, Theory, and Implementation*. Georgia State University.

Keynes, J.M. (1936, December 13). *The General Theory of Employment, Interest and Money*,
London: Macmillan.

https://www.files.ethz.ch/isn/125515/1366_keynestheoryofemployment.pdf

McCarthy, E. J., & Perreault, W. D. Jr. (1991). *Essentials of Marketing* (5th ed.). Irwin.

การจัดการทุนทางทรัพยากรธรรมชาติเพื่อหนุนเสริม การท่องเที่ยวชุมชน ในการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก ของบ้านปางมะโอ ตำบลวังเงิน อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

MANAGEMENT OF NATURAL RESOURCE CAPITAL FOR ENHANCE COMMUNITY
BASED TOURISM IN STIMULATING THE GRASSROOTS ECONOMY
OF THE BAN PANG MA-O COMMUNITY IN WANG NGOEN SUBDISTRICT,
MAE THA DISTRICT, LAMPANG PROVINCE

จุฬารัตน์ คำภาเครือ^{1*}, นลัท ชินสงคราม¹, กนกวรรณ อุ่ทองทรัพย์², บุญทวรรณ วิงวอน¹,
เชียงรุ่ย หวง¹, เสี่ยวเฟย จ้าว¹ และช่างเหวิน หวาง¹

Jurarat Kumthakruea^{1*}, Nalat Chinsongkram¹, Kanokwan Uthongsap², Boonthawan Wingwon¹,
Xiangrui Huang¹, Xiaofei Zhao¹, and ShangWen Wang¹

¹วิทยาลัยอินเตอร์เทคลำปาง

²วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

¹Lampang Inter-Tech College

²College of Interdisciplinary Studies, Thammasat University

*Corresponding email: jurarat1404@gmail.com

วันที่รับ: 20 ธันวาคม 2567, วันที่แก้ไข: 3 กุมภาพันธ์ 2568, วันที่ตอบรับ: 13 กุมภาพันธ์ 2568

การจัดการทุนทางทรัพยากรธรรมชาติเพื่อหนุนเสริมการท่องเที่ยวชุมชน

ในการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของบ้านปางมะโอ

ตำบลวังเงิน อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

MANAGEMENT OF NATURAL RESOURCE CAPITAL

FOR ENHANCE COMMUNITY BASED TOURISM IN STIMULATING THE GRASSROOTS ECONOMY OF THE BAN PANG MA-O COMMUNITY IN WANG NGOEN SUBDISTRICT, MAE THA DISTRICT, LAMPANG PROVINCE

จุฬารัตน์ คำถาเครือ^{1*}, นลัท ชินสงคราม¹, กนกวรรณ อุ่ทองทรัพย์², บุญทวรรณ วิงวอน¹,

เชียงรุ่ม หวง¹, เสี่ยวเพย จ้าว¹ และช่างเหวิน หวาง¹

Jurarat Kumthakruea^{1*}, Nalat Chinsongkram¹, Kanokwan Uthongsap², Boonthawan Wingwon¹,

Xiangrui Huang¹, Xiaofei Zhao¹, and ShangWen Wang¹

¹วิทยาลัยอินเตอร์เทคลำปาง

²วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

¹Lampang Inter-Tech College

²College of Interdisciplinary Studies, Thammasat University

*Corresponding email: jurarat1404@gmail.com

วันที่รับ: 20 ธันวาคม 2567, วันที่แก้ไข: 3 กุมภาพันธ์ 2568, วันที่ตอบรับ: 13 กุมภาพันธ์ 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน และความต้องการของชุมชนบ้านปางมะโอในการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก และการประยุกต์ใช้ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน รวมถึงการค้นหาแนวทางจัดการทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่หนุนเสริมการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนตำบลวังเงิน อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง มุ่งเน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ผู้นำชุมชน 7 คน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3 คน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มอาชีพ ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ เกษตรกรเพาะเห็ดหอม เกษตรกรชาวสวนผลไม้ และผู้ประกอบการร้านอาหาร รวม 40 คน ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา การจัดหมวดหมู่เนื้อหา การตีความและสรุปความหมายข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติบ้านปางมะโอ สามารถนำมาใช้เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม เพราะมีความหลากหลายทางชีวภาพ และสามารถสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวชุมชน โดยมีผู้ประกอบการในชุมชนทำหน้าที่ขับเคลื่อน อีกทั้งพื้นที่นี้เป็นพื้นที่เดียวในจังหวัดลำปางที่เพาะเห็ดหอมที่มีคุณภาพดี โดยมีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนสนับสนุนและให้ความรู้เกี่ยวกับการเพาะเห็ดหอม มีการปลูกพืช

หมุนเวียน ปลูกผลไม้ที่มีความหลากหลาย อาทิ มีทุนทางสังคม ความร่วมมือของคนในชุมชน และเครือข่ายภาครัฐ วิชาการ เอกชน และประชาชน ที่นำเอาทุนความรู้และประสบการณ์ด้านเกษตรกรรมและทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่มาสนับสนุน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน ด้วยการใช้ทรัพยากรชุมชนเป็นรากฐานในการดำรงชีวิตผ่านวิถีการเกษตรอินทรีย์และทุนทางวัฒนธรรม อาทิ การแปรรูปอาหารพื้นถิ่น จารัต ประเพณี การทำโฮมสเตย์ ร้านอาหารและความเชื่อของชุมชนมาสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยว และการประยุกต์ใช้ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ เกิดจากการ บูรณาการทรัพยากรธรรมชาติที่มีความหลากหลาย ด้วยการมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอกชุมชนขับเคลื่อนภายใต้นโยบายของท้องถิ่น และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการขาย รวมถึงประสบการณ์ การแลกเปลี่ยนมูลค่า การบอกต่อทุกที่ทุกเวลาและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้าเพื่อหนุนเสริมการท่องเที่ยวชุมชน และค้นหาแนวทางจัดการทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่หนุนเสริมการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน ด้วยการจัดการทรัพยากรในชุมชนแบบมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียผ่านส่วนประสมทางการตลาด 4P's (สินค้า ราคา สถานที่ และการส่งเสริมการขาย) และ 4E's (การมุ่งเน้นประสบการณ์ การแลกเปลี่ยนทุกสถานที่และความเชื่อมั่น) ในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ, การท่องเที่ยวชุมชน, การมีส่วนร่วม, เศรษฐกิจฐานราก

Abstract

This research aimed to analyze the natural resource capital in the community and the needs of the Ban Pang Ma-o community to stimulate the grassroots economy and to apply the natural resource capital in the community to drive the community's grassroots economic tourism, including determining how to manage the natural resource capital that supports tourism to stimulate the grassroots economy of Wang Ngoen Subdistrict, Mae-Tha District, Lampang Province. This qualitative research employed semi-structured interviews to collect data from 40 key informants, including seven community leaders, three local government executives, community enterprise groups, occupational groups, homestay entrepreneurs, shiitake mushroom farmers, farmers, fruit farmers, and restaurant entrepreneurs. Data analysis methods included content analysis, content categorization, interpretation, and summarization of data.

The results showed that the natural resource capital of Ban Pang Ma-o contributed to economic, social, and environmental benefits because the area's rich biodiversity supported community tourism experiences, driven by local entrepreneurs. Furthermore, this area is the only area in Lampang Province where quality shiitake mushrooms are cultivated. Government and private agencies played a crucial role in supporting and providing knowledge on shiitake mushroom cultivation. The community practiced rotational crop planting and grew a variety of

fruits, which demonstrated the presence of effective social capital. Cooperation among community members and networks from government, academic, private, and public sectors facilitated knowledge-sharing in agriculture and natural resource management. These efforts supported community tourism by utilizing local resources through organic farming and cultural capital. Additionally, tourism activities were developed by integrating traditional food processing, local traditions, homestays, restaurants, and community beliefs. The application of natural resource capital involved integrating diverse resources with active participation in thinking, working and receiving benefits from stakeholders both inside and outside the community. This approach was driven by local policies and product development strategies, including pricing, distribution channels, and promotional efforts. Furthermore, tourism was enhanced through experience-based marketing, value exchange, word-of-mouth promotion, and strong customer relationships. To ensure sustainable community tourism, effective management of natural resource capital was emphasized. This was achieved through stakeholder participation using the 4P's (product, price, place, and promotion) and 4E's (experience, exchange, everywhere, and evangelism) marketing strategies. These mechanisms played an important role in driving sustainable community tourism.

Keywords: Natural resource capital, Community Tourism, Participation, Grassroots economy

บทนำ

ทรัพยากรธรรมชาติเป็นต้นทุนรากฐานสำคัญของระบบเศรษฐกิจ และวิถีชีวิตของมนุษย์ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการดำรงชีวิตของมนุษย์และสรรพสิ่งแวดล้อมเป็นแหล่งรวมวัตถุดิบที่สนับสนุนภาคเศรษฐกิจ ทั้งด้านเกษตรกรรม ด้านการค้าและด้านอุตสาหกรรม มีการบูรณาการทุนทางทรัพยากรธรรมชาติเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนผ่านการท่องเที่ยวจึงถือว่าเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจท้องถิ่นและภูมิภาคของประเทศไทย (อนวัชณ์ ชมภูปัญญา และธรรมา โรจนตระกูล, 2565) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีความหลากหลายส่งเสริมการท่องเที่ยว ในการเสริมโอกาสในการกระจายรายได้ยังกลุ่มผู้มีรายได้น้อยที่อยู่ในพื้นที่ชุมชนต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจภายในชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ตลอดจนยกระดับความสามารถทางการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยให้ดียิ่งขึ้น (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566) การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความรักและความภาคภูมิใจในทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของตน ซึ่งนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการจัดการทุนทรัพยากรด้วยความรู้ในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ โดยใช้ชีวิตวิถีอาศัยกระบวนการทางชีวภาพที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติในสภาวะที่เหมาะสม (วรรณภา คัญแคะ และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์, 2564) ผลลัพธ์ที่ตามมา คือ ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง เกิดการสร้างรายได้และสร้างอาชีพ เกิดการจ้างงาน ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) ที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากโดยการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่าง

ยั่งยืน พร้อมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกกระบวนการ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2567)

ดังปรากฏการณ์พื้นที่วิจัยบ้านปางมะโอ ตำบลวังเงิน อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ตั้งอยู่บนพื้นที่สูง ล้อมรอบด้วยแนวเขาและอยู่ติดเขตอุทยานแห่งชาติเวียงโกศัย จังหวัดแพร่ เป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ มีป่าไม้ พืชพันธุ์ ผลไม้ที่มีความหลากหลาย แหล่งน้ำจากธรรมชาติที่ไหลผ่านภูเขาและหมู่บ้าน รวมทั้งวิถีชีวิตของชุมชนที่มีความเป็นกันเอง และเอื้ออาทรระหว่างสมาชิกในชุมชน และยังเป็นพื้นที่แห่งเดียวในจังหวัดลำปางที่เหมาะสมสำหรับการเพาะเห็ดหอม ส่งผลให้คนในชุมชนมีการเพาะเห็ดหอมอย่างต่อเนื่องทำให้มีรายได้หมุนเวียนและมีอาชีพที่ค่อนข้างมั่นคง (Treegamol & Singkhampong, 2023) ทูทางทรัพยากรธรรมชาติของบ้านปางมะโอนำไปสู่การเชื่อมโยงและสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนของตำบลวังเงิน โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวคือการเยี่ยมชมการเพาะเห็ดหอม ปลูกกาแฟและไม้ผลต่างๆ เช่น สะตอ ทูเรียน มังคุด เงาะ ลองกอง ลำไย และพืชผักสวนครัว เพื่อจำหน่ายให้คนในท้องถิ่น นักท่องเที่ยว และกระจายไปทั่วประเทศ ทำให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economic) และลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ และสร้างเสริมอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

การทำเกษตรกรรมและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนยังพบอุปสรรคบางประการ เนื่องจากการเพาะเห็ดหอมมีเกือบทุกครัวเรือนทำให้ผลผลิตล้นตลาด ภูมิอากาศร้อนมากทำให้เห็ดหอมมีผลผลิตไม่สวยงาม ไม่ได้ขนาดตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ บางครอบครัวจึงมีการหันไปทำอาชีพด้านเกษตรในรูปแบบอื่น ๆ ที่ไม่ถนัดทำให้ขาดความรู้ในการจัดการผลผลิตทางทรัพยากรธรรมชาติ ขาดการจัดการของเหลือจากกระบวนการผลิต ซึ่งสามารถนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านการแปรรูปและเพิ่มรายได้ให้ครัวเรือนได้เช่นกัน การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเห็ดหอมมีน้อย มีเพียงการแปรรูปน้ำพริกเห็ดหอม ข้าวเกรียบเห็ดหอม และเห็ดหอมดอง ซึ่งเป็นสินค้าที่มีมูลค่าไม่สูงมากนัก ผู้ประกอบการในชุมชนยังต้องพึ่งพาพ่อค้าคนกลางเป็นหลักในการกระจายผลผลิต ทำให้เสียเปรียบด้านอำนาจต่อรองและได้รับผลตอบแทนต่ำกว่าที่ควรได้ ประกอบกับการขาดความรู้ในควบคุมต้นทุน การจัดการด้านการเงิน รวมถึงการขาดการรวมกลุ่มในการทำงานในชุมชน

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นจำเป็นต้องทำการวิจัย เพื่อส่งผลคนภายในชุมชนแสวงหาแนวทางจัดการทุนทางทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ทั้งการจัดทำที่พักธรรมชาติหรือโฮมสเตย์ คาเฟ่ และร้านอาหารที่นำวัตถุดิบภายในชุมชนมาแปรรูปโดยจ้างงานคนภายในชุมชนเอง และยังพบอีกว่ามีผู้ประกอบการเพียงบางรายเท่านั้นที่ใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนได้ ในขณะที่ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ขาดการเชื่อมโยงทั้งด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่และการสร้างเครือข่ายทางการค้า ดังนั้น จึงมีความจำเป็นในการฟื้นฟูและจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติเพื่อหาแนวทางในการสร้างรายได้อย่างมีส่วนร่วม และวิธีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้แก่เศรษฐกิจระดับรากฐานด้วยการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและความต้องการของประชาชนบ้านปางมะโอในการหนุนเสริมการท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจฐานราก
2. เพื่อประยุกต์ใช้ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนตำบลวังเงิน อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง
3. เพื่อค้นหาแนวทางจัดการทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่หนุนเสริมการท่องเที่ยวในการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนตำบลวังเงิน อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดการท่องเที่ยวชุมชน

การท่องเที่ยวชุมชน (Community Tourism: CT) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาและจัดการแหล่งท่องเที่ยว การท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ช่วยให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจทางเศรษฐกิจและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยที่ Buckley (2012) ได้เน้นแนวทางการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว รวมทั้งส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นให้สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนโดยตรงและลดผลกระทบจากการท่องเที่ยวมวลชน (Tosun, 2020) นอกจากนี้ มุ่งเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ให้ความสำคัญกับการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอน (Li & Hunter, 2015) หลังโควิด-19 พบว่า องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (UN Tourism) ได้กำหนดกรอบในการวัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวโลกใน 3 มิติ ได้แก่ มิติทางเศรษฐกิจ มิติสังคม และมิติสิ่งแวดล้อม ซึ่งกรอบดังกล่าวเป็นการสร้างระบบเครือข่ายของมิติ 3 มิติ แต่อย่างไรก็ตาม องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติได้ให้ความสำคัญกับมิติเศรษฐกิจเป็นกรอบการวัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวชุมชน (World Tourism Organization, 2024)

2. ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ

ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Capital) หมายถึง ทรัพยากรธรรมชาติที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ซึ่งใช้ในการผลิตสินค้าหรือบริการต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของมนุษย์ ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติประกอบไปด้วยทรัพยากรที่สามารถใช้ได้ซ้ำ เช่น แหล่งน้ำ ผลผลิตทางการเกษตร พืชพรรณพันธุ์ ผลไม้และป่าไม้ และทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไป เช่น ถ่านหิน น้ำมันดิบหรือก๊าซธรรมชาติ ดังนั้น การจัดการทุนทางทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนจึงเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Barbier & Burgess, 2023) การวิเคราะห์มูลค่าของทุนทางทรัพยากรธรรมชาติช่วยให้การตัดสินใจทางนโยบายและคำนึงถึงผลกระทบระยะยาวต่อระบบนิเวศ และความเป็นอยู่ของคนในสังคม (De Groot, 1992)

3. เศรษฐกิจฐานราก

เศรษฐกิจฐานราก (Community Economy) เป็นแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชุมชนท้องถิ่น โดยการส่งเสริมการสร้างและการกระจายรายได้ในท้องถิ่น เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทาง

เศรษฐกิจ และส่งเสริมการพึ่งพาตนเองในระดับท้องถิ่น (United Nations Development Programme, 2016) โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติและแรงงานในท้องถิ่นเป็นพื้นฐานหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน โดยมีการส่งเสริมการผลิตและการบริโภคในท้องถิ่น รวมทั้งการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชน องค์กรเอกชน และภาครัฐในการพัฒนาชุมชนและสร้างความเข้มแข็งในเศรษฐกิจฐานราก (Taylor & Plummer, 2003) โดยเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง (Midmore & Whittaker, 2000)

4. การมีส่วนร่วมของประชาชน

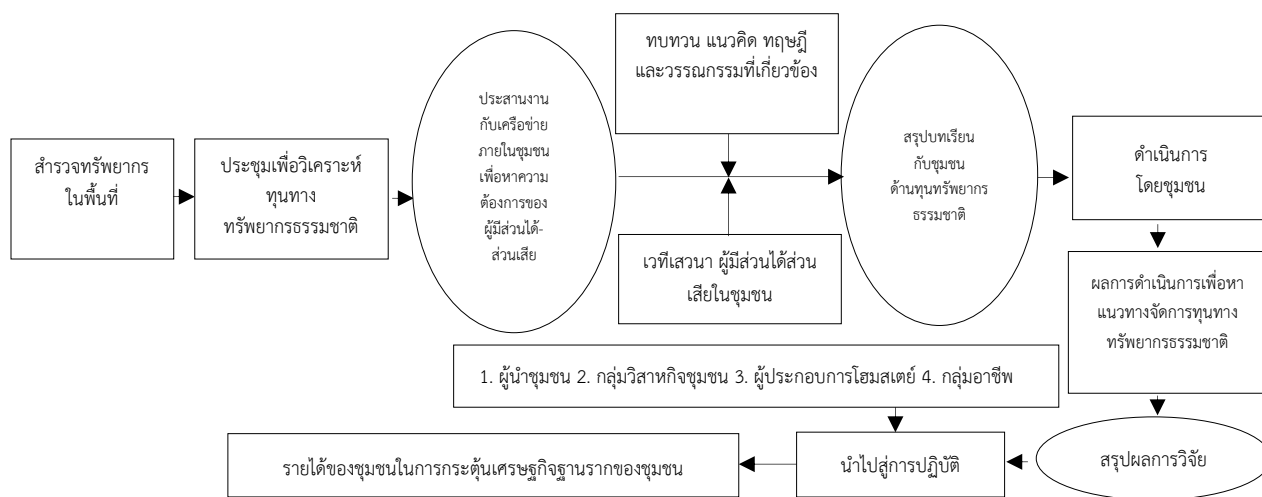
การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) คือ กระบวนการที่ให้กับบุคคลหรือกลุ่มต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการดำเนินงานในกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ เน้นการพัฒนาและการจัดการทรัพยากร การมีส่วนร่วมนี้ช่วยส่งเสริมความโปร่งใสในการตัดสินใจและสร้างความเป็นเจ้าของร่วมในผลลัพธ์ของโครงการ (Wong & Guggenheim, 2018) การมีส่วนร่วมมีหลายระดับตั้งแต่การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผน ไปจนถึงการมีส่วนร่วมในการดำเนินการและการประเมินผล ซึ่งสำคัญในการสร้างความยั่งยืนและการพัฒนาอย่างเท่าเทียม (Arnstein, 1969) การสนับสนุนการมีส่วนร่วมยังช่วยเสริมสร้างความเชื่อมโยงและความรับผิดชอบร่วมกันในสังคม องค์กรประกอบสำคัญของทฤษฎีการมีส่วนร่วม ประกอบไปด้วย 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 3. การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ และ 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Cohen & Uphoff, 1981; Chambers, 1994) แนวคิดนี้ถูกใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาโครงการที่ต้องการความร่วมมือจากหลายฝ่าย เช่น โครงการพัฒนาชุมชน การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการพัฒนาเศรษฐกิจระดับท้องถิ่น

ดังนั้นชี้ให้เห็นว่าการท่องเที่ยวชุมชน (Community Tourism; CT) มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงแนวคิดของทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นจุดขายหลัก เช่น แหล่งธรรมชาติ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยชุมชนมีบทบาทในการมีส่วนร่วมเพื่อจัดการทรัพยากร ซึ่งจะช่วยรักษาความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ เช่น การควบคุมจำนวนผู้เข้าชมและการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ทรัพยากรธรรมชาติมีมูลค่าทั้งในด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ช่วยลดความเหลื่อมล้ำ และกระจายรายได้อย่างทั่วถึง ไม่ว่าจะเป็นส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนและบริการจากผู้ประกอบการในพื้นที่ให้เป็นรูปแบบที่เน้นการพึ่งพาตนเองของชุมชนและการสร้างเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีความรับผิดชอบในการรักษาความยั่งยืน ทั้งมิติของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

กรอบกระบวนการวิจัย

กรอบกระบวนการวิจัยพัฒนามาจากทฤษฎีการมีส่วนร่วมของ Cohen and Uphoff (1981); Chambers (1994) แนวคิดการท่องเที่ยวชุมชนของ Li and Hunter (2015); Tosun (2020) และแนวคิดเศรษฐกิจฐานรากของ Taylor and Plummer (2003) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงกรอบกระบวนการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์บริบท และความต้องการของชุมชนบ้านปางมะโอ โดยการประชุมแบบมีส่วนร่วม การเสวนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) และการสำรวจพื้นที่บ้านปางมะโอ ตลอดจนการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวชุมชน ทุนทรัพยากรธรรมชาติ เศรษฐกิจฐานราก การมีส่วนร่วม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพื่อสนับสนุนการวิจัยด้านการท่องเที่ยว แล้วนำข้อมูลมาออกแบบงานวิจัยและสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อเก็บข้อมูลจากเวทีเสวนากลุ่มย่อยและการประชุมกลุ่มย่อยของผู้ให้ข้อมูลหลักในหมู่บ้านปางมะโอซึ่งมีประสบการณ์ตรง รวมถึงมีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มอาชีพ ผู้ประกอบการร้านอาหารและโฮมสเตย์ เกษตรกรเพาะเห็ดหอม และเกษตรกรชาวสวนผลไม้ทำการรวบรวมข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน 7 คน ตัวแทนผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3 คน ตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ ภายในชุมชน ประกอบด้วย กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มอาชีพ กลุ่มแปรรูปน้ำพริก ผู้ประกอบการหอยดอยคาเฟ่ และโฮมสเตย์ เกษตรกรเพาะเห็ดหอม เกษตรกรชาวสวนผลไม้ตำบลวังเงิน และผู้ประกอบการร้านอาหารของชุมชนบ้านปางมะโอ จำนวน 40 คน ซึ่งเพียงพอสำหรับข้อมูลตามแนวคิดของ Creswell (2018) ที่ได้เสนอจำนวนผู้ให้ข้อมูล 5-25 คน สำหรับงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก เพราะเป็นกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key information)

เป็นผู้มีประสบการณ์ตรงในด้านการเพาะเห็ดหอม การทำธุรกิจโฮมสเตย์ การทำร้านอาหาร การทำสวนผลไม้ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตั้งอยู่หมู่ 8 ตำบลวังเงิน อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสำรวจพื้นที่และความต้องการ แบบสัมภาษณ์แบบ กึ่งโครงสร้างเพื่อเก็บข้อมูล โดยมีกรอบการวิเคราะห์ตามประเด็นที่ศึกษา คือ 1. สภาพการณ์ทุนทาง ทรัพยากรธรรมชาติ 2. วิเคราะห์การจัดการทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและ 3. แนวทางการจัดการทุนทาง ทรัพยากรธรรมชาติ โดยการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาหรือดัชนีความสอดคล้องในแต่ละข้อ (Index of Item – Objective Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พบว่า มีค่า IOC ซึ่ง ผลการตรวจสอบเครื่องมือพบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0.87-1.00 ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขของ Rovinelli and Hambleton (1977) ที่สรุปว่าค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปแสดงถึงความเหมาะสมของข้อคำถามที่มีความสอดคล้อง การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ โดยวิธีการประชุมกลุ่มย่อยและใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ตามแนวทางการสัมภาษณ์กับ ผู้ให้ข้อมูลหลักที่กำหนดไว้

2. ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ เอกสารการประชุม รายงานการประชุม บทความวิจัย และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้

การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกตจากการเสวนาและประชุมกลุ่มย่อย วิเคราะห์เนื้อหา รวมถึงมีการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Data Triangulation) คือ การตรวจสอบแหล่งของข้อมูล แหล่งเวลา และสถานที่ โดยผู้ให้ข้อมูลผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการชุมชน และ ประชาชนบ้านปางมะโอ การจัดกิจกรรม สนทนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์เชิงลึก นำมาตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ของข้อมูลแล้วจัดระบบข้อมูล การลดทอนข้อมูลและแยกประเภทข้อมูลแบบสมบูรณ์ จำแนกตาม วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่และความต้องการของประชาชนในหมู่บ้านปางมะโอ ตำบลวังเงิน อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง วิเคราะห์ได้ 2 ประเภท ดังนี้

1.1 บริบทและสถานการณ์ของพื้นที่ตำบลวังเงิน อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง พื้นที่ตำบลวังเงิน อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง มีประชากรทั้งหมด 3,628 คน จำนวน 1,347 ครัวเรือน ประกอบด้วย 9 หมู่บ้าน ซึ่งหมู่บ้านปางมะโอ เป็นหมู่ 8 ที่รักษาวิถีชีวิตเกษตรและประเพณีท้องถิ่นให้คงอยู่ได้มากที่สุด พื้นที่ส่วนใหญ่ เป็นภูเขาสูงที่มีลักษณะเป็นลอนคลื่น มีแม่น้ำจาง แม่น้ำมาย และลำห้วยเล็ก ๆ ไหลผ่านใกล้แนวเขา ทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนหนึ่งของพื้นที่ตำบลอยู่ในเขตและติดกับป่าสงวนแห่งชาติของอุทยานแห่งชาติเวียงโกศัย จังหวัดแพร่ จึงมีสภาพภูมิอากาศชุ่มชื้นเย็นสบายตลอดทั้งปี ประกอบกับสภาพดินมีคุณภาพดี มีความชื้นที่ เหมาะสมทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตรหลากหลาย เช่น กาแฟ ลองกอง ทุเรียน เงาะ ข้าวข้าวโพด มันสำปะหลัง และถั่วลิสง เป็นต้น ตลอดจนการเพาะเห็ดหอมในแต่ละครัวเรือน มีการดำเนินชีวิตแบบเครือญาติเป็นส่วนใหญ่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน คนในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดวิถีชีวิต

วัฒนธรรมและประเพณี รวมถึงมีบทบาทสำคัญในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนส่งเสริมแนวทางการท่องเที่ยวที่ลดผลกระทบต่อชุมชนและธรรมชาติ

1.2 การวิเคราะห์ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งจำแนกได้ 2 ด้าน คือ ทรัพยากรที่สามารถใช้ได้ซ้ำ เช่น แหล่งน้ำ ผลผลิตทางการเกษตร พืชนานาพันธุ์ ผลไม้และป่าไม้ และทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไป เช่น ถ่านหิน น้ำมันดิบหรือก๊าซธรรมชาติ ซึ่งทุนทางทรัพยากรธรรมชาติของบ้านปางมะโอ พบว่าพื้นที่ของหมู่บ้านเป็นเทือกเขาสูงสลับกับเนินดินและภูเขาเตี้ย ๆ มีป่าดงดิบที่ค่อนข้างสมบูรณ์ สภาพดินและภูมิอากาศของหมู่บ้านเหมาะสมกับการปลูกกาแฟ ทำให้กาแฟเป็นอีกหนึ่งผลผลิตที่สำคัญของชุมชน การปลูกข้าวทั้งนาดำและนาปรังสวนทุเรียน ในชุมชนบ้านปางมะโอส่วนใหญ่ ปลูกทุเรียนพันธุ์หลงลับแลบนดอยสูง สวนลองกองและสวนส้มโอ โดยใช้วิธีการเกษตรอินทรีย์ร้อยละ 100 ทำให้ทุเรียนมีรสชาติหอมหวานมันและปลอดภัยจากสารเคมี บ้านปางมะโอในอดีตพื้นที่แห่งนี้เป็น “ปางช้าง” หรือสถานที่พักสำหรับเลี้ยงช้าง ม้า วัว และควาย ซึ่งเป็นจุดพักของผู้เดินทางในยุคที่ยังไม่มีถนนในบริเวณนี้มีต้นส้มโออยู่จำนวนมาก ชาวบ้านจึงเรียกว่า “บ้านท่ามะโอ” ต่อมาในปี พ.ศ. 2520 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ เสด็จฯ เป็นองค์ประธานในพิธีเปิดทางหลวงหมายเลข 11 ซึ่งบริเวณพลับพลาอยู่ใกล้หมู่บ้านท่ามะโอ พระองค์ทรงพระราชทานนามใหม่ว่า “บ้านปางมะโอ” เพื่อใช้เป็นชื่อหมู่บ้านอย่างเป็นทางการตั้งแต่นั้นมา หมู่บ้านปางมะโอมีความสมดุลทางธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมเป็นภูเขาสูงจากระดับน้ำทะเลเกือบ 1,000 เมตร มีสภาพภูมิอากาศชุ่มชื้นเย็นสบายตลอดทั้งปีมีแม่น้ำไหลผ่านและมีอากาศที่บริสุทธิ์ อุดมด้วยความหลากหลายของทรัพยากรทางชีวภาพ และด้วยภูมิอากาศที่เหมาะสมคือเฉลี่ยตลอดทั้งปี 25-27 องศาเซลเซียส ซึ่งเป็นอุณหภูมิเหมาะต่อการเจริญเติบโตของเห็ดหอม ทำให้เป็นปัจจัยเอื้อต่อการเพาะเห็ดหอมและทำให้มีผลผลิตจำนวนมาก

บ้านปางมะโอจึงเป็นพื้นที่เดียวในจังหวัดลำปางที่สามารถเพาะเห็ดหอมได้มีคุณภาพดี และเป็นที่ต้องการของตลาด โดยมีหน่วยงานภาครัฐ คือ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ทะ ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน องค์การบริหารส่วนตำบลวังเงิน และ โครงการ 9101 ตามรอยเท้าพ่อ ภายใต้ร่มพระบารมี เพื่อพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน เข้ามาส่งเสริมสนับสนุนและให้ความรู้เกี่ยวกับการเพาะเห็ดหอมทำให้มีการเพาะเห็ดหอมเกือบทุกครัวเรือน รวมถึงตระหนักถึงทรัพยากรในพื้นที่ตำบลวังเงิน ซึ่งบริบทของทรัพยากรธรรมชาติ บ้านปางมะโอมีป่าไม้ ภูเขาลำเนาไพร ลำธาร คลอง ภูมิอากาศเย็นสบาย ผลไม้นานาชนิด ชาวบ้านทำนา ทำสวน และเกษตรกรรมมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน เพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่คาดว่าจะเพิ่มขึ้นในอนาคต โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการมีส่วนร่วมของชุมชนนำไปสู่การสร้างงานและรายได้ให้กับคนในชุมชน ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 บริบทของทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนตำบลวังเงิน
ที่มา: (ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย)

1.3 ความต้องการของประชาชนบ้านปางมะโอ ตำบลวังเงิน อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง จากการจัดเวทีเสวนาย่อย และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่ในช่วงเดือนสิงหาคม-ตุลาคม 2567 พบว่าคนในชุมชนมีความต้องการทำการท่องเที่ยวชุมชนในการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก เนื่องจากชุมชนมีทุนเดิมในการวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่พบทุนมนุษย์ที่เป็นผู้นำท้องถิ่น ผู้ประกอบการร้านอาหาร กลุ่มผู้เพาะเห็ดหอม ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบลวังเงิน และสมาชิกในชุมชน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวชุมชน โดยสร้างความร่วมมือในการพัฒนาทรัพยากรในชุมชนให้มีมูลค่าเพิ่ม บางคนมีประสบการณ์ในการทำธุรกิจ เครือข่ายกลุ่มอาชีพและองค์ความรู้ทักษะที่เกี่ยวข้องกับการทำธุรกิจท่องเที่ยวชุมชน การพัฒนากิจกรรมทางการท่องเที่ยว รวมถึงการวางแผนการจัดการเพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างยั่งยืน

2. การประยุกต์ใช้ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติเพื่อขับเคลื่อนการท่องเที่ยวชุมชน

2.1 การเสวนาและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่และมีประสบการณ์ตรงกับการท่องเที่ยวชุมชน พบว่าชุมชนมีเป้าหมายและแผนการจัดการทุนทรัพยากรธรรมชาติที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่บ้านปางมะโอรู้จักและเรียนรู้การอนุรักษ์ ปั้นฟู รู้จักนำมาใช้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่บ้านปางมะโอ ควบคู่ไปกับการปลูกจิตสำนึกอนุรักษ์ธรรมชาติ และการมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อให้สามารถรักษาสสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนการนำเอาความรู้และเทคโนโลยีใหม่มาสนับสนุนวิธีการดำเนินงาน เช่น แอปพลิเคชัน (Application), Facebook, Line, TikTok, Website และ GPS ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวทั้งภายในจังหวัดลำปาง และทั่วประเทศมาเที่ยวชมสวนผลไม้ การปลูกข้าวอินทรีย์และรับประทานอาหารที่หอมดอยคาเฟ

และพักค้างคืนที่โฮมสเตย์ของบ้านปางมะโอ หรือท่องเที่ยวแบบ 1 วันกลับ ซึ่งพบมากที่สุดโดยเฉพาะฤดูฝน และ ฤดูหนาว ทำให้ที่พักและร้านอาหารไม่เพียงพอต่อความต้องการของพื้นที่และนักท่องเที่ยว เพื่อให้ชุมชนมีรายได้ และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามหลักการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่มั่นคงและยั่งยืน

2.2 ทรัพยากรธรรมชาติ มีการนำฐานทรัพยากรธรรมชาติมาสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมเดินชมสวน เส้นทางชมผลไม้ในสวนป่าพันธุ์ ได้แก่ ลองกอง ทุเรียน ลำสาดี เงาะ อาโวคาโด กาแฟ เป็นต้น ถือเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และมีโฮมสเตย์ของผู้ประกอบการในชุมชนได้จัดทำห้องพัก โดยใช้วัสดุที่ทำจากไม้ภายในชุมชนมาสร้างขึ้น เพื่อเป็นที่พักแรมและโฮมสเตย์รองรับนักท่องเที่ยว

2.3 นโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลวังเงิน อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ที่ส่งเสริม การท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น กิจกรรมการเพาะเห็ดหอม และการแปรรูปเห็ดหอม ควบคู่ไปกับ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ เช่น การเก็บผลไม้ในสวนพร้อมทาน เนื่องจากเป็นเกษตรอินทรีย์ ส่งผลให้ชุมชนมีกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อธำรงรักษาแบบอย่างวิถีชีวิต และอัตลักษณ์ ชุมชน นอกจากนี้ ยังมีการประสานความร่วมมือกับชุมชนใกล้เคียง เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาเส้นทางให้มี ความสะดวกเพราะถนนบางแห่งเป็นหลุม เป็นบ่อในการสัญจรไปมา ทำให้การเดินทางโดยรถยนต์มีความลำบาก รวมถึงการสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่ในชุมชนมีความสนใจและดึงดูดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน

2.4 การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ตำบลวังเงิน โดยสาระสำคัญของทฤษฎีการมีส่วนร่วม ประกอบไปด้วย 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 3. การมีส่วนร่วมในการได้รับ ผลประโยชน์ และ 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งบ้านปางมะโอเป็นชุมชนที่มีความสามัคคีร่วมมือกัน ในทุกกิจกรรม โดยมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมในชุมชน รวมถึงกิจกรรมทาง การท่องเที่ยวชุมชน ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการสืบสานต่อยอดและรักษาวัฒนธรรมพื้นบ้าน เมื่อมีกิจกรรมงาน ประเพณีเกิดขึ้นสมาชิกในชุมชน ชาวบ้านจะรวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือกิจกรรมของบ้านหนึ่งก่อน เมื่อเสร็จแล้ว ก็จะไปช่วยอีกบ้านหนึ่ง การตอบแทนกันโดยไม่มีค่าจ้าง มีกิจกรรมงานบุญในชุมชนเพื่อให้คนรุ่นใหม่เรียนรู้ และมีส่วนร่วมในกิจกรรม รวมถึงแกนนำในชุมชนมีการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน โดยมีการประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนใกล้เคียง หน่วยงาน ปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ทะ และศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนในการขับเคลื่อน การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนของบ้านปางมะโอ ตำบลวังเงิน อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ด้วยการจัดทำโฮมสเตย์ ร้านกาแฟหอมดอย อาหารพื้นถิ่น เช่น การแปรรูปเห็ดหอม น้ำพริกเห็ดหอม กระเพาะเห็ดหอมสด ข้าวเกรียบ เห็ดหอม กลุ่มอาชีพเพาะเห็ดหอม กิจกรรมการชมผลไม้ในสวน กิจกรรมวิถีชีวิตประเพณีและวัฒนธรรม ผ่านกลยุทธ์การตลาด 4P's (ผลิตภัณฑ์: Product ราคา: Price ช่องทางการจัดจำหน่าย: Place และการส่งเสริม การขาย: Promotion) และ 4E's (การสร้างประสบการณ์: Experience การแลกเปลี่ยน: Exchange ทุกหน ทุกแห่ง: Everywhere และความเชื่อมั่น: Evangelism) เพื่อให้คนชุมชนและผู้ประกอบการเกิดรายได้ในการ กระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากบ้านปางมะโอ ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนโดยชุมชนท้องถิ่นหรือประชาชนใน ระดับรากหญ้า ซึ่งมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น เพื่อสร้างรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน โดยส่วนใหญ่เศรษฐกิจฐานรากเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจขนาดเล็ก เช่น การเกษตร งานแปรรูปสินค้า เกษตรหรือผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น การค้าขายสินค้าในตลาดท้องถิ่นและบริการในชุมชน เป้าหมายหลักของเศรษฐกิจ

ฐานรากคือการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับชุมชน และลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ระหว่างพื้นที่เมืองและบ้านปางมะโอ เศรษฐกิจฐานรากยังช่วยส่งเสริมความยั่งยืนผ่านการพึ่งพาทรัพยากรในพื้นที่ ลดการพึ่งพาจากภายนอก และสนับสนุนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกลุ่มคนในชุมชน นอกจากนี้มีการนำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการทำธุรกิจ เช่น การใช้ AI, Application, Facebook, Website รวมถึงการสร้างฐานข้อมูลด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว การใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการประชาสัมพันธ์และการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์และบริการ ทำให้เกิดรายได้ขึ้นในการให้บริการและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นทุนของชุมชน มุ่งเน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อให้สามารถดำเนินการท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง ดังภาพที่ 3

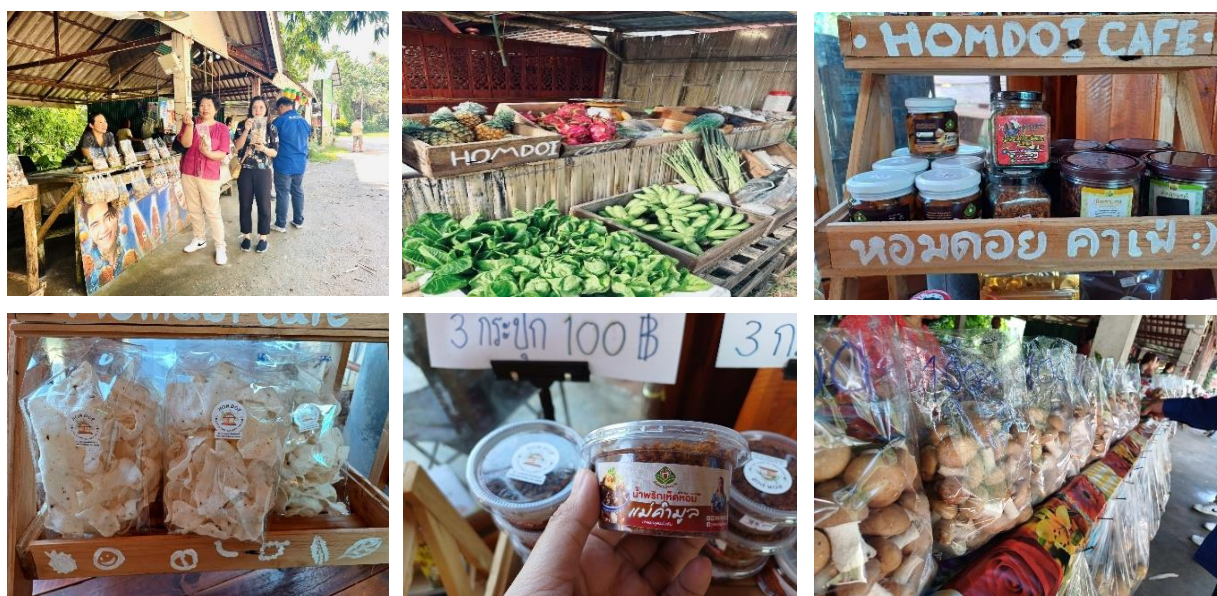
ภาพที่ 3 การรวมกลุ่มทุนธรรมชาติที่เป็นทุนชุมชนในการเชื่อมโยงกันในบ้านปางมะโอ ตำบลวังเงิน อำเภอมะหะ จังหวัดลำปาง

ที่มา: (แผนภาพโดยผู้วิจัย)

ทุนแต่ละประเภทมีการรวมกลุ่มกันที่มุ่งส่งเสริมศักยภาพชุมชนให้สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจภายในชุมชนได้ โดยทุนแต่ละประเภทมีระบบกลไกที่เชื่อมโยงกัน เช่น ทุนทางธรรมชาติทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพิงและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางกายภาพที่เอื้ออำนวยความสะดวกให้ชุมชน

ทุนทางมนุษย์ ได้แก่ ทักษะการทำงานหรือการรวมกลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มเกษตรกรรมสวนผลไม้ กลุ่มเห็ดหอม ผู้ประกอบการหอบคอบคาเฟ่และโฮมสเตย์ รวมถึงความรู้ที่มีความหลากหลาย ประสบการณ์ในการทำงาน ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวหรือกิจกรรมการท่องเที่ยว ทุนทางสังคมของพื้นที่บ้านปางมะโอพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเครือญาติกันจึงทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างครอบครัวหรือสมาชิกในชุมชนกับชุมชนภายนอก และหน่วยงานอื่น ๆ เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ทะ ศูนย์การศึกษาชนบทโรงเรียน องค์การบริหารส่วนตำบลวังเงิน เป็นต้น ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้และแหล่งน้ำ อาทิ การปลูกป่าชุมชนและจัดการทรัพยากรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีการรวมกลุ่มกันทำเกษตรอินทรีย์ ปุ๋ยอินทรีย์ ฟืนฟู่พื้นที่ป่าเสื่อมโทรม มีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจเห็ดหอมปางมะโอที่ได้รับความนิยมจากตลาดภายในชุมชน เช่น ตลาดสดจำหน่ายสินค้าชุมชน ร้านค้าชุมชนปางมะโอ ร้านหอบคอบ และร้านปางมะโอ ฟาร์มมิ่งและภายนอกชุมชน เช่น ตลาดเกษตรกรรมจังหวัดลำปาง ตลาดชุมชนบ้านปางมะโอ ตำบลวังเงินและทุนทางวัฒนธรรมที่สะท้อนเอกลักษณ์ของชุมชน ตลอดจนทุนทางการเงินที่จำเป็นและสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงโดยชุมชนซึ่งสามารถเสริมสร้างทั้งทุนทางมนุษย์ ทุนธรรมชาติ ทุนทางกายภาพ ทุนทางการเงินและทุนทางสังคม ตลอดจนสร้างความเชื่อมั่นและอำนาจต่อรองให้กับชุมชน ดังนั้น การบูรณาการและการจัดการทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่เหมาะสมจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจฐานราก ผ่านผลผลิตการเกษตรหรือผลผลิตจากการแปรรูปจากทรัพยากรธรรมชาติ ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 ผลผลิตการเกษตรหรือผลผลิตจากการแปรรูปจากทรัพยากรธรรมชาติ
ที่มา: (ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย)

3. แนวทางจัดการทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่หนุนเสริมการท่องเที่ยวในการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนตำบลวังเงิน อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

จากการจัดเวทีเสวนา ประชุมกลุ่มย่อยสำหรับแลกเปลี่ยนแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ประกอบการหลากหลายธุรกิจ ปัจจุบันผู้ให้ข้อมูลนำเสนอว่าผู้บริโภคส่วนใหญ่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ แพลตฟอร์ม และแอปพลิเคชันที่มีความหลากหลาย เช่น Facebook, TikTok, Line, Website เพราะเป็นช่องทางหลักในรับสารและสื่อสาร เพื่อเพิ่มความสามารถในแข่งขันของผู้ประกอบการมีการนำแนวคิดส่วนประสมการตลาด คือ 4P's (Products, Price, Place, Promotion) และกลยุทธ์การตลาดยุคดิจิทัล คือ 4E's (Experience, Exchange, Everywhere, Evangelism) ที่มุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ที่ดี เพื่อสร้างความประทับใจ การเข้าถึงให้กับลูกค้าที่มาใช้บริการในบ้านปางมะโอได้อย่างรวดเร็วที่สุด ดังข้อมูลตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ของ 4P's และ 4E's

กลยุทธ์ทางการตลาด 4Ps	กลยุทธ์ทางการตลาด 4Es
1. Product (ผลิตภัณฑ์) มุ่งเน้นการผลิตสินค้าหรือบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค เช่น การผลิตเห็ดหอมสด เห็ดหอมน้ำมันหอย และข้าวเกรียบเห็ดหอม ผลไม้อินทรีย์ ผลผลิตทางการเกษตร หอมดอยคาเฟ่และโฮมสเตย์	1. Experience (ประสบการณ์) ที่ดีให้กับลูกค้า เพื่อสร้างความประทับใจและสร้างภาพลักษณ์ของบ้านปางมะโอ เช่น การพักค้างแรมในชุมชน ผู้ให้บริการโฮมสเตย์ คัดเลือกวัตถุดิบเห็ดหอมสด มาปรุงอาหารที่มีลักษณะเป็นอาหารพื้นถิ่น เช่น น้ำพริกเห็ดหอมสด ข้าวเกรียบเห็ดหอม กระเพราเห็ดหอมสด เป็นต้น
2. Price (ราคา) เป็นวิธีการตั้งราคาที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์และกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งส่วนใหญ่พิจารณาจากปัจจัยด้านต้นทุน และความสามารถในการซื้อของกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้น ราคาเห็ดหอมสดจึงถูกกำหนดผ่านพ่อค้าคนกลาง หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	2. Exchange (การแลกเปลี่ยน) การสร้างความคุ้มค่าให้กับราคาที่ลูกค้าจ่ายไป ในการท่องเที่ยวชุมชนที่มุ่งสร้างความคุ้มค่าให้ผู้เข้าพักโฮมสเตย์ ความพิเศษ ในการพักค้างท่ามกลางหุบเขาที่มีอากาศเย็นสบายตลอดทั้งปี แม้ในฤดูร้อน นอกจากนี้บ้านปางมะโอ ยังอุดมสมบูรณ์ด้วยผลไม้ที่มีความหลากหลาย เช่น เงาะ ลองกอง ลางสาด พืชผักนานาพันธุ์ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ปลอดสารพิษทั้งสิ้น ภายใต้กิจกรรมการเดินชมสวนชวนชิมผลไม้ปลอดสารพิษ (Organic)
3. Place (ช่องทางการจัดจำหน่าย) ซึ่งผู้บริโภคสามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์ของธุรกิจได้ ที่ผ่านมาใช้วิธีการขายสินค้าผ่านพ่อค้าคนกลาง และจัดจำหน่ายหน้าปากทางเข้าบ้านปางมะโอ และปัจจุบันมีการจำหน่ายผ่าน Facebook, Line, TikTok	3. Everywhere (ทุกหน ทุกแห่ง) ช่องทางการจัดจำหน่ายที่ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์และบริการได้ง่ายและสะดวกมากขึ้นหลายช่องทาง เช่น ช่องทางออนไลน์มากขึ้น เช่น การสร้าง Application, Facebook, Line, Website, TikTok และ GPS: เพื่อสั่งสินค้าชุมชนร้านหอมดอยคาเฟ่ และการจองห้องพักโฮมสเตย์

ตารางที่ 1 (ต่อ)

กลยุทธ์ทางการตลาด 4Ps	กลยุทธ์ทางการตลาด 4Es
4. Promotion (การส่งเสริมการขาย) การสื่อสารของแบรนด์ที่ผ่านมาผลิตภัณฑ์เห็ดหอมของบ้านปางมะโอ ร้านหอมดอยคาเฟ่ และโฮมสเตย์ยังขาดการสื่อสารของแบรนด์ ซึ่งรู้จักเฉพาะบางกลุ่มเท่านั้น	4. Evangelism (ความเชื่อมั่น) การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้าเพื่อสร้างความภักดีต่อแบรนด์ การท่องเที่ยวชุมชนของบ้านปางมะโอที่มีชื่อเสียงมานาน ซึ่งเป็นอาศัยทรัพยากรฐานรากจะช่วยให้ลูกค้ารู้สึกถึงความประทับใจในอัตลักษณ์ และวิถีชุมชนที่มุ่งเน้นธรรมชาติของบ้านปางมะโอ เพื่อสร้างความภักดีต่อแบรนด์นำไปสู่การบอกต่อ และแนะนำสินค้าให้บุคคลอื่น ๆ ในอนาคต

ตารางที่ 1 ส่วนประสมการตลาด 4P's ทำหน้าที่เป็นกรอบพื้นฐานในการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาด และกลยุทธ์การตลาดยุคดิจิทัล 4E's ทำหน้าที่ปรับแนวคิดเดิมให้เหมาะสมกับพฤติกรรมผู้บริโภคในยุคดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยทั้ง 2 วิธีการเน้นการผสมผสาน 4P's และ 4E's เข้าด้วยกันจะช่วยให้เกิดการตลาดสามารถสร้างกลยุทธ์ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนกับลูกค้า ฉะนั้น การบูรณาการ 4P's (Product, Price, Place, Promotion) และ 4E's (Experience, Exchange, Everyplace, Evangelism) กับการจัดการทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ สามารถหนุนเสริมการท่องเที่ยวชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเชื่อมโยงแนวคิดทั้งสองเข้ากับการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนเพื่อสร้างความเข้มแข็งในชุมชนท้องถิ่นและส่งเสริมการท่องเที่ยว

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน และความต้องการของประชาชนบ้านปางมะโอ ตำบลวังเงิน อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง พบว่า บ้านปางมะโอมีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ ความได้เปรียบทางด้านทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย เช่น ภูเขาล้อมรอบหมู่บ้าน ป่าไม้ผสมผสาน อากาศบริสุทธิ์ บรรยากาศเย็นสบาย ผลไม้มีรสชาติดีได้แก่ ลองกอง ทุเรียน ลำไย ลำสาดี เงาะ อาโวคาโด กาแฟ และมีภูมิอากาศที่เอื้อต่อการเพาะปลูกเห็ดหอม ซึ่งคนในชุมชนต้องการใช้ความหลากหลายทางฐานทรัพยากรธรรมชาติในการสร้างรายได้ในครัวเรือนเป็นรายเดือนหรือเป็นรายปีได้ ด้วยการจำหน่ายผลผลิตการเกษตร ผลไม้มีรสชาติดี การเพาะเห็ดหอมหรือผลผลิตจากการแปรรูปจากทรัพยากรธรรมชาติ ผลการวิจัยนี้สัมพันธ์กับแนวคิดของ Barbier and Burgess (2023) สรุปว่า การบริหารจัดการทุนทางทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาสมดุลระหว่างการใช้อย่างยั่งยืนจากทรัพยากรและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของพงศกร กงอิม, ทฤษฎี สุก้าแปง และจรัสธร บุญญานุภาพ (2565) เสนอว่า พันธุ์พืชอาหารที่พบในป่าชุมชนบ้านชาตอง จังหวัดพิษณุโลก เป็นข้อมูลสำคัญในการวางแผนเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับป่าชุมชนบ้านชาตอง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อให้เป็นแหล่งอาหารที่มีเสถียรภาพแก่ชุมชนทั้งในภาวะปกติ และภาวะวิกฤต

ต่าง ๆ ในอนาคต เพราะเป็นพืชอาหารในป่าชุมชนบ้านชาด้อย จังหวัดพิษณุโลก สามารถจำหน่ายผลผลิตเป็นรายได้ในครัวเรือน เพื่อกระตุ้นระบบเศรษฐกิจฐานราก

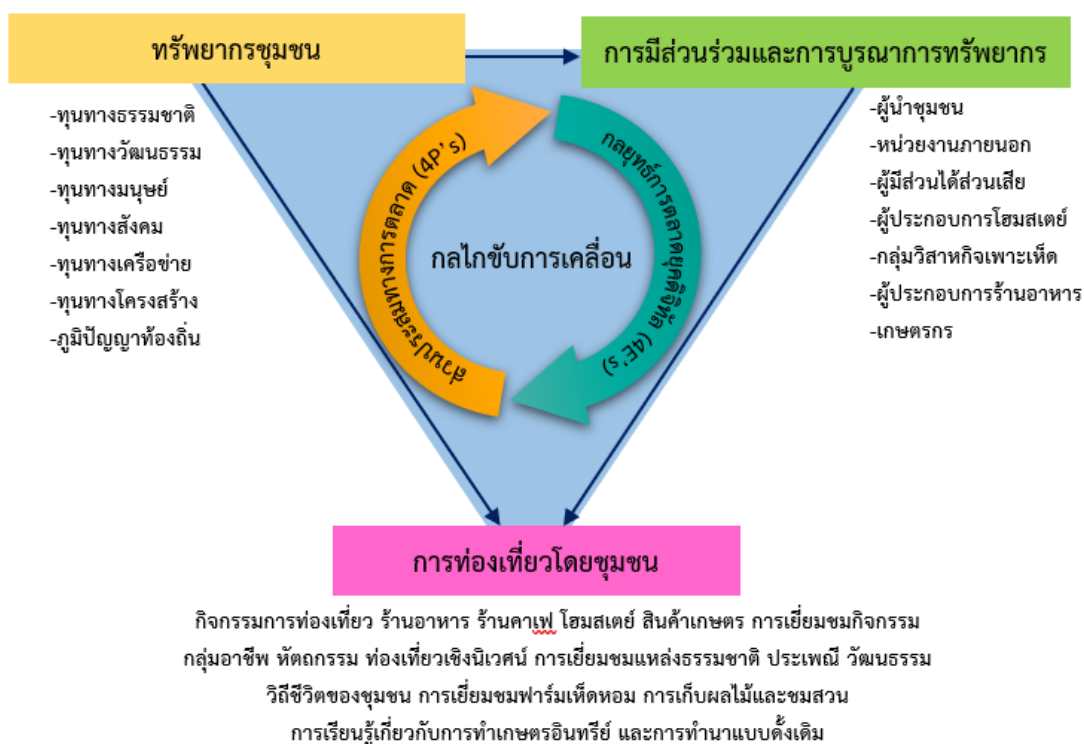
2. ผลการประยุกต์ใช้ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของชุมชนพบว่า ชุมชนมีการใช้จุดเด่น ด้านความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรชุมชน อาทิ ทุนทางสังคม ทุนมนุษย์ ทุนทางเครือข่าย ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนความได้เปรียบเชิงแหล่งที่ตั้งที่มีอากาศเย็นสบายตลอดทั้งปี ผ่านการท่องเที่ยวชุมชน เน้นการเที่ยวชมสวนชวนชิมผลไม้ปลอดสารพิษ ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน และพักค้างแรมโฮมสเตย์ สอดคล้องกับการศึกษาของ Tosun (2020) สรุปว่าการท่องเที่ยวมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาและจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ช่วยให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจทางเศรษฐกิจและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมทั้งแนวคิดของ Scheyvens (2002) เน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อชุมชนและการเสริมสร้างความสามารถในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมในพื้นที่ ด้วยการส่งเสริมความเข้าใจและการเคารพในวัฒนธรรมท้องถิ่น การท่องเที่ยวชุมชนสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนโดยตรงและลดผลกระทบจากการท่องเที่ยวชุมชน รวมถึงสัมพันธ์กับงานวิจัยของสุจิตรา ยางนอก, ลัญจกร นิลกาญจน์ และปัญญา เลิศไกร (2566) สรุปว่าการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม ทุนทางสังคมและทุนวัฒนธรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นทุนทางทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน โดยชุมชนมีการกำหนดทิศทางโดยชุมชน เน้นการจัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ

3. ผลการค้นหามาตรการการจัดการทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่หนุนเสริมการท่องเที่ยวฐานรากของบ้านปางมะโอ พบว่า บ้านปางมะโอควรประยุกต์กลยุทธ์ทางการตลาด 4Es มาใช้เพื่อสร้างความประทับใจ และความภักดีต่อการท่องเที่ยวชุมชนและนำไปสู่การกลับมาซื้อซ้ำในอนาคต ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวชุมชนผลการวิจัยสัมพันธ์กับแนวคิดของ Tosun (2020) สรุปว่า การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาและจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ช่วยให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจทางเศรษฐกิจและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมทั้งส่งเสริมความเข้าใจ และการเคารพในวัฒนธรรมท้องถิ่น การท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนโดยตรง และลดผลกระทบจากการท่องเที่ยวชุมชน แนวคิดทรัพยากรธรรมชาติสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจฐานรากและการมีส่วนร่วมชุมชนของ Cohen and Uphoff (1981) ซึ่งให้เห็นว่าการท่องเที่ยวชุมชนก่อให้เกิดความยั่งยืนทั้ง 3 มิติ คือ เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมผ่านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ และ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยแนวคิดนี้ถูกใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาโครงการพัฒนาชุมชน การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการพัฒนาเศรษฐกิจระดับท้องถิ่น

องค์ความรู้จากการวิจัยสู่การพัฒนา

องค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัย ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1. ทรัพยากรชุมชน อาทิ ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม ทุนทางเครือข่ายและภูมิปัญญาท้องถิ่น 2. การมีส่วนร่วม และการบูรณาการทรัพยากรด้วยผู้นำชุมชน หน่วยงานที่มีส่วนได้ - ส่วนเสีย ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ กลุ่มวิสาหกิจเพาะเห็ด ผู้ประกอบการร้านอาหารหอมดอย และกลุ่มเกษตรกร และ 3. การท่องเที่ยวชุมชน ด้วยการที่คนในชุมชนสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวผ่านเส้นทางชมฟาร์ม วัฒนธรรมพื้นถิ่น การเก็บผลไม้ การชมสวนเกษตร การเรียนรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ และการทำนาดั้งเดิม สรุปได้ว่าการที่จะพัฒนาคนให้มีศักยภาพ และมีทักษะด้านดิจิทัล โดยใช้ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติมาเพิ่มมูลค่าด้วยการท่องเที่ยวชุมชน ด้วยการเชื่อมโยงนักท่องเที่ยว คน ธรรมชาติ ด้วยระบบดิจิทัลชุมชน สร้างความสมดุลระหว่าง คน ธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้การท่องเที่ยวเกิดความยั่งยืน การจัดการทุนทรัพยากรธรรมชาติที่ผืนงานการมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาศักยภาพคนในชุมชนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลอันเป็นรากฐานสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สามารถกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน แนวทางนี้จะช่วยให้ชุมชนบ้านปางมะโอ สามารถพัฒนาเป็นต้นแบบของการท่องเที่ยวที่สร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมได้ในระยะยาว ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 องค์ความรู้ใหม่ของงานวิจัย ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ 1. ทรัพยากรชุมชน 2. การมีส่วนร่วม และการบูรณาการทรัพยากร และ 3. การท่องเที่ยวชุมชน
ที่มา: (แผนภาพโดยผู้วิจัย)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. บ้านปางมะโอต้องมีการปรับเปลี่ยน แปรรูปผลิตภัณฑ์ให้หอมสดให้เป็นสินค้าที่มีมูลค่าสูง เช่น เห็ดหอมอบแห้ง เพราะเก็บรักษาได้นาน ใช้ปรุงอาหารหลากหลาย ซอสหรือเครื่องปรุงรสจากเห็ดหอม เพราะตอบโจทย์ตลาดอาหารสำเร็จรูป ขนมอบเคี้ยวจากเห็ดหอมเป็นสินค้าแนวสุขภาพที่กำลังได้รับความนิยม และผลิตภัณฑ์สมุนไพรหรือยาแผนโบราณ เพราะใช้สารสกัดจากเห็ดหอมเพื่อสุขภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นทางเลือกให้กับลูกค้ามากขึ้น

2. บ้านปางมะโอควรมีการรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งและสร้างอำนาจต่อรองด้านราคาสินค้า การรวมกลุ่มช่วยให้สมาชิกสามารถร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพสูงขึ้นและตอบสนองความต้องการของตลาดได้ดีขึ้น การสร้างตราสินค้าร่วมกัน (Branding) จะเพิ่มความน่าเชื่อถือและมูลค่าให้กับสินค้า การรวมกลุ่มช่วยเพิ่มอำนาจต่อรองด้านราคาสินค้า ลดต้นทุน และเพิ่มโอกาสทางการตลาด ทำให้บ้านปางมะโอสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองและสร้างความยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมได้ในระยะยาว

3. บ้านปางมะโอควรใช้กลยุทธ์แบบผสมผสานระหว่าง 4Ps และ 4Es เพื่อสร้างช่องทางการตลาด การสื่อสาร การรับรู้และสร้างความภักดีต่อชุมชนปางมะโอผ่านการท่องเที่ยวชุมชน เพราะการผสมผสาน 4Ps และ 4Es ช่วยให้บ้านปางมะโอสามารถสร้างช่องทางการตลาด การสื่อสาร การรับรู้ และความภักดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นทั้งการตอบสนองความต้องการพื้นฐานและสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนกับนักท่องเที่ยว ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากและสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชน และควรสร้างดาราดังในชุมชน (Net Idol) ของบ้านปางมะโอ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ผู้สนใจที่จะทำการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาการสร้างรูปแบบการตลาดดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน เพราะการพัฒนากลยุทธ์การตลาดดิจิทัล สามารถเน้นการส่งเสริมชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้ง ช่วยเพิ่มการรับรู้และดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งตลาดในประเทศและต่างประเทศ เกิดการสนับสนุนการสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้กับชุมชนโดยการท่องเที่ยวชุมชน

2. ควรทำการวิจัยในประเด็น การประเมินศักยภาพและความยั่งยืนของทุนทรัพยากรธรรมชาติในบริบทการท่องเที่ยวโดยชุมชนเช่น ป่าไม้ น้ำ หรือพื้นที่ทางวัฒนธรรม ในการรองรับการท่องเที่ยวโดยไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศเพื่อกำหนดแนวทางการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนและเหมาะสมกับการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2566, 6 กุมภาพันธ์). *แผนกลยุทธ์เพื่อการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวสีเขียวภายใต้โมเดลเศรษฐกิจ BCG* (พ.ศ. 2566–2570).
https://www.mots.go.th/images/v2022_1683099938532QkNHLnBkZg%3D%3D.pdf
- พงศกร กงอิม, ทยุติ สุท่าแปง และจรรย์ธร บุญญานุภาพ (2565, 8-9 ธันวาคม). *ความหลากหลายของพืชอาหารในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านชำด้อย ตำบลชมพู อำเภอนันทบุรี จังหวัดพิษณุโลก* [การนำเสนอบทความ]. การประชุมทางวิชาการทรัพยากรธรรมชาติ สารสนเทศภูมิศาสตร์ และสิ่งแวดล้อม ครั้งที่ 7 คณะเกษตรศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยนเรศวร, มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วรรณภา คัญเค และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์. (2564). *ชีววิถี: การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน*. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(11), 273-287.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2567). *แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (05) ประเด็นการท่องเที่ยว* (พ.ศ.2561-2580).
<https://www.senate.go.th/assets/portals/181/fileups/180/files/05-การท่องเที่ยว.pdf>
- สุจิตรา ยางนอก, ลัญจกร นิลกาญจน์ และปัญญา เลิศไกร. (2566). *การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบยั่งยืน*. *Journal of Humanities & Social Sciences (JHUSOC)*, 21(2), 279-300.
- อนุวัฒน์ ชมภูปัญญา และธณัฐา ไรจนตรกูล. (2565). *การพัฒนาศักยภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วมสู่ชุมชนท่องเที่ยวที่ยั่งยืน*. *Journal of Modern Learning Development*, 7(8), 414-430.
- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216-224.
- Barbier, E. B., & Burgess, J. C. (2023). Natural capital, institutional quality and SDG progress in emerging market and developing economies. *Sustainability*, 15(4), 3055.
- Buckley, R. (2012). Sustainable tourism: Research and reality. *Annals of Tourism Research*, 39(2), 549-571.
- Chambers, R. (1994). The origins and practice of participatory rural appraisal. *World Development*, 22(7), 953-969.
- Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1981). *Rural Development Participation: Concept and Measure for Project Design Implementation and Evaluation: Rural Development Committee Center for International Studies*. Cornell University Press.
- De Groot, R.S. (1992). *Functions of Nature: Evaluation of Nature in Environmental Planning, Management and Decision Making*. Wolters-Noordhoff, Groningen.

- Li, Y., & Hunter, C. (2015). Community involvement for sustainable heritage tourism: a conceptual model. *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development*, 5(3), 248-262.
- Midmore, P., & Whittaker, J. (2000). Economics for sustainable rural systems. *Ecological economics*, 35(2), 173-189.
- Rovinelli, R.J. & Hambleton, R.K. (1977) On the Use of Content Specialists in the Assessment of Criterion-Referenced Test Item Validity. *Tijdschrift Voor Onderwijs Research*, 2, 49-60.
- Scheyvens, R. (2002). *Tourism for development: Empowering communities*. Pearson Education.
- Taylor, M., & Plummer, P. (2003). Promoting local economic growth: the role of entrepreneurship and human capital. *Education+Training*, 45(8/9), 558-563.
- Tosun, C. (2020). Community-based tourism: A review of the concept, issues, and perspectives. *Tourism Management Perspectives*, 34, 100636.
- Treegamol, P. V., & Singkhampong, P. (2023). The innovative community management for creative tourism, based on resources capital. *Mahachula Academic Journal*, 10(1), 407-418.
- United Nations Development Programme. (2016). *Grassroots Economic Development: Strategies for Poverty Alleviation*. United Nations Development Programme.
- Wong, S., & Guggenheim, S. (2018). Community-driven development: myths and realities. *World Bank Policy Research Working Paper*, 8435.
- World Tourism Organization. (2024, February 2). *Statistical Framework for Measuring the Sustainability of Tourism (SF-MST)* [Conference session]. United Nations Statistical Commission, United States, New York. https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2024-02/SF-MST_version_WEB_FEB2024.pdf

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานด้วยทุนทางวัฒนธรรม แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง(ปวส.)

COMMUNITY-BASED LEARNING MANAGEMENT UTILIZING THE CULTURAL CAPITAL
OF KING NARAI THE GREAT TO DEVELOP DIGITAL ENTREPRENEURSHIP SKILLS
FOR HIGHER VOCATIONAL CERTIFICATE STUDENTS

บัว คำอ่อง^{1*}, นัฐเชษฐ์ พูลเจริญ² และอัจจรา ศรีพันธ์²

Bua kamong^{1*}, Nattachet Pooncharoen² and Atchara Sriphan²

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

²ภาควิชาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

¹Master of Education (Social Studies) Faculty of Education Naresuan University

²Faculty of Social Sciences, Naresuan University

Corresponding email: buaant40@gmail.com

วันที่รับ: 7 มีนาคม 2568, วันที่แก้ไข: 21 เมษายน 2568, วันที่ตอบรับ: 25 เมษายน 2568

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานด้วยทุนทางวัฒนธรรมแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
เพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล
ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)
COMMUNITY-BASED LEARNING MANAGEMENT UTILIZING THE CULTURAL CAPITAL OF KING
NARAI THE GREAT TO DEVELOP DIGITAL ENTREPRENEURSHIP SKILLS
FOR HIGHER VOCATIONAL CERTIFICATE STUDENTS

บัว คำอ่อง^{1*}, ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ² และอัจฉรา ศรีพันธ์²

Bua kamong^{1*}, Nattachet Pooncharoen² and Atchara Sriphan²

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

²ภาควิชาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

¹Master of Education (Social Studies) Faculty of Education Naresuan University

²Faculty of Social Sciences, Naresuan University

*Corresponding email: buaant40@gmail.com

วันที่รับ: 7 มีนาคม 2568, วันที่แก้ไข: 21 เมษายน 2568, วันที่ตอบรับ: 25 เมษายน 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานด้วยทุนทางวัฒนธรรมแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล รายวิชาสังคมไทยในยุคดิจิทัล ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed methods) เน้นกระบวนการจัดการศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ร่วมกับการพัฒนานวัตกรรมเทคโนโลยีจัดทำหนังสือด้วยเทคโนโลยี Augmented Reality (หนังสือ AR) หรือ เทคโนโลยีความจริงเสริมเป็นสื่อประกอบการสอน และใช้การประเมินผู้เรียนแบบพหุมิติ (Multidimensional Analysis) พื้นที่วิจัย คือ วิทยาลัยในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดลพบุรี จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคลพบุรี วิทยาลัยเทคนิคลพบุรีแห่งที่ 2 วิทยาลัยเทคนิคโคกสำโรง และวิทยาลัยการอาชีพชัยบาดาล โดยมีประชากร 2,590 คน จากการสุ่มตามสูตรของ Krejcie & Morgan ได้กลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม จำนวน 335 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ จำนวน 6 คน ได้แก่ ครูผู้สอนรายวิชาสังคมไทยในยุคดิจิทัล จำนวน 2 คน ครูผู้สอนรายวิชาธุรกิจการตลาด สื่อสร้างสรรค์ดิจิทัล จำนวน 2 คน ผู้เรียนรายวิชาสังคมไทยในยุคดิจิทัล จำนวน 2 คน และกลุ่มเป้าหมาย คือ นักศึกษาที่เรียนในรายวิชาสังคมไทยในยุคดิจิทัลระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) วิทยาลัยเทคนิคลพบุรี จำนวน 30 คน โดยใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล คือ แบบวัดทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัลฯ แบบประเมินผลงาน แบบสังเกตพฤติกรรม เครื่องมือที่ใช้ใน

การวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามผู้เรียน แนวคำถามในการสัมภาษณ์ครูผู้สอนและผู้เรียน แบบวัดทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัลฯ แบบประเมินผลงาน แบบสังเกตพฤติกรรม การวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล มีการจัดการเรียนรู้ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.21 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.82) นักศึกษามีทักษะผู้ประกอบการดิจิทัลเนื่องจากกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานด้วยทุนทางวัฒนธรรม โดยการนำสื่อเทคโนโลยีนวัตกรรมทางการศึกษาเทคโนโลยี Augmented Reality (หนังสือ AR) เป็นสื่อประกอบการจัดการเรียนรู้พัฒนาทักษะผู้ประกอบการดิจิทัลด้วยทุนทางวัฒนธรรม นักศึกษาสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ เห็นคุณค่าประเพณี วัฒนธรรม ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสม สร้างคุณค่าสินค้าและบริการจากเอกลักษณ์วัฒนธรรมได้อย่างสร้างสรรค์ คาดว่าจะเป็นผู้มีบทบาทเป็นผู้นำทรัพยากรในท้องถิ่น (ทุนทางวัฒนธรรม) มาสร้างมูลค่าทางธุรกิจ และมีสำนึกรักภูมิใจในท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืนในอนาคต

คำสำคัญ: ทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล, การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน, ทุนทางวัฒนธรรม

Abstract

This research aimed Study the current conditions and challenges in learning management for the development of digital entrepreneurial skills among students at the Higher Vocational Certificate level. Develop a community-based learning management approach using the cultural capital of the Land of King Narai the Great to enhance digital entrepreneurial skills in the course "Thai Society in the Digital Era" for Higher Vocational Certificate students. This study employs a mixed methods research design, focusing on educational management through community-based learning, combined with the development of technological innovations by creating books using Augmented Reality (AR) technology as instructional media. It also utilizes multidimensional analysis to assess students' performance. The research area comprises four colleges under the Office of the Vocational Education Commission in Lopburi Province, including Lopburi Technical College, Lopburi Technical College 2, Khok Samrong Technical College, Chaibadan Vocational College. The total population is 2,590 students. Based on Krejcie & Morgan's sampling formula, 335 students were selected to complete questionnaires. The interview group consisted of 6 key informants 2 instructors teaching "Thai Society in the Digital Era" 2 instructors teaching Marketing Business 2 students enrolled in the "Thai Society in the Digital Era" course. The target group consisted of 30 Higher Vocational Certificate students from Lopburi Technical College enrolled in the "Thai Society in the Digital Era" course. Research tools included A digital entrepreneurial skills assessment formA performance evaluation formA behavioral observation checklistStudent

questionnaires Interview guidelines for instructors and students. Data analysis involved calculating means, standard deviations, and using authentic assessment methods.

The research findings The research findings indicate that the current state and challenges of learning management for developing digital entrepreneurship skills are at a high level (mean = 4.21, standard deviation (S.D.) = 0.82). Students acquired digital entrepreneurship skills through community-based learning utilizing cultural capital. The integration of Augmented Reality (AR) books as educational technology innovations played a significant role in enhancing digital entrepreneurship skills through cultural capital. Students demonstrated the ability to analyze, synthesize, and appreciate traditions and culture while effectively using digital technology. They creatively added value to products and services by leveraging cultural uniqueness. It is anticipated that these students will play a leading role in utilizing local resources (cultural capital) to create business value while fostering a sustainable sense of local pride and identity in the future.

Keywords: develop digital entrepreneurship skills, Community-based learning, Cultural capital

บทนำ

ยุคศตวรรษที่ 21 โลกมีการใช้เทคโนโลยีและวิทยาการใหม่ๆ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและสิ่งแวดล้อม ก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบโดยมีกิจกรรมและธุรกรรมออนไลน์ เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้มีการใช้เครื่องมือดิจิทัล และอินเทอร์เน็ตทั้งการสื่อสาร การเรียน การทำงานผ่านระบบออนไลน์ และการซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันแทนการเดินทางเข้าห้างสรรพสินค้า โดยผู้บริโภคสนใจสื่อโซเชียล มากกว่าสื่อหลักเพราะสะดวก รวดเร็ว และเข้าถึงผู้คนได้ง่าย การประกอบธุรกิจถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการสร้างความเจริญเติบโตให้กับเศรษฐกิจของประเทศ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ (สมใจ ศรีเนตร (2560) ซึ่งสอดคล้องกับนโยบาย Soft Power อำนาจแห่งความสร้างสรรค์ เพื่อสรรค์สร้างเศรษฐกิจไทย Soft Power เป็นอำนาจการโน้มน้าวแบบหนึ่ง ที่มีวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อน ดังเช่นศิลปินสัญชาติไทยที่สามารถใช้พื้นที่ในวงการ K-pop และเวทีโลก ในการสอดแทรกความเป็นไทยผ่านภาษา การไหว้ หรือกระทั่งเรื่องราวของแร็ปเปอร์ชาวไทยที่ปลุกกระแสชาวเหนียวมะม่วงบนเวทีระดับโลก Coachella จนทุกชาติต่างถามหา ด้วยการแทรกซึมวัฒนธรรมในรูปแบบใหม่นี้เองรัฐบาลจึงกำลังให้ความสำคัญกับนโยบายสนับสนุน Soft Power เพื่อผลักดันอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของไทยให้เป็นที่รู้จักทั่วโลก ตามนโยบายที่มุ่งส่งเสริมวัฒนธรรม 5 F ให้กลายเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมสำคัญของไทย ได้แก่ อาหาร ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ การออกแบบแฟชั่นไทย ศิลปะการป้องกันตัวแบบไทย และเทศกาลประเพณีไทย มุ่งสนับสนุนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ หรือ Creative Economy พัฒนามาจากองค์ความรู้ทรัพยากรสินทางปัญญา การศึกษา และการสร้างสรรค์ซึ่งเชื่อมโยงกับวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคม เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อใช้ในการพัฒนาธุรกิจเป็นผู้ประกอบการดิจิทัลด้วยทุนทางวัฒนธรรมนำมาสู่การผลิตสินค้าและบริการในรูปแบบใหม่ของรัฐบาลมีนโยบายในการส่งเสริมให้เกิดผู้ประกอบการใหม่เพิ่มขึ้น เพื่อเป็นรากฐานสำคัญทางเศรษฐกิจอันจะนำไปสู่การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของประเทศ

การศึกษาจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจในยุคของดิจิทัลโดยการจัดการศึกษาในด้านของสมรรถนะการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship Education) เป็นหนึ่งในทักษะสำคัญแห่งศตวรรษที่ 21 ที่ได้รับความสนใจ และมีการดำเนินการเพิ่มมากขึ้นในการกำหนดเป็นกรอบแนวคิด และยุทธศาสตร์ สำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาเชิงสหวิทยาการ ซึ่งเป็นไปตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ที่คณะกรรมการการอาชีวศึกษากำหนดไว้ตามกรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2567 โดยต้องปลูกฝังจิตสำนึก ทุนบารุงศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย โดยสถานศึกษาต้องจัดการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้สู่การปฏิบัติ เพราะฉะนั้นในการพัฒนาคนเพื่อการพัฒนาประเทศชาติ ต้องจัดการศึกษาที่มีภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ เป็นพื้นฐานหลักในการพัฒนาภูมิปัญญาไทย ซึ่งจะนำไปสู่การส่งเสริมให้ผู้เรียนทำงานโดยใช้กระบวนการกลุ่มในการบริการวิชาการ วิชาชีพ หรือทำประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม ในการตระหนักและเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาในท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติ

ทุนทางวัฒนธรรมคือทรัพย์สินทางปัญญาที่สั่งสมมาในอดีต อันได้แก่ ภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ รวมถึงประวัติศาสตร์ ประเพณีความเชื่อ ที่ได้เก็บสะสมไว้แล้วถ่ายทอดให้รุ่นสู่รุ่น ทุนทางวัฒนธรรมมีความเชื่อมโยงกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นระบบที่มุ่งเน้นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ โดยการใช้ต้นทุนทางจากองค์ความรู้เดิมร่วมกับความคิดสร้างสรรค์ และการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อต่อยอดและเพิ่มคุณค่าให้กับสินค้า และบริการเดิมที่มีอยู่นำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจจำนวนมหาศาล (พดชา อุทิสวรรณกุล (2561) ทุนทางวัฒนธรรมที่มาจากภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น มีผลต่อการผลิตสินค้าและบริการทำให้การผลิตสินค้า และบริการขยายตัวเพิ่มขึ้น ประเทศที่มีวัฒนธรรมหรือจารีตประเพณีที่แตกต่างจากประเทศอื่น ๆ อย่างเด่นชัดสามารถผลิตผลงานศิลปะที่แตกต่าง มีความแปลกใหม่ และน่าสนใจ การเรียนรู้โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นเป็นการเริ่มต้นในการศึกษา และพัฒนาทักษะผู้ประกอบการดิจิทัลและเมื่อพิจารณาถึงเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะทางที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแล้ว พบว่าลพบุรีหรืออีกชื่อที่เรียกกันจนคุ้นชินของคนในพื้นที่ คือ “แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์” เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ซึ่งก่อให้เกิดรายได้ทางด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับจังหวัด

แนวคิดในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานด้วยทุนทางวัฒนธรรมแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล รายวิชาสังคมไทยในยุคดิจิทัล ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้มีประสบการณ์ การทำธุรกิจทั้งในและนอก สถานศึกษา เพื่อนำความรู้และประสบการณ์ต่อยอดไปเป็นผู้ประกอบการซึ่งจะเป็นแนวทางในการสร้างอาชีพและสร้างรายได้ต่อไปในอนาคต โดยการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลในการออกแบบสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากทุนทางวัฒนธรรมแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช อย่างสร้างสรรค์ มีความแปลกใหม่ และทันสมัย อาทิ แผนที่ท่องเที่ยว สินค้าวัฒนธรรม การออกแบบสินค้าด้วยเทคโนโลยี เป็นต้น จากการที่ผู้เรียนได้ลงพื้นที่ไปศึกษาด้วยตนเอง และนำองค์ความรู้ทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัลที่มีบทบาทนำทรัพยากรในท้องถิ่น(ทุนทางวัฒนธรรม) มาสร้างมูลค่าทางธุรกิจเกิดสำนึกรักภูมิใจในท้องถิ่นนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)
2. เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานด้วยทุนทางวัฒนธรรมแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการดิจิทัล รายวิชาสังคมไทยในยุคดิจิทัล ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตที่เกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

ประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูล ได้แก่ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) วิทยาลัยในสังกัดคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดลพบุรี จำนวน 4 สถานศึกษา ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคลพบุรี วิทยาลัยเทคนิคลพบุรีแห่งที่ 2 วิทยาลัยการอาชีพชัยบาดาล วิทยาลัยเทคนิคโคกสำโรง จำนวน 335 คน ครูผู้สอน รายวิชาสังคมไทยในยุคดิจิทัล จำนวน 2 คน, ครูผู้สอนรายวิชาธุรกิจการตลาด สื่อสร้างสรรค์ธุรกิจดิจิทัลฯ จำนวน 2 คน, ผู้เรียนรายวิชาสังคมไทยในยุคดิจิทัล ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) จำนวน 2 คน

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) วิทยาลัยเทคนิคลพบุรี ใน รายวิชาสังคมไทยในยุคดิจิทัลที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 30 คน

ขอบเขตที่เกี่ยวกับเวลา

เดือนมีนาคม 2567 - เดือนมกราคม 2568

ขอบเขตด้านเนื้อหา

สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) โดยมีประเด็นหลักในแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ตามหลักการจัดการเรียนรู้ 4 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านหลักสูตร 2. ด้านการจัดการเรียนรู้ 3. ด้านการวัดผล 4. ด้านการประเมินผล การเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานด้วยทุนทางวัฒนธรรมแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง(ปวส.) ประกอบไปด้วย กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3 ขั้นตอน ซึ่งได้บูรณาการกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานได้ ดังนี้

1. วางแผน/เตรียมการ

1.1 ศึกษาทุนทางวัฒนธรรมแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้แก่ ลักษณะทั่วไป โบราณสถาน สภาพปัญหาของเศรษฐกิจในชุมชน ผลผลิตจากทุนทางวัฒนธรรมฯ อาทิ ดินสอพอง ทองเหลืองทำกระยง อธิมอญบางขันหมาก ผ้ามัดหมี่ ปลาสามปัก แหล่งท่องเที่ยว ฯลฯ

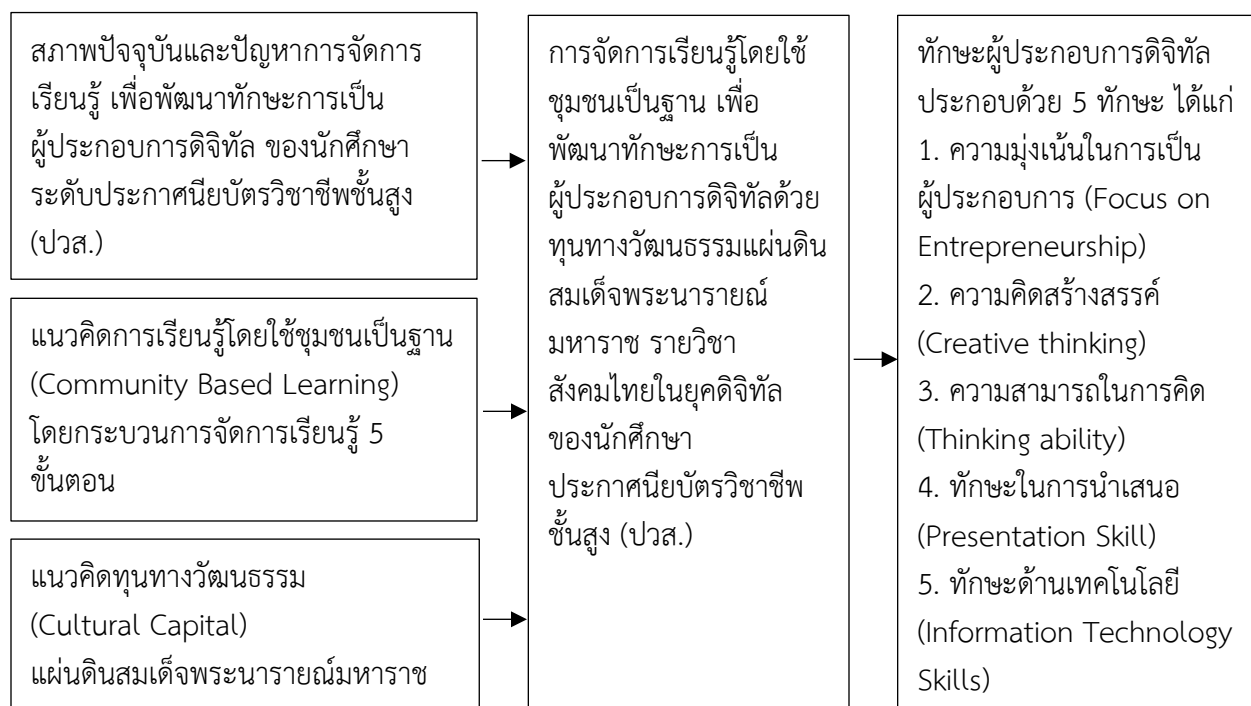
1.2 วิเคราะห์หลักสูตร

1.3 ออกแบบการเรียนรู้

2. ดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยการสร้างประสบการณ์ การเรียนรู้โดยชุมชนนำไปสู่การสะท้อนคิด
3. ประเมินผลตามสภาพจริง ประเมินทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัลของผู้เรียน 5 ด้าน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 แสดงกรอบกระบวนการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ (Mixed Method) โดยการออกแบบการวิจัยที่ดำเนินการตามลำดับสำรวจผลในแบบแผนแบบคู่ขนาน The Convergent Design (Creswell, & Plano Clark, 2018) จึงใช้ประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อนำมาวิเคราะห์ผล โดยใช้แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ มีวิธีการดำเนินการ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 แบบสอบถาม ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) แบบสอบถามมีลักษณะมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert, 1961) โดย

มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักการจัดการเรียนรู้ (Learning Management) 4 ด้าน ดังนี้ ด้านที่ 1 หลักสูตร ด้านที่ 2 การจัดการเรียนรู้ ด้านที่ 3 การวัดผล ด้านที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้ โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

แบบสอบถามตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-List) ใช้วิธีการหาค่าความถี่ แล้วสรุปมาเป็นค่าร้อยละ

แบบสอบถามตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) แบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) สำหรับการให้ค่าความหมายค่าที่วัดได้ ผู้รายงานกำหนดที่ใช้ในการให้ค่าความหมายโดยมีค่าระดับ (ค่าเฉลี่ย) โดยนำค่าระดับที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปแปลความหมายค่าระดับตามเกณฑ์ที่แปลงมาจาก กาญจนา วัฒายุ (2550, น. 166)

ขั้นตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) โดยใช้แบบสัมภาษณ์

2.1 กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยขั้นตอนที่ 2 จำนวน 6 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยขั้นตอนที่ 2 แนวคำถามในการสัมภาษณ์ในประเด็นเกี่ยวกับผู้ประกอบการดิจิทัล โดยมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

2.2.1 คำจำกัดความ องค์ประกอบ ลักษณะ วิธีการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ประกอบการดิจิทัลเกี่ยวกับผู้ประกอบการดิจิทัล

2.2.2 หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) พุทธศักราช 2567 และสถานศึกษาส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการดิจิทัลหรือไม่ อย่างไร

2.2.3 การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมพัฒนาทักษะผู้ประกอบการดิจิทัล ควรมีกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ เนื้อหาสาระ และสอดแทรกความรู้ในรูปแบบใด

2.2.4 การวัดผลและการประเมินผลทักษะผู้ประกอบการดิจิทัลของผู้เรียน ที่มีความสอดคล้องและเหมาะสมควรเป็นอย่างไร ข้อเสนอแนะในการพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล

ขั้นตอนที่ 3 นำผลที่ได้ในขั้นตอนที่ 1 จากแบบสอบถามวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป วิเคราะห์ข้อมูลโดยนำผลที่ได้ในขั้นตอนที่ 2 จากแบบสัมภาษณ์ ถอดข้อมูลการสัมภาษณ์ วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลจำแนกประเด็นสำคัญ

สำหรับการศึกษาเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานด้วยทุนทางวัฒนธรรมแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการดิจิทัล รายวิชาสังคมไทยในยุคดิจิทัล ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 รวมทั้งการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมากำหนดแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานด้วยทุนทางวัฒนธรรมแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการดิจิทัลรายวิชาสังคมไทยในยุคดิจิทัลของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาสร้างนวัตกรรมกิจกรรมการเรียนรู้

1. กำหนดเนื้อหา

2. จัดทำคู่มือการจัดการเรียนรู้

3. สร้างนวัตกรรมประกอบการเรียน จัดทำหนังสือด้วยเทคโนโลยี Augmented Reality (AR) หรือ เทคโนโลยีความจริงเสริมเป็นสื่อประกอบการเรียน จำนวน 1 เล่ม คือ หนังสือ AR : Lawoyothiya Narai Milacle

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้นวัตกรรมกิจกรรมการจัดการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 4 สรุปผลการวิจัย

โดยใช้เครื่องมือในการวัดและประเมินผลเพื่อสรุปการวิจัย ได้แก่ แบบวัดทักษะการเป็นผู้ประกอบการ ดิจิทัล แบบประเมินชิ้นงาน

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง หรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) วิทยาลัยในสังกัดคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดลพบุรี จำนวน 4 สถานศึกษา ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคลพบุรี วิทยาลัยเทคนิคลพบุรีแห่งที่ 2 วิทยาลัยการอาชีพชัยบาดาล วิทยาลัยเทคนิคโคกสำโรง จำนวน 335 คน กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ครูผู้สอนรายวิชาสังคมไทยในยุคดิจิทัล จำนวน 2 คน, ครูผู้สอนรายวิชาธุรกิจการตลาด สื่อสร้างสรรค์ธุรกิจดิจิทัล จำนวน 2 คน, ผู้เรียนรายวิชาสังคมไทยในยุคดิจิทัล ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง จำนวน 2 คน

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) วิทยาลัยเทคนิคลพบุรี ในรายวิชาสังคมไทยในยุคดิจิทัล ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1. แบบสอบถาม 2. แบบสัมภาษณ์ 3. หนังสือ AR : Lawoyothiya Narai Milacle 4.แบบประเมินชิ้นงาน 5. แบบวัดทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล ประกอบด้วย 5 ทักษะ ได้แก่ ความมุ่งมั่นในการเป็นผู้ประกอบการ (Focus on Entrepreneurship) ความคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking) ความสามารถในการคิด (thinking ability) ทักษะในการนำเสนอ (Presentation Skill) ทักษะด้านเทคโนโลยี (Information Technology Skills)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยการประสานขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลจากวิทยาลัยในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดลพบุรี เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนและนักศึกษาโดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลนำข้อมูลที่ได้ไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานด้วยทุนทางวัฒนธรรมแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการดิจิทัล ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) วัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงโดยใช้ แบบวัดทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล และแบบประเมินชิ้นงาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ครบถ้วนแล้ว จึงนำผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมา กำหนดแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานด้วยทุนทางวัฒนธรรมแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการดิจิทัลรายวิชาสังคมไทยในยุคดิจิทัล ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ตามวิธีดำเนินการวิจัย โดยได้ดำเนินการสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้ หนังสือ AR : Lawoyothiya Narai Milacle เครื่องมือวัดผลและประเมินผล ได้แก่ แบบประเมินชิ้นงาน แบบวัดทักษะผู้ประกอบการดิจิทัลและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามกระบวนการ นำผลการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานด้วยทุนทางวัฒนธรรมแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการดิจิทัล นำมาวิเคราะห์ สรุปผลข้อมูลและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)

จากการศึกษาข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ตามหลักการจัดการเรียนรู้ (Learning Management) 4 ด้าน ดังนี้ ด้านที่ 1 หลักสูตร ด้านที่ 2 การจัดการเรียนรู้ ด้านที่ 3 การวัดผล ด้านที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้ พบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ของวิทยาลัยในสังกัดคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดลพบุรี จำนวน 4 สถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.82 โดยมี ด้านที่ 1 น้อยกว่าด้านอื่น ๆ และด้านที่ 3 มากกว่าด้านอื่น ๆ สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ครูผู้สอนรายวิชาสังคมไทยในยุคดิจิทัล อาจารย์ผู้สอนรายวิชาธุรกิจการตลาดฯ และผู้เรียน

ผลการศึกษาข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ จำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้

1.1 สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)

ด้านที่ 1 ด้านหลักสูตร พบว่า หลักสูตรอาชีวศึกษามีการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะผู้ประกอบการดิจิทัล โดยส่งเสริมการนำรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และควรมีการสอดแทรกการเรียนรู้บูรณาการจากรายวิชาอื่นโดยเฉพาะรายวิชากลุ่มสมรรถนะทางสังคมและการดำรงชีวิต และการสอนให้เริ่มต้นเป็นผู้ประกอบการจากพัฒนาสิ่งที่มียอยู่แล้วในท้องถิ่น

ด้านที่ 2 ด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า มีวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง มีทุนสนับสนุนในการสร้างสิ่งประดิษฐ์ ได้ฝึกประสบการณ์ตรงจากผู้ที่มีความเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการหาผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้เพิ่มเติม จัดกิจกรรมอบรม เน้นแนวให้ความรู้สร้างแรงบันดาลใจอย่างต่อเนื่อง

ด้านที่ 3 ด้านการวัดผล พบว่า มีการวัดผลที่หลากหลายไม่ใช่แค่การสอบแบบอัตนัยหรือปรนัย เน้นวัดผลการปฏิบัติ ผลงาน หรือชิ้นงานสิ่งประดิษฐ์

ด้านที่ 4 ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ พบว่า มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยเครื่องมือที่หลากหลาย ตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ และควรประเมินผลการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างของบริบทนักศึกษาแต่ละแผนก ควรมีผู้เชี่ยวชาญ และผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินเพื่อให้ผู้เรียนได้รับคำแนะนำที่ดีเกิดการพัฒนา

1.2 สภาพปัญหาของการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล ของนักศึกษาระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)

ด้านที่ 1 ด้านหลักสูตร พบว่า หลักสูตรยังขาดการบูรณาการจากรายวิชาอื่นโดยเฉพาะรายวิชากลุ่ม สมรรถนะทางสังคมและการดำรงชีวิต และการสอนให้เริ่มต้นเป็นผู้ประกอบการจากพัฒนาสิ่งที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น

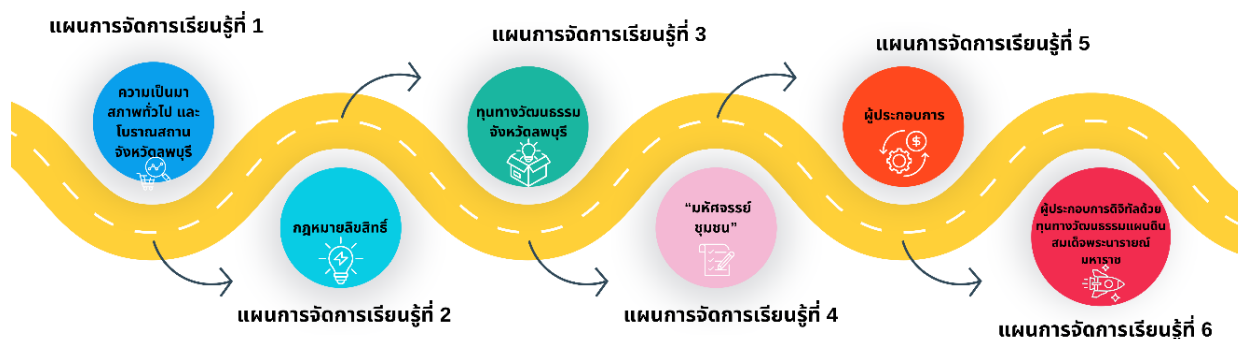
ด้านที่ 2 ด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า ผู้เรียนมีแนวคิดในการสร้างธุรกิจจากสิ่งใกล้ตัวที่ตนเองไม่ถนัด หรือไม่คุ้นชิน มองการเป็นผู้ประกอบการว่าเป็นเรื่องไกลตัวและทำได้ยากทำให้ขาดความกระตือรือร้นและขาดความสนใจ

ด้านที่ 3 ด้านการวัดผล พบว่า เครื่องมือวัดผลที่ยังขาดความหลากหลายหรือครอบคลุมในบาง ประเด็นเนื่องจากความหลากหลาย และบริบทของผู้เรียนแต่ละแผนกวิชา

ด้านที่ 4 ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ พบว่า ในบางประเด็นการประเมินยังขาดผู้ที่มีความรู้ ความสามารถหรือความเชี่ยวชาญในด้านดังกล่าวร่วมประเมินและแนะนำให้แนวทางเพื่อพัฒนาปรับปรุง

ผลการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ด้วยทุนทางวัฒนธรรมแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการดิจิทัล รายวิชาสังคมไทยในยุคดิจิทัล ของนักศึกษาระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)

ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ รวมทั้งศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานด้วยทุนทาง วัฒนธรรมแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการดิจิทัล ของนักศึกษาระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ตามวิธีดำเนินการวิจัย นำไปสู่การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้โดยแบ่งเป็น แผนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 6 แผน ดังนี้

ภาพที่ 2 ภาพแสดงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยแบ่งเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ 6 แผน
ที่มา: (แผนภาพโดยผู้วิจัย)

จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานด้วยทุนทางวัฒนธรรมแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะผู้ประกอบการดิจิทัลสามารถออกแบบสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากทุนทางวัฒนธรรมแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช อย่างสร้างสรรค์ มีความแปลกใหม่ และทันสมัย จากการที่ผู้วิจัยได้ให้ผู้เรียนเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้จริง วิเคราะห์ สังเคราะห์ สืบค้นสัมภาษณ์ และทำกิจกรรมการเรียนรู้ภายใต้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม กระบวนการกลุ่ม กระบวนการฝึกคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างสร้างสรรค์ นำไปสู่ทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัลและนำองค์ความรู้ทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัลที่มีบทบาทนำทรัพยากรในท้องถิ่น (ทุนทางวัฒนธรรม) มาสร้างมูลค่าทางธุรกิจ เกิดสำนึกรักภูมิใจในท้องถิ่นนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)

จากการศึกษาข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ตามรายด้านข้างต้นผู้วิจัย พบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ของวิทยาลัยในสังกัดคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดลพบุรี ทั้ง 4 สถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก

1. ด้านหลักสูตร สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้ ด้านหลักสูตร พบว่า มีการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.81) หลักสูตรอาชีวศึกษามีการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะผู้ประกอบการดิจิทัล โดยส่งเสริมการนำรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และมีการบูรณาการรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่สามารถนำมาปรับใช้ในการประกอบธุรกิจดิจิทัลได้ รวมทั้งมีการส่งเสริมสนับสนุนเงินทุนเพื่อให้นักศึกษาฝึกทักษะการเป็นผู้ประกอบการ

2. ด้านการจัดการเรียนรู้ สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้ ด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า มีการจัดการเรียนรู้ในระดับมาก ($(\bar{X}) = 4.23$, S.D. = 0.82) มีวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง มีทุนสนับสนุนในการสร้างสิ่งประดิษฐ์ ได้ฝึกประสบการณ์ตรงจากผู้ที่มีความเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการหาผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้เพิ่มเติม จัดกิจกรรมอบรม แนะนำให้ความรู้สร้างแรงบันดาลใจอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ บุญมา เวียงคำ และคณะ (2560) ได้กล่าวว่า ลักษณะสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วยกิจกรรมเสริมหลักสูตร เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง สร้างความรู้โดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากผู้เชี่ยวชาญ และสังเคราะห์ความรู้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้หลากหลายแหล่งทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน

3. ด้านการวัดผล สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้ ด้านการวัดผล พบว่า มีการจัดการเรียนรู้ในระดับมาก ($(\bar{X}) = 4.23$, S.D. = 0.82) มีการวัดผลที่หลากหลายไม่ใช่แค่การสอบแบบอัตนัยหรือปรนัย เน้นวัดผลการปฏิบัติ ผลงาน หรือชิ้นงานสิ่งประดิษฐ์ ซึ่งสอดคล้องกับ (ศศิธร บัวทอง (2560) การวัดและประเมินทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นการวัดและประเมินผลสภาพที่แท้จริงของนักเรียนเน้นพัฒนาการที่ปรากฏให้เห็นผู้เกี่ยวข้องในการประเมินต้องมีหลายฝ่ายและเกิดขึ้นในทุกบริบททั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน หรือสถานที่อื่น ๆ

4. ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้ ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ พบว่า มีการจัดการเรียนรู้ในระดับมาก ($(\bar{X}) = 4.22$, S.D. = 0.82) การประเมินผลการเรียนรู้ด้วยเครื่องมือที่หลากหลาย ตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ และควรประเมินผลการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างของบริบทนักศึกษาแต่ละแผนก ควรมีผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินเพื่อให้ผู้เรียนได้รับคำแนะนำที่ดีเกิดการพัฒนา มีการนำผลการประเมินมาปรับเปลี่ยน รูปแบบ/วิธีการ จัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดประสิทธิภาพ หรือการประเมินเพื่อการเรียนรู้ สอดคล้องกับอุไร ชีรัมย์ (2563) การให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียน และนำผลการประเมินปรับปรุงการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้สอน ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น การประเมินเพื่อการเรียนรู้นำมาใช้เพื่อประโยชน์สำหรับการเรียนรู้ของผู้เรียน ในชั้นเรียนให้การเรียนรู้ถูกพัฒนาขึ้น มีจุดเน้นที่เป็นการประเมินเพื่อการพัฒนาหรือปรับปรุง (Formative) กระบวนการจัดการเรียนรู้เป็นสำคัญ

2. การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานด้วยทุนทางวัฒนธรรมแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการดิจิทัล รายวิชาสังคมไทยในยุคดิจิทัล ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)

ผู้วิจัยได้พัฒนานวัตกรรมสื่อการเรียนรู้ AR ประกอบการสอนขึ้นให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการดิจิทัล หลังการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ตามวิธีการดำเนินงานวิจัย ผู้วิจัยได้ประเมินผู้เรียนตามสภาพจริงแบบพหุมิติ นำไปสู่การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ “Lawoyothiya Narai Milacle” หรือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 6 แผนการเรียนรู้ โดยใช้นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น เข้ามาเป็นสื่อการเรียนรู้ให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะผู้ประกอบการดิจิทัลของตนเองในทางสร้างสรรค์ ได้อย่างถูกต้องและ

เหมาะสม เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ สอดคล้องกับ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560) กล่าวว่า การขับเคลื่อนแผนการจัดการศึกษาไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้ศึกษาสภาวะการณ์และ บริบทแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาการศึกษาของประเทศ ทั้งด้านความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ดิจิทัลแบบก้าวกระโดดที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค และโลก การเปลี่ยนแปลง และทักษะของประชากรในศตวรรษที่ 21 ซึ่งทั่วโลกต่างต้องเผชิญ กับความท้าทายและมุ่งพัฒนาประเทศไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมยุค 4.0 จากผลการศึกษาทำให้ผู้วิจัยค้น พบว่า

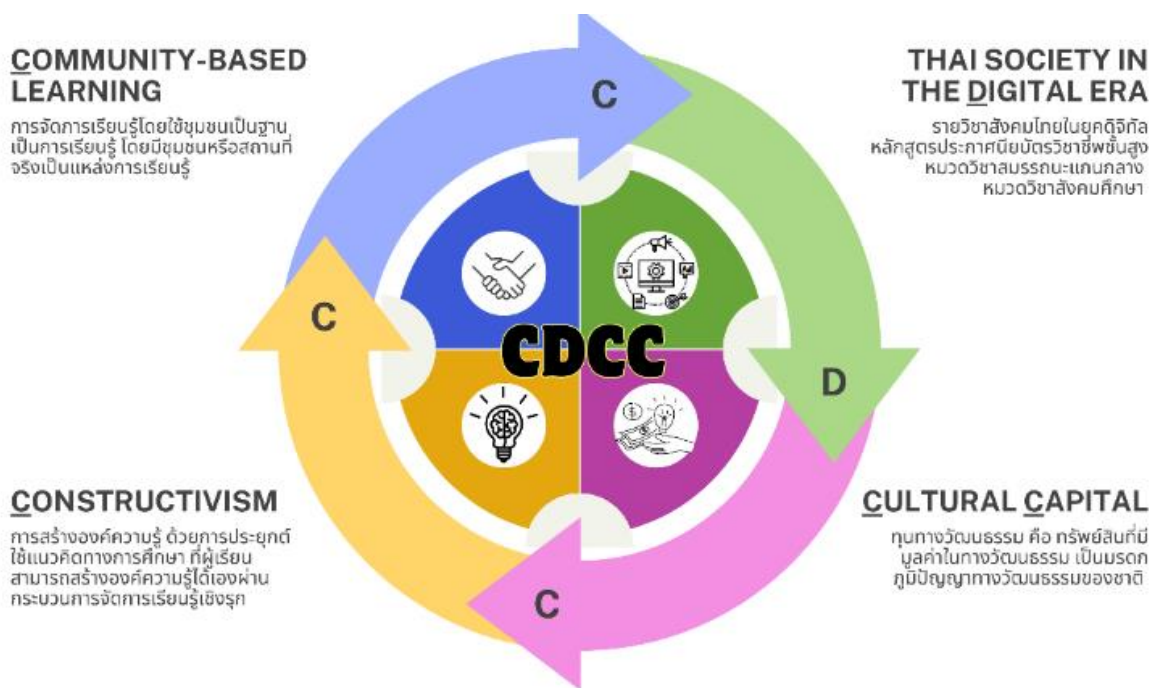
การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน Community Based Learning เป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้จากการได้ปฏิบัติงานจากสถานการณ์จริง ใช้ประวัติศาสตร์ชุมชน สภาพแวดล้อม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจภายในชุมชนเป็นบริบท ผู้วิจัยค้นพบว่า ผู้เรียนเมื่อได้ลงพื้นที่ศึกษาชุมชน แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากชุมชนส่งผลให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของแหล่งเรียนรู้ชุมชน อาทิ โบราณสถาน ประวัติชุมชน วัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิต ผู้เรียนเกิดความรู้ตระหนักและภูมิใจในท้องถิ่นตน สอดคล้องกับ กัญญาณัฐ สิมสวัสดิ์ (2565) การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้จากการได้ปฏิบัติงานจากสถานการณ์จริงของชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาทักษะทางวิชาชีพ ทักษะทางสังคมและความรับผิดชอบต่อสังคมให้กับนักเรียนและยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืนทั้งต่อตัวผู้เรียนและชุมชน จึงทำให้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดดังกล่าวผนวกเข้ากับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานด้วยทุนทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการดิจิทัล ทุนวัฒนธรรมเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่สั่งสมมาในอดีต อันได้แก่ ภูมิปัญญาในด้านสถาปัตยกรรม หัตถกรรม เกษตรกรรม การจัดระบบชุมชน ด้านศิลปะ ประวัติศาสตร์ ประเพณีความเชื่อ พิธีกรรมและวิถีชีวิต หรือทุนที่ใช้ในการผลิตสินค้าและบริการของชุมชนที่มีนัยทางวัฒนธรรม สอดคล้องกับ พัดชา อุทิสวรรณกุล (2561) ที่กล่าวถึงแนวคิดทุนทางวัฒนธรรมว่ามีความเชื่อมโยงกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ซึ่งเป็นระบบที่มุ่งเน้นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ โดยการใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมจากองค์ความรู้เดิมร่วมกับความคิดสร้างสรรค์ และการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อต่อยอด และเพิ่มคุณค่าให้กับสินค้า และบริการเดิมที่มีอยู่นำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจจำนวนมหาศาล ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานด้วยทุนทางวัฒนธรรมแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการดิจิทัล ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ พบว่า ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ เห็นคุณค่าประเพณี วัฒนธรรม สร้างคุณค่าจากเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมได้อย่างสร้างสรรค์ มีทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล เนื่องมาจากการใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว ภายใต้ทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล 5 ด้าน นอกจากนี้ ผลการวิจัยสอดคล้องกับผลการศึกษาเรื่องทุนทางวัฒนธรรมของ Foo (2008) การใช้เทคโนโลยีนวัตกรรมมาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสรรค์เชื่อมโยงวัฒนธรรมที่เป็นมรดกของชาติเข้าใกล้ประชาชนและเยาวชนในรูปแบบที่สอดคล้องกับ ยุคสมัย จะทำให้ทุนทางวัฒนธรรมของไทยในแต่ละท้องถิ่นได้มีการเรียนรู้ ส่งเสริมถึงความเข้าใจ

สานต่อในการอนุรักษ์ก่อให้เกิดแนวทางการพัฒนา จะทำให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เกิดเป็นพลังในการขับเคลื่อนชุมชนทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสู่การพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับผลการวิจัยที่ผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทนำทรัพยากรในท้องถิ่น (ทุนทางวัฒนธรรม) มาสร้างมูลค่าทางธุรกิจ เกิดสำนึกรักภูมิใจในท้องถิ่นนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และสอดคล้องกับแนวคิดของ อัจฉรา ศรีพันธ์ (2561) โดยมีความเชื่อว่า นักเรียนจะต้องเรียนรู้และเข้าใจกับสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งความรู้ ภูมิปัญญา ทรัพยากร ตลอดจนเกิดจิตสำนึกรักท้องถิ่น และเห็นคุณค่าเกิดความหวงแหน ทั้งนี้ตรงตามคุณภาพของผู้เรียนตามเป้าหมายของประเทศไทยในยุค 4.0 และเป็นทักษะการเรียนรู้ในคริสต์ศตวรรษที่ 21 เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความรู้ความสามารถของผู้เรียนในการสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุขในโลกยุคดิจิทัล

องค์ความรู้จากการวิจัยสู่การพัฒนา

จากการวิจัยข้างต้นเพื่อให้เห็นผลการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจนมากขึ้นผู้วิจัยจึงได้สรุปแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะผู้ประกอบการดิจิทัลด้วยทุนทางวัฒนธรรม หรือ CDCC Model

ภาพที่ 3 CDCC Model การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานด้วยทุนทางวัฒนธรรมแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล

ที่มา: (แผนภาพโดยผู้วิจัย)

C (Community-based learning) การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นการเรียนรู้ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้จากการได้ปฏิบัติงานจากสถานการณ์จริงของชุมชน เช่น การศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม หัตถกรรม การศึกษาองค์กรในชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะทางวิชาชีพ ทักษะทางสังคม และความรับผิดชอบต่องานให้กับนักเรียนโดยมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนเป็นการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน

D (Thai Society in the Digital Era) รายวิชาสังคมไทยในยุคดิจิทัล จุดประสงค์เพื่อให้เข้าใจสภาพสังคม ประเพณี และวัฒนธรรมไทย รวมทั้งมีเจตคติและกิจนิสัยที่ดีต่อสังคมไทยในยุคดิจิทัล มีความรับผิดชอบ จิตสาธารณะ

C (Cultural capital) ทูทางวัฒนธรรม คือ ทรัพย์สินที่มีมูลค่าในทางวัฒนธรรม เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ ทูทางวัฒนธรรมมีความเชื่อมโยงกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ซึ่งเป็นระบบที่มุ่งเน้นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ โดยการใช้ต้นทุนทางจากองค์ความรู้เดิมร่วมกับความคิดสร้างสรรค์ และการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อต่อยอด และเพิ่มคุณค่าให้กับสินค้า และบริการเดิมที่มีอยู่ นำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

C (Constructivism) คือ การสร้างองค์ความรู้ ด้วยการประยุกต์ใช้แนวคิดทางการศึกษา ที่ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้เองผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นการบูรณาการแบบ สหวิทยาการ เน้นให้ผู้เรียนได้สืบเสาะหาความรู้ด้วยตนเอง ได้สังเคราะห์ความรู้และแก้ปัญหาด้วยตนเอง

จากโมเดล CDCC ผู้วิจัยได้นำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา วิทยาลัยเทคนิคพุนี และได้นำโมเดล CDCC เผยแพร่ให้กับศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดลพบุรี รวมทั้งอาจารย์ผู้สอนในรายวิชาธุรกิจการตลาด ธุรกิจดิจิทัล ธุรกิจ SME งานอาชีวศึกษาทวิภาคี และผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนในจังหวัดลพบุรี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรศึกษาบริบทของท้องถิ่นอย่างละเอียด เพื่อให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญสามารถชี้แนะผู้เรียนในการเป็นผู้ประกอบการด้วยทุนทางวัฒนธรรมได้
2. พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยเน้นการมีส่วนร่วมจากชุมชน ชุมชนมีส่วนในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด สำนักศิลปากรจังหวัด เพื่อขอความอนุเคราะห์ข้อมูล คำแนะนำ
2. การลงพื้นที่ศึกษาชุมชนผู้วิจัยควรศึกษาข้อมูลของชุมชนก่อนให้รอบด้านในทุกมิติ อาทิ ภาษา ชาติพันธุ์ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กัญญาณัฐ สิมสวัสดิ์. (2565). การจัดการเรียนรู้โดยชุมชนเป็นฐาน: กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19. *วารสารวิจัยศรีล้านช้าง*, 2(6), 47.
- กาญจนา วัฒนา. (2550). *การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้*. ธนพรการพิมพ์.
- บุญมา เวียงคำ. (2560). *การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย*. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- พัตตา อุทิศวรรณกุล. (2561). นวัตกรรมสิ่งทอจากเส้นใยตาหลาสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์แฟชั่นไลฟ์สไตล์. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 11(3), 803-814.
- ศศิธร บัวทอง. (2560). การวัดและประเมินทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(2), 1.
- อัจฉรา ศรีพันธ์. (2561). *การจัดการศึกษาบนฐานชีวิตและการจัดการศึกษาบนฐานชุมชน*. แดเน็กซ์อินเตอร์คอร์เปอร์เรชั่น.
- สมใจ ศรีเนตร. (2560). แนวโน้มการเป็นผู้ประกอบการใหม่ในธุรกิจอาเซียน. *วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต*, 13(1), 113-122.
- อุไร ชีรัมย์. (2563). เทคนิคการประเมินการเรียนรู้ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. *วารสารศรีปทุมปริทัศน์ ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 20(1), 205.
- Creswell, J.W. (2013). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods Approaches* (4th ed.). SAGE.
- Foo, S. (2008). *Online virtual exhibitions: Concepts and design*. Considerations.
- Likert, R. (1961). *New Patterns of Management*. McGraw-Hill.

รูปแบบการถ่ายโอนความรู้ในอุตสาหกรรมผลไม้แปรรูป ตามนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรม 4.0

KNOWLEDGE TRANSFER MODEL IN THE PROCESSED FRUIT
INDUSTRY BASED ON THE INDUSTRY 4.0 PROMOTION POLICY

มนัสนันท์ แจ่มศรีใส^{1*}, เฟื่องอรุณ ปรีดีติลล¹ และอัจฉรา ศรีพันธ์²
Manasanan Jaemsrisai^{1*}, Fuangarun Preededilok¹ and Atchara Sriphan²

¹คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

¹Faculty of Education, Chulalongkorn University

²Faculty of Education, Naresuan University

Corresponding email: manatsnan.s@gmail.com

รูปแบบการถ่ายโอนความรู้ในอุตสาหกรรมผลไม้แปรรูปตามนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรม 4.0 KNOWLEDGE TRANSFER MODEL IN THE PROCESSED FRUIT INDUSTRY BASED ON THE INDUSTRY 4.0 PROMOTION POLICY

มนัสนันท์ แจ่มศรีใส^{1*}, เฟื่องอรุณ ปรีดีติลล¹ และอัจฉรา ศรีพันธ์²

Manasanan Jaemsrisai^{1*}, Fuangarun Preededilok¹ and Atchara Sriphan²

¹คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹Faculty of Education, Chulalongkorn University

²คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

²Faculty of Education, Naresuan University

Corresponding email: manatsnan.s@gmail.com

วันที่รับ: 19 มีนาคม 2568, วันที่แก้ไข: 16 มิถุนายน 2568, วันที่ตอบรับ: 19 มิถุนายน 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและปัจจัยที่ส่งผลต่อการถ่ายโอนความรู้ในอุตสาหกรรมผลไม้แปรรูปตามนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรม 4.0 และสร้างรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายโอนความรู้ในอุตสาหกรรมผลไม้แปรรูปตามนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรม 4.0 ใช้การวิจัยแบบผสานวิธีโดยเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) 139 แห่ง จาก 5 ภูมิภาคที่ผลิตผลไม้แปรรูปจากผลไม้เศรษฐกิจหลัก 7 ชนิดได้แก่ ทุเรียน มังคุด เงาะ ลิ้นจี่ ลำไย ลองกอง และมะม่วง และหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับผลไม้แปรรูป 10 แห่ง การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนาร้อยละ และทำการสัมภาษณ์เชิงลึก สทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ผู้ประกอบการวิสาหกิจที่ผลิตผลไม้แปรรูปด้วยการทำแห้งแบบแช่เยือกแข็งฟรีซดราย (freeze drying) 12 รายและตัวแทนหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับผลไม้แปรรูป 8 ราย ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมส่วนใหญ่มีข้อจำกัดด้านองค์ความรู้และกระบวนการแสวงหาความรู้ด้วยตัวเองและมีการรับความรู้จากบุคคลในครอบครัวมากกว่ารับการถ่ายทอดความรู้จากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ยังพบว่าผลไม้แปรรูปที่ผลิตด้วยวิธีการทำแห้งแบบแช่เยือกแข็งฟรีซดรายได้รับความนิยมมากจากลูกค้าต่างประเทศ และเป็นความรู้ด้านการผลิตที่ผู้ประกอบการต้องการจากหน่วยงานรัฐ เนื่องจากเป็นความรู้ด้านเทคโนโลยีที่ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่ม สร้างคุณภาพให้กับสินค้า สร้างความปลอดภัยแก่ผู้บริโภคและช่วยสร้างโอกาสการแข่งขันให้กับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของผลไม้แปรรูปได้ นอกจากนี้ ผู้ประกอบการสนใจความรู้ด้านความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมด้วย อย่างไรก็ตาม พบว่าการถ่ายโอนความรู้การทำแห้งแบบแช่เยือกแข็งฟรีซดรายจากหน่วยงานรัฐไปสู่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของผลไม้แปรรูปยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำ อีกทั้งหน่วยงานรัฐให้ความสำคัญน้อยกับการถ่ายโอนความรู้ด้านความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ส่วนปัจจัยเกี่ยวข้อง ได้แก่ วิธีการถ่ายโอนความรู้ ระบบสารสนเทศ เครือข่าย การติดตามผล และ

ช่วงเริ่มต้นก่อนถ่ายโอนความรู้ สำหรับรูปแบบการถ่ายโอนความรู้คือ IMMUNE ประกอบด้วยองค์ประกอบ 6 ด้าน ได้แก่ (I) ช่วงเริ่มต้นก่อนถ่ายโอนความรู้ (M) วิธีการถ่ายโอนความรู้ (M) การติดตามผล (U) ความพึงพอใจของผู้ใช้ (N) เครือข่าย และ (E) ความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม จากผลการวิจัยที่กล่าวมา สรุปได้ว่าสภาพปัจจุบันและปัจจัยต่าง ๆ มีอิทธิพลที่ส่งผลกระทบต่อ การถ่ายโอนความรู้ของหน่วยงานรัฐ ดังนั้นเพื่อให้การถ่ายโอนความรู้ของหน่วยงานรัฐสอดคล้องตามนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรม 4.0 ด้านการสร้างมูลค่าเพิ่ม คุณภาพความปลอดภัย การสร้างโอกาสการแข่งขัน และความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพ หน่วยงานรัฐควรเร่งดำเนินการถ่ายโอนความรู้การทำแห้งแบบแช่เยือกแข็งฟรีซดรายไปสู่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของผลไม้แปรรูปให้ชัดเจนและกว้างขวางมากขึ้นโดยนำรูปแบบการถ่ายโอนความรู้แบบ IMMUNE ไปประยุกต์ใช้ให้เป็นรูปธรรมไปสู่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของอุตสาหกรรมผลไม้แปรรูปในอนาคต

คำสำคัญ: การถ่ายโอนความรู้, วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, การแปรรูปผลไม้, การส่งเสริมอุตสาหกรรม 4.0

Abstract

This mixed-methods research aimed to analyze the current conditions and key factors influencing knowledge transfer in the processed fruit industry within the context of the Industry 4.0 promotion policy, as well as to develop an appropriate model for effective knowledge transfer aligned with this policy. Quantitative data were collected through questionnaires from 139 small and medium-sized enterprises (SMEs) across five regions, all of which processed seven major economic fruits: durian, mangosteen, rambutan, lychee, longan, longkong, and mango. Qualitative data were gathered from 10 government agencies involved in the processed fruit sector. Descriptive statistics (percentages) were used to analyze the survey data, while content analysis was applied to data from in-depth interviews and a focus group discussion involving 12 key informants from freeze-dried fruit enterprises and eight representatives from relevant government agencies.

The results revealed that most small and medium-sized enterprises (SMEs) faced limitations in both knowledge and the process of acquiring it. Entrepreneurs primarily relied on self-learning and knowledge passed down from family members, rather than receiving formal knowledge transfer from relevant government agencies. It was also found that processed fruits produced through freeze-drying methods were highly popular among international customers. The knowledge needs expressed by the SMEs were consistent with those identified by government agencies, particularly technological knowledge that enhances value addition, product quality, consumer safety, and competitive potential for SMEs in the processed fruit industry. Additionally, entrepreneurs expressed interest in eco-friendly knowledge transfer. However, the

level of knowledge transfer related to freeze-drying technology from government agencies to SMEs in the processed fruit industry remained low. Furthermore, government agencies placed limited emphasis on promoting eco-friendly practices through their knowledge transfer efforts. For effective knowledge transfer, the proposed IMMUNE model consists of six key elements: Initiation (I), Methods of Knowledge Transfer (M), Monitoring (M), User Satisfaction (U), Network (N), and Eco-Friendliness (E). Based on the above results, it can be concluded that current conditions and various influencing factors significantly affect knowledge transfer by government agencies. To enhance the effectiveness of knowledge transfer in alignment with the Industry 4.0 promotion policy, particularly in terms of value addition, product quality and safety, competitiveness, and environmental sustainability, government agencies should accelerate and expand the transfer of freeze-drying technology to SMEs in the processed fruit industry. This should be carried out more clearly and extensively by concretely applying the IMMUNE model to ensure that knowledge transfer is systematic, practical, and aligned with the future strategic goals of the processed fruit industry.

Keywords: Knowledge transfer, Small and medium enterprises, Fruit processing, Industry 4.0 Promotion

บทนำ

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของภาคอุตสาหกรรมโลกในอีก 10-15 ปีข้างหน้าที่กำลังเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 หรือที่เรียกว่า อุตสาหกรรม 4.0 (Industry 4.0) ซึ่งอุตสาหกรรมการผลิตของประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของประเทศด้านการสร้างรายได้จากการส่งออกและการสร้างโอกาสในการแข่งขันกับต่างประเทศรวมทั้งมีความเกี่ยวข้องกับภาคอุตสาหกรรมโลก โดยสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (2559) ได้ระบุว่าอุตสาหกรรม 4.0 ในประเทศเยอรมนีเป็นแนวทางสำคัญที่ส่งเสริมให้ภาคอุตสาหกรรมการผลิตได้ขยายตัวเติบโตภายใต้การใช้เทคโนโลยีเพื่อก่อให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มไปสู่สินค้าและเป็นแนวทางยกระดับการแข่งขันใหม่ในทศวรรษหน้าที่เน้นความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (2559) ยังได้กล่าวถึงการส่งเสริมอุตสาหกรรมผลิตของไทยที่เน้นการยกระดับอุตสาหกรรมผลิตไทยให้ก้าวไปสู่อุตสาหกรรม 4.0 ภายในเวลา 10 ปีตั้งแต่ปี 2558-2568 รวมทั้งรัฐบาลไทยโดยกระทรวงอุตสาหกรรม (2559) ได้ตอบรับอุตสาหกรรม 4.0 กำหนดเป็นกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ขึ้น (พ.ศ. 2560-2579) ซึ่งหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่รัฐบาลให้การส่งเสริมอุตสาหกรรมผลิตที่สอดคล้องกับอุตสาหกรรม 4.0 นั้นได้แก่ ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันที่ส่งเสริมให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในอุตสาหกรรมผลิตได้ขยายตัวเติบโตด้วยการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อให้

เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มในสินค้าและสร้างโอกาสการแข่งขันให้สูงขึ้น เช่น การส่งเสริมผู้ประกอบการ SMEs การใช้เทคโนโลยีเพื่อการแปรรูปผลิตภัณฑ์

อย่างไรก็ตามยังพบว่าอุตสาหกรรมการผลิตที่มีแนวโน้มการขยายตัวที่ดีได้ส่งผลต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มและสร้างโอกาสการแข่งขันให้กับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) นั้นได้แก่ อุตสาหกรรมผลไม้แปรรูปเนื่องจากผลไม้ถือเป็นพืชเศรษฐกิจและผลิตภัณฑ์ผลไม้แปรรูปได้ขยายตัวโดยได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่องจากลูกค้าต่างประเทศซึ่งส่งผลต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มและการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันให้กับผู้ประกอบการไทย (กองบรรณาธิการ, 2551) ซึ่งการแปรรูปผลไม้มีอยู่หลากหลายวิธี เช่น การทอดแบบสุญญากาศ การทำแห้งแบบแช่เยือกแข็งฟรีซดราย (freeze drying) (ปณิดา บรรจงสินศิริ, 2560) การอบแห้ง การกวน การแช่แข็ง (สุปราณี พุ่มเถื่อน, 2557) แต่วิธีการแปรรูปผลไม้ที่ได้รับความนิยมมากจากลูกค้าทั้งในประเทศและต่างประเทศที่ส่งผลต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มและการสร้างโอกาสในการแข่งขันให้กับผู้ประกอบการนั้นได้แก่ วิธีการทำแห้งแบบแช่เยือกแข็งฟรีซดราย (freeze drying) ซึ่งพารณี ปัทมานันท์ (2561) ได้ระบุว่าเทคโนโลยีฟรีซดรายเป็นสิ่งที่ต้องการอย่างมากในตลาด โดยเครื่องฟรีซดรายสามารถแปรรูปและถนอมอาหารให้คงคุณค่าและรสชาติตามธรรมชาติได้ ร้อยเปอร์เซ็นต์ เป็นการผลิตด้วยเทคโนโลยีที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคส่วนใหญ่ที่ตระหนักถึงการคงคุณค่าทางสารอาหารและรสชาติ ซึ่งไม่เหมือนการอบลมร้อนหรือการทอดที่ทำให้คุณค่าของอาหารเสียไป ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงได้ส่งเสริมอุตสาหกรรมผลไม้แปรรูปให้อยู่ในหลายแผนยุทธศาสตร์เพื่อต่อยอดผลไม้แปรรูปเนื่องจากเป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบพื้นฐานทางการเกษตรจากในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศเพื่อนำไปสู่การแปรรูปที่ส่งผลต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มและการขยายโอกาสการแข่งขัน ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2558) ได้ส่งเสริมผลไม้แปรรูปที่ผลิตจากผลไม้เศรษฐกิจหลัก 7 ชนิด ได้แก่ ทุเรียน มังคุด เงาะ ลิ้นจี่ ลำไย ลองกอง และมะม่วง โดยในยุทธศาสตร์การพัฒนาผลไม้ไทย พ.ศ. 2558-2562 ได้ส่งเสริมผลไม้แปรรูปที่ผลิตจากผลไม้เศรษฐกิจหลัก 7 ชนิดดังกล่าวเพื่อพัฒนาผลไม้แปรรูปไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มและสร้างโอกาสการแข่งขันให้สูงขึ้นเพื่อต่อยอดผลไม้แปรรูปให้ก้าวไปสู่การผลิตเชิงอุตสาหกรรม นอกจากนี้ สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (2559) ได้ระบุว่าอุตสาหกรรม 4.0 เป็นแนวทางสำคัญที่ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านอาหารแปรรูปเพื่อประโยชน์ในการสร้างมูลค่าเพิ่มและสร้างโอกาสการแข่งขันภายใต้การใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ

การส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ผลไม้แปรรูปให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวพบว่าเครื่องมือสำคัญที่หน่วยงานรัฐนิยมใช้ในการขับเคลื่อนความรู้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้นได้แก่ การถ่ายโอนความรู้ ดังเช่น สำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ (2555) ได้ระบุว่าการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ผลไม้แปรรูปต้องอาศัยการถ่ายโอนความรู้จากหน่วยงานรัฐเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันให้สูงขึ้นในนโยบายและแผนวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2555-2564) อย่างชัดเจน และกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมได้จัดโครงการสานพลังประชารัฐที่ชื่อว่า พี่ช่วยน้อง เป็นการผลักดันความร่วมมือจิตอาสาของพันธมิตรองค์กรภาคเอกชนขนาดใหญ่ทั้งในประเทศและต่างประเทศกว่า 350 แห่งให้เข้ามาเป็นพี่เลี้ยงถ่ายโอนความรู้ต่าง ๆ ตามความถนัดให้กับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) เพื่อให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจดังกล่าวได้นำความรู้ไปต่อยอดและสร้างมูลค่าเพิ่มด้านต่าง ๆ ให้กับธุรกิจของตน รวมทั้งช่วยยกระดับให้เชื่อมโยงไปสู่การค้าในตลาดสากลซึ่งเป็นการขับเคลื่อนให้วิสาหกิจดังกล่าวก้าวสู่อุตสาหกรรม 4.0 อย่างยั่งยืน (นุชนัตร จักรกลม, 2561)

แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าการถ่ายโอนความรู้จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนความรู้ของหน่วยงานรัฐ แต่การศึกษาพบว่าสภาพปัจจุบันและปัจจัยต่าง ๆ มีอิทธิพลส่งผลกระทบต่อ การถ่ายโอนความรู้ของหน่วยงานรัฐ โดยเฉพาะผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ส่วนใหญ่ยังคงแปรรูปอาหารในแบบดั้งเดิมจึง มีข้อจำกัดด้านองค์ความรู้ที่มีอยู่และยังขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีการแปรรูปผลไม้จากหน่วยงานรัฐจึงส่งผลให้การ พัฒนาผลไม้แปรรูปอยู่ในระดับต่ำซึ่งไม่ส่งผลดีต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและก่อให้เกิดการเสียเปรียบการ แข่งขันในเชิงพาณิชย์ (สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2560) อีกทั้งระบบสารสนเทศที่ ใช้เชื่อมโยงการถ่ายโอนความรู้จากหน่วยงานรัฐขาดประสิทธิภาพ ไม่เข้าถึงวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในทุกพื้นที่ (สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, 2559) ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบการถ่ายโอน ความรู้ในอุตสาหกรรมผลไม้แปรรูปตามนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรม 4.0 เพื่อแสวงหาคำตอบที่เป็นรูปธรรมเพื่อ เป็นประโยชน์ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้เพื่อตอบสนองความต้องการของวิสาหกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) และสอดคล้องกับนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรม 4.0 จนนำไปสู่การบรรลุ เป้าหมายของอุตสาหกรรมผลไม้แปรรูปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและปัจจัยที่ส่งผลต่อการถ่ายโอนความรู้ในอุตสาหกรรมผลไม้แปรรูป ตามนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรม 4.0
2. เพื่อสร้างรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายโอนความรู้ในอุตสาหกรรมผลไม้แปรรูปตามนโยบายส่งเสริม อุตสาหกรรม 4.0

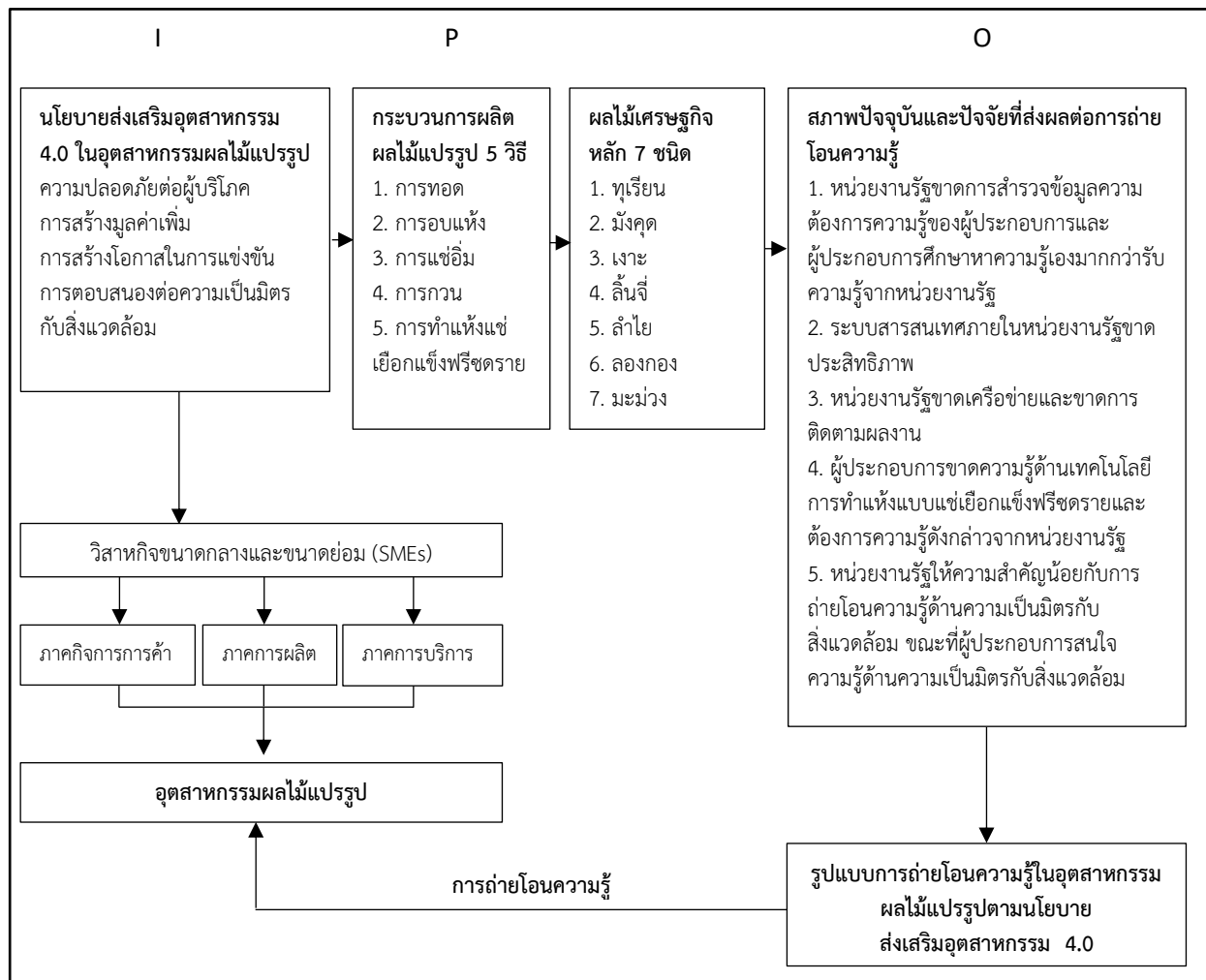
ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตเนื้อหาที่ศึกษาเป็นการศึกษาข้อมูลในช่วงยุทธศาสตร์พัฒนาผลไม้ไทยที่รัฐบาลให้การส่งเสริม ผลไม้เศรษฐกิจหลัก 7 ชนิดได้แก่ทุเรียน มังคุด เงาะ ลิ้นจี่ ลำไย ลองกองและมะม่วงระหว่างปี พ.ศ. 2558 – 2562 ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ ผู้ประกอบการหรือตัวแทนจากวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่ดำเนิน ธุรกิจผลไม้แปรรูปที่ผลิตผลไม้แปรรูปจากผลไม้เศรษฐกิจหลักจำนวน 139 แห่งจาก 5 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันตก รวมทั้งศึกษาจากตัวแทนหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรม ผลไม้แปรรูปจำนวน 10 ราย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 แสดงกรอบกระบวนการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบผสมวิธีซึ่งเป็นการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพประกอบกัน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพปัจจุบันและปัจจัยที่ส่งผลต่อการถ่ายโอนความรู้ในอุตสาหกรรมผลไม้แปรรูปตามนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรม 4.0

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) จำนวน 139 แห่ง (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2561) ประกอบด้วยภาคกลาง 77 แห่ง ภาคเหนือ 20 แห่ง ภาคตะวันตก 5 แห่ง ภาคตะวันออก

27 แห่ง และภาคใต้ 10 แห่งที่ผลิตผลไม้แปรรูปจากผลไม้เศรษฐกิจหลัก 7 ชนิดได้แก่ ทุเรียน มังคุด เงาะ ลิ้นจี่ ลำไย ลองกอง และมะม่วง รวมทั้งหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับผลไม้แปรรูป 10 แห่ง หน่วยการวิเคราะห์ได้แก่ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ผลไม้แปรรูปและตัวแทนหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องได้แก่ สถาบันอาหาร, สำนักงานพาณิชย์จังหวัดตราด, สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, กองพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีอุตสาหกรรม, สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม และกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปเสนอแก่ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบในความถูกต้องเชิงเนื้อหา (Content validity) ซึ่งแบบสอบถามได้ถูกพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา (Item Objective Congruence Index : IOC) โดยใช้เกณฑ์ของค็อกซ์และวากลาส (Cox และ Vargas, 1966) แบบสอบถามได้รับการปรับปรุงด้านความตรงเชิงเนื้อหาตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและตรวจสอบหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามและนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ผลไม้แปรรูปจำนวน 30 รายที่ไม่ใช่กลุ่มผลไม้เศรษฐกิจหลัก 7 ชนิดโดยใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS for Windows (บุญชม ศรีสะอาด, 2535) พบว่า ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามมีค่าสถิติ Alpha เท่ากับ 0.898 ซึ่งมีความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้เพียงพอที่สามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การวิจัยเชิงสำรวจด้วยการแจกแบบสอบถามเกี่ยวกับเรื่องสภาพปัจจุบันและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายโอนความรู้ในอุตสาหกรรมผลไม้แปรรูปตามนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรม 4.0 ไปยังวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ผลไม้แปรรูปใน 5 ภูมิภาคจำนวน 139 แห่ง ได้แก่ ภาคกลาง 77 แห่ง ภาคเหนือ 20 แห่ง ภาคตะวันตก 5 แห่ง ภาคตะวันออก 27 แห่ง ภาคใต้ 10 แห่งที่ผลิตผลไม้แปรรูปจากผลไม้เศรษฐกิจหลัก 7 ชนิด รวมทั้งหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับผลไม้แปรรูป 10 แห่งโดยเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนมกราคม 2561 ถึงเดือนตุลาคม 2561 และได้รับการตอบกลับจากผู้ประกอบการ 112 ราย (ร้อยละ 80.58) จากตัวแทนหน่วยงานรัฐ 10 ราย (ร้อยละ 100)

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้แบบสอบถามลักษณะแจกแจงความถี่ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ร้อยละ

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้ประกอบการหรือตัวแทนผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่ผลิตผลไม้แปรรูปจากผลไม้เศรษฐกิจหลัก 7 ชนิดด้วยวิธีการทำแห้งแบบแช่เยือกแข็งฟรีซดราย (freeze drying) จำนวน 12 รายที่สมัครใจและยินดีให้ข้อมูลและตัวแทนจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับผลไม้แปรรูป 8 รายที่ยินดีให้ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้คำถามปลายเปิดกับผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) จำนวน 2 ข้อซึ่งเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัจจัยที่ส่งผลต่อการถ่ายโอนความรู้ในอุตสาหกรรมผลไม้แปรรูป, จำนวน 1 ข้อเกี่ยวกับนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรม 4.0 กับอุตสาหกรรมผลไม้แปรรูป และจำนวน 2 ข้อเกี่ยวกับรูปแบบการถ่ายโอนความรู้ในอุตสาหกรรมผลไม้แปรรูปตามนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรม 4.0 ส่วนตัวแทนจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ใช้คำถามปลายเปิดจำนวน 2 ข้อเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน

และปัจจัยที่ส่งผลต่อการถ่ายโอนความรู้ในอุตสาหกรรมผลไม้แปรรูป, จำนวน 1 ข้อเกี่ยวกับนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรม 4.0 กับอุตสาหกรรมผลไม้แปรรูป และจำนวน 2 ข้อเกี่ยวกับรูปแบบการถ่ายโอนความรู้ในอุตสาหกรรมผลไม้แปรรูปตามนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรม 4.0

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ประกอบการหรือตัวแทนผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) จาก 5 ภูมิภาคที่ผลิตผลไม้แปรรูปจากผลไม้เศรษฐกิจหลัก 7 ชนิดที่ผลิตด้วยการทำแห้งแบบแช่เยือกแข็งฟรีซดราย (freeze drying) 12 ราย (ภาคกลาง 5 ราย, ภาคตะวันออก 4 ราย และภาคใต้ 3 ราย) และตัวแทนจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง 8 รายโดยใช้การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์และเดินทางไปสัมภาษณ์ด้วยตัวเอง

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กับผู้ประกอบการหรือตัวแทนผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) และจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์เนื้อหาพร้อมกันเพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบการถ่ายโอนความรู้ต่อไป

ตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายโอนความรู้ในอุตสาหกรรมผลไม้แปรรูปตามนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรม 4.0

ผู้วิจัยนำเอกสารร่างรูปแบบการถ่ายโอนความรู้ (ร่างรูปแบบที่ 1) นำเสนอในการสนทนากลุ่มที่จัดขึ้นในวันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ. 2563 เวลา 13:30 – 16:30 น. ณ สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในส่วนของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ผลไม้แปรรูปจำนวน 2 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิในส่วนของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับผลไม้แปรรูปจำนวน 3 ท่าน โดยเสนอร่างรูปแบบฯ ให้ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อนำความเห็นและข้อแนะนำต่าง ๆ มาปรับปรุงในร่างรูปแบบฯ จากนั้นนำเสนอรูปแบบต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัยให้พิจารณาและเสนอรูปแบบฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สภาพปัจจุบันและปัจจัยที่ส่งผลต่อการถ่ายโอนความรู้ในอุตสาหกรรมผลไม้แปรรูปตามนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรม 4.0

1. ส่วนของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) (ผู้รับการถ่ายโอนความรู้)

1.1 สภาพแวดล้อมภายใน พบว่าผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ส่วนใหญ่รับรู้จากการศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเองมากที่สุด (ร้อยละ 42.75) ถัดมาเป็นการรับรู้จากบุคคลในครอบครัว (ร้อยละ 23.78) ขณะที่การรับรู้ด้วยวิธีเข้าอบรมกับหน่วยงานรัฐและรับรู้จากเครือข่ายหน่วยงานรัฐอยู่ในเกณฑ์ต่ำ (ร้อยละ 16.78 และร้อยละ 3.57) ส่วนปัญหาที่พบมากที่สุด ได้แก่ พนักงานวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ไม่เต็มใจรับรู้ด้านเทคโนโลยีจากหน่วยงานรัฐ (ร้อยละ 35.71) สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ที่พบว่าความรู้ส่วนใหญ่ไม่ได้จากหน่วยงานรัฐแต่ได้จากคนในครอบครัวและการศึกษาหาความรู้เอง (โรงงานภาคตะวันออก 21, สัมภาษณ์, 15 มิถุนายน 2562; โรงงานภาคกลาง 52, สัมภาษณ์, 6 สิงหาคม 2562)

1.2 สภาพแวดล้อมภายนอก พบว่าในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่ไม่เคยรับการถ่ายโอนความรู้เกี่ยวกับผลไม้แปรรูปจากหน่วยงานรัฐอยู่ในเกณฑ์สูง (ร้อยละ 55.36) และส่วนใหญ่เนื้อหาความรู้อันดับแรกที่ได้รับจากหน่วยงานรัฐได้แก่ ความรู้ด้านการส่งออกผลไม้แปรรูป (ร้อยละ 25.32) ขณะที่เนื้อหาความรู้ด้านการทำแห้งแบบแช่เยือกแข็งฟรีซดราย (freeze drying) อยู่ในเกณฑ์ต่ำ (ร้อยละ 14.16) และวิธีการถ่ายโอนความรู้แบบการอบรมและผ่านระบบสารสนเทศของหน่วยงานรัฐก็อยู่ในเกณฑ์ต่ำ (ร้อยละ 16.78 และร้อยละ 3.57 ตามลำดับ) นอกจากนี้พบว่าในด้านความรู้ที่ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) พิจารณาวนน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาผลไม้แปรรูปในอันดับแรกนั้นได้แก่ ความรู้ด้านปรับปรุงคุณภาพผลไม้แปรรูปให้มีความปลอดภัยและอยู่ได้นาน (ร้อยละ 42.86) อีกทั้งพบว่าสัดส่วนปัญหาในภาพรวมเกี่ยวกับการรับการถ่ายโอนความรู้ในเกณฑ์สูง (ร้อยละ 66.96) ซึ่งประกอบด้วย 1. เนื้อหาของความรู้ที่ได้รับจากหน่วยงานรัฐคลุมเครือไม่ชัดเจน (ร้อยละ 23.21) 2. ปัญหาผู้เชี่ยวชาญที่ให้ความรู้ (ร้อยละ 17.86) 3. ปัญหาระบบสารสนเทศของหน่วยงานรัฐ (ร้อยละ 14.29) 4. ปัญหาเครือข่ายจากหน่วยงานรัฐ (ร้อยละ 8.93) ขณะที่สัดส่วนความราบรื่นที่ไม่พบปัญหาใด ๆ จากการรับการถ่ายโอนความรู้จากหน่วยรัฐอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่า (ร้อยละ 33.04) สอดคล้องกับผู้ประกอบการโรงงานภาคใต้ 4 (สัมภาษณ์, 27 มิถุนายน 2562) ที่กล่าวว่าเนื้อหาความรู้ที่ได้จากการอบรมกับหน่วยงานรัฐเป็นความรู้ทั่วไปที่ไม่ลงลึกซึ่งไม่เหมาะกับโรงงาน อีกทั้งระบบเทคโนโลยีของรัฐไม่ครอบคลุมทั่วถึงไปยังวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในต่างจังหวัด จึงทำให้ต้องเสียเวลาเดินทางมาอบรมในกรุงเทพมหานคร ขณะที่ด้านเครือข่ายและสภาพทางสังคมผู้ประกอบการโรงงานภาคตะวันตก 1 (สัมภาษณ์, 9 สิงหาคม 2562) กล่าวว่าหน่วยงานรัฐขาดเครือข่ายและขาดการประชาสัมพันธ์กับ SMEs ต่างจังหวัด ส่วนด้านสภาพเศรษฐกิจ ผู้ประกอบการโรงงานภาคเหนือ 8 (สัมภาษณ์, 24 มิถุนายน 2562) กล่าวว่าผลไม้แปรรูปช่วยให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) มีช่องทางมากขึ้นทั้งตลาดภายในและตลาดต่างประเทศ นอกจากนี้ผู้ประกอบการโรงงานภาคใต้ 4 (สัมภาษณ์, 27 มิถุนายน 2562) กล่าวว่าผลไม้แปรรูปช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผู้ประกอบการ

1.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้ของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) มีดังนี้

1.3.1 ช่วงเริ่มต้นก่อนถ่ายโอนความรู้ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ที่ พบว่าหน่วยงานรัฐต้องมีการสำรวจและเก็บข้อมูลของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ก่อนเพื่อให้การถ่ายโอนความรู้ตรงกับความต้องการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) (โรงงานภาคเหนือ 8, สัมภาษณ์, 24 มิถุนายน 2562; โรงงานภาคใต้ 7, สัมภาษณ์, 9 กรกฎาคม 2562; โรงงานภาคกลาง 65, สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2562) อีกทั้งพบว่าการพัฒนาผลไม้แปรรูปเพื่อให้ประสบความสำเร็จนั้น ด้านที่ผู้ประกอบการให้ความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ ด้านเนื้อหาความรู้ที่ได้รับจากแหล่งความรู้ภายนอกต้องสามารถนำมาปรับใช้ได้ภายในองค์กร (ร้อยละ 35.71) และพบว่าความรู้ที่ผู้ประกอบการขาดและต้องการจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องได้แก่ ความรู้การทำแห้งแบบแช่เยือกแข็งฟรีซดราย (freeze drying) เพื่อช่วยในการลดต้นทุนการผลิตลงแต่ไม่ทำให้กำไรที่เพิ่มขึ้น และช่วยให้เกิดความหลากหลายในผลไม้สดชนิดอื่น ๆ ด้วย ดังข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่ว่า หน่วยงานรัฐควรส่งเสริมให้ความรู้ด้านฟรีซดราย (freeze drying) ที่จะช่วยให้โรงงานมีต้นทุนผลิตที่ลดลงแต่มีกำไรเพิ่มขึ้น ซึ่งจะช่วยให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) มีโอกาสแข่งขันในตลาดได้มากขึ้น (โรงงานภาคตะวันออก 24, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2562; โรงงานภาคใต้ 4, สัมภาษณ์, 27 มิถุนายน 2562; โรงงานภาคกลาง 66,

สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2562) รวมทั้งต้องการความรู้ฟรีซดราย (freeze drying) จากหน่วยงานรัฐเพื่อนำไปพัฒนาในผลไม้สดหลายๆ ชนิด (โรงงานภาคตะวันออก 13, สัมภาษณ์, 31 กรกฎาคม 2562) ดังนั้นการสำรวจข้อมูล ความต้องการจึงเป็นปัจจัยแรกที่สำคัญที่ช่วยประเมินความรู้ที่ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ต้องการก่อนเพื่อช่วยให้การถ่ายโอนความรู้ของหน่วยงานรัฐตรงกับความต้องการของผู้ประกอบการวิสาหกิจดังกล่าว

1.3.2 วิธีการถ่ายโอนความรู้ พบว่าวิธีการถ่ายโอนความรู้แบบจัดอบรมและผ่านระบบสารสนเทศของหน่วยงานรัฐอยู่ในเกณฑ์ต่ำ (ร้อยละ 16.78 และร้อยละ 3.57 ตามลำดับ) สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ที่พบว่าระบบสารสนเทศของรัฐส่วนใหญ่เชื่อมโยงเฉพาะในกรุงเทพและปริมณฑล ไม่ครอบคลุมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในต่างจังหวัด (โรงงานภาคใต้ 1, สัมภาษณ์, 25 มิถุนายน 2562; โรงงานภาคตะวันตก 1, สัมภาษณ์, 9 สิงหาคม 2562) ระบบของหน่วยงานรัฐซับซ้อนทำให้ค้นหาข้อมูลที่ต้องการได้ยาก (โรงงานภาคกลาง 71, สัมภาษณ์, 5 สิงหาคม 2562)

1.3.3 เครือข่าย จากผลการวิเคราะห์ที่พบว่าหน่วยงานรัฐขาดการประชาสัมพันธ์กับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) และขาดเครือข่ายกับกลุ่มเกษตรกรผลไม้แปรรูปรายย่อย สอดคล้องกับผู้ประกอบการโรงงานภาคกลาง 52 (สัมภาษณ์, 6 สิงหาคม 2562) ที่กล่าวว่าประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานรัฐไม่ครอบคลุมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ทั่วประเทศ และโรงงานภาคตะวันตก 1 (สัมภาษณ์, 9 สิงหาคม 2562) ให้ข้อมูลว่าหน่วยงานรัฐขาดเครือข่ายกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในต่างจังหวัด

1.3.4 การติดตามผลการถ่ายโอนความรู้ พบว่าหน่วยงานรัฐขาดระบบติดตามผลที่ต่อเนื่องหลังจากถ่ายโอนความรู้ให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ดังเช่นผู้ประกอบการโรงงานภาคตะวันออก 2 (สัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2562) ที่กล่าวว่าเจ้าหน้าที่รัฐไม่เคยสอบถามความคืบหน้าหลังจบการอบรม และผู้ประกอบการโรงงานภาคตะวันตก 1 (สัมภาษณ์, 9 สิงหาคม 2562) ให้ข้อมูลว่าหน่วยงานรัฐเคยมาให้ความรู้แล้วไม่ติดตามผลความคืบหน้า

1.3.5 ความพึงพอใจของผู้ใช้ หมายถึงความพึงพอใจของผู้ประกอบการ จากผลการวิเคราะห์ที่พบว่าผู้ประกอบการส่วนใหญ่ศึกษาหาความรู้ด้วยตัวเองมากกว่ารับความรู้จากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับผู้ประกอบการโรงงานภาคกลาง 1 (สัมภาษณ์, 25 มิถุนายน 2562) ที่กล่าวว่าหากหน่วยงานรัฐสามารถปรับวิธีถ่ายโอนความรู้ให้ตรงกับความต้องการของผู้ประกอบการจะช่วยได้มากเรื่องการถ่ายโอนความรู้ ดังนั้นวิธีการถ่ายโอนความรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบการย่อมส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบการได้เช่นกัน

1.3.6 ความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การสัมภาษณ์โรงงานภาคตะวันออก 18 (สัมภาษณ์, 29 มิถุนายน 2562) พบว่ากากของเสียจากการผลิตผลไม้แปรรูปได้นำมาปนละอียดแล้วส่งไปจำหน่ายต่างประเทศเป็นประจำ ส่วนการอบรมของรัฐส่วนใหญ่ไม่เน้นความรู้การผลิตที่ปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อมแต่เป็นความรู้ทั่วไปด้านโรงงานภาคกลาง 34 (สัมภาษณ์, 29 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่าความรู้การผลิตที่ปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อมเป็นประโยชน์กับ ผู้ประกอบการธุรกิจ

2. ส่วนของหน่วยงานรัฐ (ผู้ถ่ายโอนความรู้)

2.1 สภาพแวดล้อมภายใน พบว่าการถ่ายโอนความรู้ที่มาจากอันดับแรกของหน่วยงานรัฐไปสู่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ได้แก่ การถ่ายโอนความรู้ด้านการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ของผลไม้แปรรูป (ร้อยละ 25) ถัดมาเป็นการจำหน่ายผลไม้แปรรูปทางออนไลน์ (ร้อยละ 18.75) ขณะที่การถ่ายโอนความรู้ด้านการทำแห้งแบบแช่เยือกแข็งฟรีซดราย (freeze drying) อยู่ในเกณฑ์ต่ำ (ร้อยละ 15.63) อีกทั้งพบว่าหน่วยงานรัฐขาดการศึกษาข้อมูลของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ก่อนถ่ายโอนความรู้ และระบบสารสนเทศจากหน่วยงานรัฐไปสู่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ขาดประสิทธิภาพ โดยพบว่าอยู่ในเกณฑ์สูง (ร้อยละ 50) สอดคล้องกับสถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สัมภาษณ์, 14 พฤศจิกายน 2562) ที่กล่าวว่าหน่วยงานรัฐมีข้อมูลในระบบที่กระจัดกระจายซ้ำซ้อนจึงเกิดความสับสนแก่ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ส่วนด้านการติดตามผล สถาบันอาหาร (สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2562) กล่าวว่าหน่วยงานรัฐขาดระบบติดตามผลที่ต่อเนื่องหลังถ่ายโอนความรู้ ด้านสภาพความรู้ภายในหน่วยงานและเครือข่าย กองพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีอุตสาหกรรม (สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2562) กล่าวว่าหน่วยงานรัฐขาดเครือข่ายชัดเจนกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ทั่วประเทศ

2.2 สภาพแวดล้อมภายนอก พบว่าปัญหาอันดับแรกของหน่วยงานรัฐ ได้แก่ ความยากลำบากในการเข้าถึงปัญหาของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) แต่ละราย (ร้อยละ 38.46) ด้านสภาพทางสังคม สำนักงานพาณิชย์จังหวัดตราด (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2562) กล่าวว่าผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) มีหลายวัยและมีความถนัดในการใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือสื่อสารที่ต่างกัน จึงควรใช้วิธีการถ่ายโอนความรู้ให้เหมาะกับผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) แต่ละราย ส่วนสภาพทางเศรษฐกิจในทัศนะของหน่วยงานรัฐพบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) มองเห็นประโยชน์อันดับแรกได้แก่ การสร้างมูลค่าเพิ่มในสินค้าเพื่อการแข่งขันที่สูงขึ้น (ร้อยละ 64.71) ขณะที่ด้านการผลิตเพื่อความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำ (ร้อยละ 11.76)

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการถ่ายโอนความรู้ของหน่วยงานรัฐ มีดังนี้

3.1 ช่วงเริ่มต้นก่อนถ่ายโอนความรู้ ผลการวิเคราะห์ที่ได้พบถึงความยากลำบากในการเข้าถึงปัญหาของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) แต่ละราย (ร้อยละ 38.46) สอดคล้องกับสำนักงานพาณิชย์จังหวัดตราด (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2562); สถาบันอาหาร (สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2562); สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2562) มีความเห็นตรงกันว่าหน่วยงานรัฐควรวางแผนงานศึกษาข้อมูลของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในพื้นที่ก่อนเพื่อความสะดวก ง่ายต่อการเข้าถึง รวมทั้งช่วยให้การถ่ายโอนความรู้เกิดประโยชน์จริงกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

3.2 วิธีการถ่ายโอนความรู้ ผลการวิเคราะห์ที่ได้พบถึงการขาดประสิทธิภาพของระบบสารสนเทศจากหน่วยงานรัฐไปสู่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) อยู่ในเกณฑ์สูง (ร้อยละ 50) และวิธีการสาธิตในพื้นที่จริงของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) และการใช้ระบบสารสนเทศเชื่อมโยงอยู่ในเกณฑ์ต่ำ (ร้อยละ 21.43 และร้อยละ 17.86 ตามลำดับ) สอดคล้องกับสถาบันอาหาร (สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2562) ที่กล่าวว่าระบบสารสนเทศของหน่วยงานไม่สะดวกรวดเร็ว อีกทั้งในด้านผู้เชี่ยวชาญพบว่าหน่วยงานรัฐมักใช้ผู้เชี่ยวชาญคนเดิมแต่ไปถ่ายโอนความรู้ในทุกพื้นที่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญควรจะเป็นเฉพาะ

ทางที่สามารถแก้ปัญหาให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ได้จริง นอกจากนี้พบว่าวิธีการถ่ายโอนความรู้ระดับแรกที่หน่วยงานรัฐมีความเห็นว่าจะจะเป็นประโยชน์มากที่สุดต่อการพัฒนาผลไม้แปรรูปของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ได้แก่ วิธีการส่งผู้เชี่ยวชาญลงไปสาธิตในพื้นที่ของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) (ร้อยละ 47.37) ถัดมาเป็นการจัดอบรม (ร้อยละ 21.05) ส่วนวิธีการใช้ระบบสารสนเทศเชื่อมโยงกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ยังอยู่เกณฑ์ต่ำ (ร้อยละ 15.79) สอดคล้องกับกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2562) ให้ข้อมูลว่าวิธีถ่ายโอนความรู้แบบส่งผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางที่รู้จริงลงไปสาธิตให้ความรู้ในพื้นที่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) เป็นวิธีการเจาะลึกที่เกิดประโยชน์กับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) และสำนักงานพาณิชย์จังหวัดตราด (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2562) กล่าวว่าผู้ประกอบการมีความถนัดการใช้เทคโนโลยีที่ต่างกันย่อมส่งผลต่อวิธีการถ่ายโอนความรู้ที่ต่างกัน

3.3 เครือข่าย จากผลการวิเคราะห์ที่พบว่าหน่วยงานรัฐขาดความชัดเจนด้านเครือข่ายกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) และการถ่ายโอนความรู้ด้านเทคโนโลยีของหน่วยงานรัฐส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับพิจารณาของหน่วยงานรัฐเป็นเกณฑ์ (ร้อยละ 53.85) สอดคล้องกับกองทุนพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีอุตสาหกรรม (สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2562) และกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2562) ที่ให้ข้อมูลตรงกันว่า การถ่ายโอนความรู้ของหน่วยงานรัฐไม่แน่นอน ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับแผนงานในแต่ละปีของหน่วยงานเป็นเกณฑ์ และสถาบันอาหาร (สัมภาษณ์, 21 กันยายน 2562) กล่าวว่าหน่วยงานรัฐขาดความพร้อมด้านเครือข่ายกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ทัวประเทศจึงทำให้การถ่ายโอนความรู้ไปสู่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) กระทำได้ยาก

3.4 การติดตามผลการถ่ายโอนความรู้ พบว่าหน่วยงานรัฐขาดความจริงจังและขาดระบบติดตามผลที่ต่อเนื่องหลังจากถ่ายโอนความรู้ให้กับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) สอดคล้องกับสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สัมภาษณ์, 10 กันยายน 2562) ที่กล่าวว่าหน่วยงานรัฐควรมีรายงานความคืบหน้าหรือพัฒนาระบบการติดตามผลที่ต่อเนื่องหลังจากถ่ายโอนความรู้ให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ไปแล้ว และกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2562) เสนอว่าควรมีระบบติดตามผลงานประกบไปด้วยจะช่วยให้เกิดประโยชน์เต็มที่กับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

3.5 ความพึงพอใจของผู้ใช้ คือความพึงพอใจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) พบว่าหลังจากที่หน่วยงานรัฐได้ถ่ายโอนความรู้ให้ผู้ประกอบการ กลับส่งผลให้ผู้ประกอบการนำความรู้ไปพัฒนาภายในองค์กรได้เพียงบางส่วน โดยพบอยู่ในเกณฑ์สูง (ร้อยละ 75) ขณะที่การนำความรู้ไปพัฒนาภายในองค์กรได้ทั้งหมดอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่า (ร้อยละ 25) ดังนั้นจึงสรุปว่าการถ่ายโอนความรู้ของหน่วยงานรัฐไม่เกิดประโยชน์เต็มที่กับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) หากหน่วยงานรัฐสามารถพัฒนาการถ่ายโอนความรู้ให้เกิดประโยชน์ เช่น การมีกำไรเพิ่มขึ้น ย่อมส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ได้เช่นกัน

3.6 ความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พบว่าความรู้ระดับแรกที่หน่วยงานรัฐเห็นว่าจะจะเป็นประโยชน์มากที่สุดสำหรับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ได้แก่ ความรู้การผลิตผลไม้แปรรูปด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย (ร้อยละ 40) ขณะที่ความรู้การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอยู่ในอันดับท้าย (ร้อยละ 13) และในมุมมองหน่วยงานรัฐ ผลกระทบอันดับแรกจากการถ่ายโอนความรู้ตามนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรม 4.0

ไปสู่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ได้แก่ การถ่ายโอนความรู้ช่วยให้ผลิตภาพการผลิตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) สูงขึ้น (ร้อยละ 25.71) ขณะที่การช่วยด้านความปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อมอยู่ในเกณฑ์ต่ำ (ร้อยละ 11.43) จึงสรุปว่าหน่วยงานรัฐยังให้ความสำคัญน้อยกับการถ่ายโอนความรู้ด้านความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ตอนที่ 2 รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายโอนความรู้ในอุตสาหกรรมผลไม้แปรรูปตามนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรม 4.0

ผู้วิจัยจัดทำร่างรูปแบบการถ่ายโอนความรู้ (ร่างรูปแบบที่ 1) นำเสนอในการสนทนากลุ่มที่จัดขึ้นวันที่ 4 มิถุนายน พ. ศ. 2563 เวลา 13:30 – 16:30 น. ณ สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจากวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ผลไม้แปรรูปจำนวน 2 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับผลไม้แปรรูป 3 ท่าน โดยผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ จากนั้นนำผลมาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อให้เป็นรูปแบบการถ่ายโอนความรู้ที่สอดคล้องกับนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรม 4.0 ซึ่งรูปแบบการถ่ายโอนความรู้ที่นำเสนอคือ รูปแบบ IMMUNE (มีภูมิคุ้มกัน/รอดพ้น) มีองค์ประกอบรวม 6 ด้าน ได้แก่ 1. Initiation (ช่วงเริ่มต้นก่อนถ่ายโอนความรู้) 2. Methods of Knowledge Transfer (วิธีการถ่ายโอนความรู้) 3. Monitoring (การติดตามผล) 4. User Satisfaction (ความพึงพอใจของผู้ใช้) 5. Network (เครือข่าย) 6. Eco-Friendly (ความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม) ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ช่วงเริ่มต้นก่อนถ่ายโอนความรู้ (I: Initiation) จากผลการวิเคราะห์และผลการสัมภาษณ์ต่าง ๆ สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิบริษัท เวลฟายน์ จำกัด เสนอแนะว่าหน่วยงานรัฐควรสำรวจข้อมูลของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ก่อนเพื่อช่วยให้การถ่ายโอนความรู้ราบรื่น และผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันอาหาร กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมนำเสนอว่าหน่วยงานรัฐควรศึกษาความต้องการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ก่อน ผู้ทรงคุณวุฒิสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมได้กล่าวเสริมว่าหน่วยงานรัฐควรถ่ายโอนความรู้ฟรีชดรายแบบที่เข้าใจได้ง่าย ไม่ซับซ้อนจะช่วยให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) นำความรู้ไปพัฒนาได้เต็มที่และชัดเจนมากขึ้น

2. วิธีการถ่ายโอนความรู้ (M: Methods of Knowledge Transfer) จากผลการวิเคราะห์และการสัมภาษณ์ต่าง ๆ สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิบริษัท กุญบุรีผลไม้กระป๋อง จำกัด ที่เสนอว่าการมีระบบที่เข้าถึงได้ง่ายเพื่อให้ผู้ประกอบการเลือกหาหัวข้อความรู้ที่ต้องการจากในระบบก่อนจะเกิดประโยชน์กับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) และผู้ทรงคุณวุฒิบริษัท เวลฟายน์ จำกัด กล่าวว่าปัจจุบันมีผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่อายุน้อยและชำนาญการใช้เทคโนโลยีมากขึ้นจึงควรใช้วิธีการถ่ายโอนความรู้ที่เหมาะสมกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) รุ่นใหม่ ขณะที่ผู้ทรงคุณวุฒิสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเสนอว่าวิธีการถ่ายโอนความรู้ควรคำนึงถึงความถนัดในการใช้เทคโนโลยีของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) แต่ละราย

3. การติดตามผลการถ่ายโอนความรู้ (M: Monitoring) จากผลการวิเคราะห์ต่าง ๆ สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิบริษัท เวลฟายน์ จำกัด ที่กล่าวว่าหน่วยงานรัฐไม่ติดตามผลหลังจากถ่ายโอนความรู้ ผู้ทรงคุณวุฒิบริษัท กุญบุรีผลไม้กระป๋อง จำกัดเสนอว่าการมีระบบติดตามผลจะช่วยแก้ปัญหาให้กับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) อีกทั้งผู้ทรงคุณวุฒิสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเสนอว่าหน่วยงานรัฐควรมี

รายงานการดำเนินงานหรือระบบติดตามผลงานเชิงบูรณาการเพื่อนำผลมาวิเคราะห์ให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

4. ความพึงพอใจของผู้ใช้ (U: User Satisfaction) หมายถึงความพึงพอใจของผู้ประกอบการ จากผลการวิเคราะห์ต่าง ๆ สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิบริษัท กุญบุรีผลไม้กระป๋อง จำกัด ที่กล่าวว่า การถ่ายโอนความรู้ของหน่วยงานรัฐส่วนใหญ่ไม่ช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้บริษัท เช่น ปัญหาการผลิต ปัญหาคุณภาพของสินค้า หากผู้ประกอบการนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาแล้วเกิดประโยชน์ เช่น การสร้างมูลค่าเพิ่ม ย่อมส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบการได้เช่นกัน

5. เครือข่าย (N: Network) จากผลการวิเคราะห์และการสัมภาษณ์ต่าง ๆ สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิบริษัท เวลพายน จำกัด และบริษัท กุญบุรีผลไม้กระป๋อง จำกัด ที่ให้ข้อมูลตรงกันว่า บริษัทฯ ไม่ได้เข้าร่วมเครือข่ายกับหน่วยงานรัฐเนื่องจากไม่สะดวก ส่วนใหญ่หาข้อมูลต่าง ๆ ด้วยตัวเอง ผู้ทรงคุณวุฒิสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมเห็นพ้องว่าหน่วยงานรัฐไม่ชัดเจนด้านเครือข่ายกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

6. ความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (E: Eco-friendly) จากผลการวิเคราะห์ต่าง ๆ สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิบริษัท เวลพายน จำกัด ที่กล่าวว่า ความรู้การผลิตเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจะช่วยให้ผลไม้แปรรูปมีช่องทางการแข่งขันในตลาดต่างประเทศมากขึ้น ผู้ทรงคุณวุฒิบริษัท กุญบุรีผลไม้กระป๋อง จำกัด กล่าวว่า ความรู้การผลิตสินค้าที่ปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อมตามนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรม 4.0 จะช่วยให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) แข่งขันได้ และผู้ทรงคุณวุฒิสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมกล่าวว่า ความรู้ด้านความปลอดภัยที่มีต่อผู้บริโภคและการใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมจะช่วยให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) สามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันที่ส่งผลต่อการถ่ายโอนความรู้ ผลการวิจัยที่พบว่าความรู้ที่ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) มีความเห็นว่าจะน่าจะเป็นประโยชน์มากที่สุดต่อการพัฒนาผลไม้แปรรูปของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในอันดับแรกนั้นได้แก่ ความรู้ด้านปรับปรุงคุณภาพผลไม้แปรรูปให้มีความปลอดภัยและอยู่ได้นาน อีกทั้งการทำแห้งแบบแช่เยือกแข็งฟรีซดราย (freeze drying) เป็นเทคโนโลยีที่ผู้ประกอบการขาดและต้องการจากหน่วยงานรัฐเพื่อนำไปพัฒนาผลไม้แปรรูปให้มีกำไรเพิ่มขึ้นและช่วยสร้างความหลากหลายให้กับผลไม้สดชนิดอื่นด้วย สอดคล้องกับ เพ็ญศิริ แก้วทอง และสุพัตรา กาญจนประทุม (2559) ที่กล่าวถึงการทำให้แห้งแบบแช่เยือกแข็งฟรีซดราย (freeze drying) ว่าเป็นการแปรรูปผลไม้ด้วยเทคโนโลยีขั้นสูงที่ได้รับความนิยมอย่างมากซึ่งช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มและสร้างโอกาสในการแข่งขันเนื่องจากเป็นการแปรรูปผลไม้แบบใช้การระเหิดน้ำแข็งในภาวะสุญญากาศซึ่งเป็นเทคโนโลยีการผลิตที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย และเป็นการผลิตแปรรูปคุณภาพสูงที่ช่วยให้อาหารยังคงรักษากลิ่น สี รสชาติ ลักษณะภายนอกและคุณค่าทางโภชนาการไว้ได้ใกล้เคียงกับผลไม้สดมากที่สุด รวมทั้งช่วยให้ผลไม้แปรรูปปลอดภัยและมีอายุการเก็บรักษาที่ยาวนานกว่าการแปรรูปวิธีอื่น ข้อมูลจากผู้จัดการออนไลน์ (2563) ระบุว่า บริษัท สวนทวีทรัพย์ ฟู้ด จำกัด ได้รับการสนับสนุนจาก สวทช.

ในความรู้ด้านเทคโนโลยีฟรีซดราย (freeze drying) เพื่อแปรรูปผลไม้ชนิดต่าง ๆ เช่น ทูเรียน มังคุด ซึ่งผลไม้ที่ผลิตด้วยเทคโนโลยีดังกล่าวสามารถคงคุณค่าทางสารอาหารรสชาติไว้ได้ใกล้เคียงกับผลไม้สดมากที่สุด และช่วยเพิ่มมูลค่าสินค้า ด้านคุณภาพความปลอดภัยต่อผู้บริโภค รวมทั้งช่วยให้วิสาหกิจมีรายได้เพิ่มขึ้นและแข่งขันกับต่างประเทศได้

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการถ่ายโอนความรู้ ประกอบด้วย 1. ช่วงเริ่มต้นก่อนถ่ายโอนความรู้ ซึ่งจากผลการวิจัยที่พบว่าหน่วยงานรัฐขาดการศึกษาถึงความต้องการของผู้ประกอบการก่อนถ่ายโอนความรู้ สอดคล้องกับ วิจารย์พานิช (2559) ที่กล่าวว่าการเริ่มต้นงานการวางแผนงานที่เหมาะสมจะช่วยให้การถ่ายโอนความรู้ประสบความสำเร็จ 2. วิธีการถ่ายโอนความรู้ที่พบว่าผู้ประกอบการมีหลายวัยทำงาน มีทักษะ มีความถนัดในการใช้เทคโนโลยีที่ต่างกัน ย่อมส่งผลต่อการรับรู้ที่ต่างกัน ส่วนด้านผู้เชี่ยวชาญ ระบบสารสนเทศที่ขาดประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ ตัวนและคนอื่น ๆ (Duan et al., 2010) ที่พบว่าการถ่ายโอนความรู้จะเป็นเรื่องยากหากผู้ถ่ายโอนความรู้และผู้รับความรู้อยู่ในสภาพแวดล้อมหรือในบริบทที่ต่างกันอาจส่งผลต่อการถ่ายโอนความรู้และต่อผู้รับความรู้ อีกทั้ง โปสต์ทูเดย์ (2562) ได้ระบุถึงความต่างในการรับรู้กับกลุ่มคนวัยทำงาน เช่น กลุ่มคนทำงาน Gen X ทำงานได้ทั้งออนไลน์และออฟไลน์ ส่วนกลุ่ม Gen Y ชอบเรียนรู้สิ่งใหม่ ใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ได้ดี 3. เครือข่าย จากผลการวิจัยที่พบว่าหน่วยงานรัฐขาดความชัดเจนด้านเครือข่ายกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ทั่วประเทศและกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ขาดเครือข่ายกับกลุ่มเกษตรกรผลไม้แปรรูปรายย่อย สอดคล้องกับสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (2551) ที่ระบุว่าอุตสาหกรรมแปรรูปผลไม้เป็นธุรกิจที่ผู้ประกอบการสามารถนำผลไม้มาแปรรูปเพื่อสร้างการรวมกลุ่มให้เข้มแข็งและสร้างประโยชน์ร่วมกันด้านเครือข่ายที่เชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดการสร้างรายได้จากการจำหน่ายผลไม้แปรรูป 4. การติดตามผล จากผลการวิจัยที่พบว่าหน่วยงานรัฐขาดการติดตามผลหลังถ่ายโอนความรู้ให้กับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) สอดคล้องกับปกรณ ปรียากร (2550) พบว่าการดำเนินงานโครงการใด ๆ ของหน่วยงานรัฐจำเป็นต้องมีการติดตามผลอยู่ในแผนงานด้วยเพื่อช่วยให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย

3. รูปแบบการถ่ายโอนความรู้ ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบ คือ IMMUNE (มีภูมิคุ้มกัน/รอดพ้น) ซึ่งประกอบด้วยความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ 6 ด้าน ได้แก่ (I) ช่วงเริ่มต้นก่อนถ่ายโอนความรู้ (M) วิธีการถ่ายโอนความรู้ (M) การติดตามผล (U) ความพึงพอใจของผู้ใช้ (N) เครือข่าย และ(E) ความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งรูปแบบการถ่ายโอนความรู้ดังกล่าวได้มาจากการวิจัย การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องนำมาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อสร้างรูปแบบการถ่ายโอนความรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับอุตสาหกรรมผลไม้แปรรูป ซึ่งองค์ประกอบในรูปแบบการถ่ายโอนความรู้มีความสอดคล้องกับนักวิชาการ และสถาบันต่าง ๆ ดังนี้ 1. ช่วงเริ่มต้นก่อนถ่ายโอนความรู้ สอดคล้องกับซูลันสกี (Szulanski, 2000) ที่กล่าวว่าการเริ่มต้นก่อนการถ่ายโอนความรู้เป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญที่ช่วยให้ทราบถึงความต้องการของผู้รับความรู้ก่อนเพื่อช่วยให้การถ่ายโอนความรู้สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับความรู้ 2. วิธีการถ่ายโอนความรู้ สอดคล้องกับ เดโลน และแมคลีน (Delone & Mclean, 2003) พบว่าระบบสารสนเทศที่แม่นยำ และรวดเร็วช่วยให้การถ่ายโอนความรู้ประสบความสำเร็จ 3. เครือข่าย สอดคล้องกับ ตัวน และคนอื่น ๆ (Duan et al., 2010) ที่ระบุว่าเครือข่ายที่เชื่อมโยงระหว่างผู้ส่งความรู้และผู้รับความรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยการถ่ายโอนความรู้บรรลุเป้าหมาย 4. ความพึงพอใจของผู้ใช้ สอดคล้องกับคัมมิงส์ และเต็ง (Cumplings & Teng, 2003) ที่พบว่า

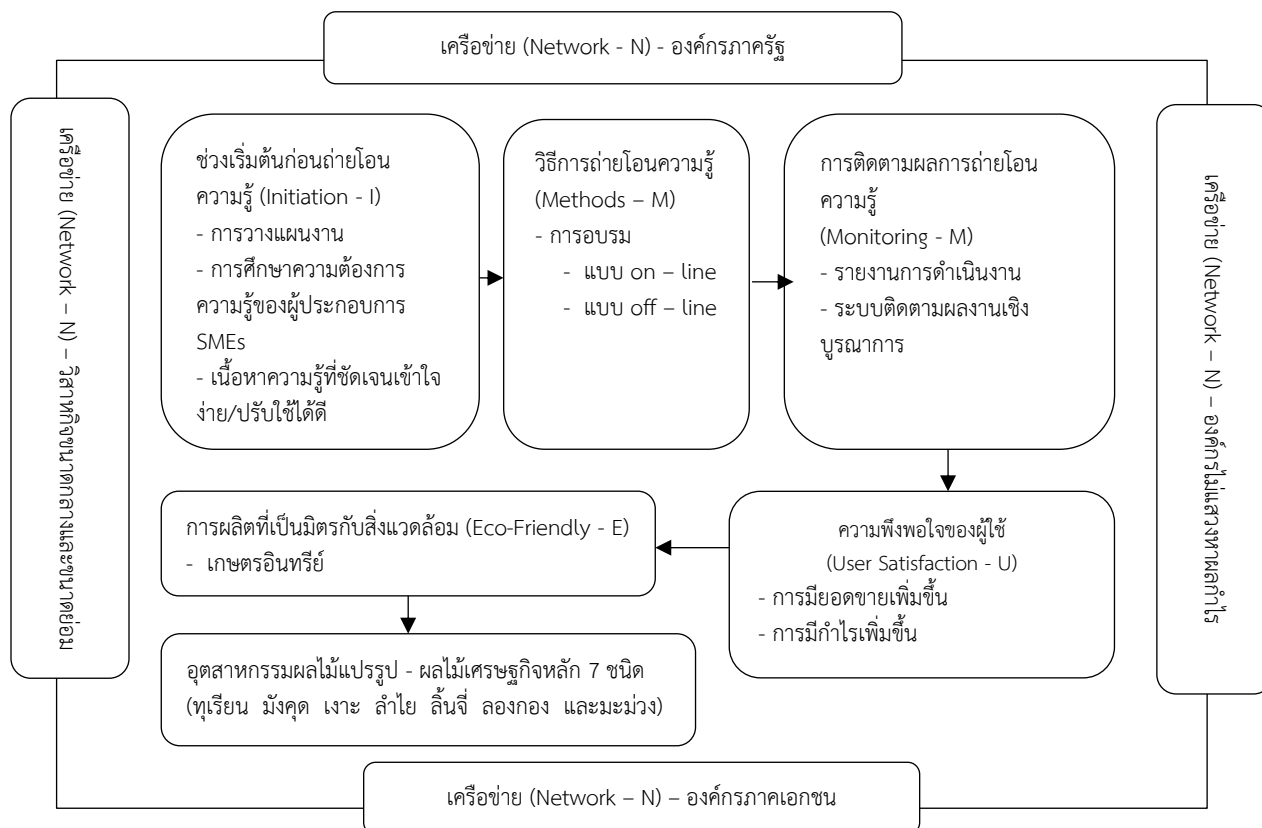

ความสำเร็จในการถ่ายโอนความรู้ต้องประกอบด้วยความพึงพอใจกับความรู้ที่ได้รับในด้านของผู้รับโอนความรู้ และ เดโลน และแมคคีน (Delone & Mclean, 2003) ได้นำเสนอรูปแบบการถ่ายโอนความรู้โดยกล่าวว่าความพึงพอใจของผู้ใช้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการถ่ายโอนความรู้ 5.ความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (2561) ที่ระบุว่ารัฐบาลควรจัดตั้งหน่วยงานหลักเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ให้ดำเนินธุรกิจที่ควบคู่ไปกับการเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมให้ชัดเจนขึ้น และ สถาบันสุนัชรจัด (2564) ได้กล่าวถึงเกษตรอินทรีย์ว่าเป็นแนวทางการเกษตรอุตสาหกรรมที่ยั่งยืนระยะยาวที่ให้ความสำคัญกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม (2566) ได้ระบุในแผนปฏิบัติการระยะ 5 ปี (พ. ศ. 2566-2570) ถึงการส่งเสริมธุรกิจให้ดำเนินงานโดยคำนึงถึงความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและนำการถ่ายทอดความรู้มาเป็นกลไกในการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการดังกล่าว

นอกจากนี้รูปแบบการถ่ายโอนความรู้ยังมีความเชื่อมโยง มีความเหมือนและความต่างจากงานวิจัยอื่นในด้านวิธีการถ่ายโอนความรู้ (Methods) ศักดิ์ชาย ตั้งประเสริฐ และนลินภัทร์ ประวัฒน์รียกร (2557) พบว่าวิธีการถ่ายทอดความรู้ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การจัดอบรมและการมีผู้เชี่ยวชาญที่เหมาะสมเป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้การถ่ายทอดความรู้สะดวกรวดเร็ว ช่วยให้การรับความรู้และการนำความรู้ไปปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้นและเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดความพอใจในการเรียนรู้มากขึ้น ขณะที่ด้านการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับ เกษม มานะรุ่งวิทย์ และคนอื่น ๆ (2564) ที่พบว่าเส้นใยที่เหลือทิ้งจากกระบวนการผลิตสามารถนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มได้ด้วยการแปรรูปให้เป็นผลิตภัณฑ์ประเภทกระดาษเพื่อสร้างเป็นบรรจุภัณฑ์ทดแทนถุงพลาสติกซึ่งเป็นการนำสินค้าให้ไปสู่เชิงพาณิชย์ที่ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มีความหลากหลายและช่วยเพิ่มรายได้ รวมทั้งส่งผลให้เกิดกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

องค์ความรู้จากการวิจัยสู่การพัฒนา

ภาพที่ 2 รูปแบบการถ่ายโอนความรู้ในอุตสาหกรรมผลไม้แปรรูปตามนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรม 4.0 – IMMUNE ที่มา: (แผนภาพโดยผู้วิจัย)

การนำรูปแบบ IMMUNE ไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาการถ่ายโอนความรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ผลไม้แปรรูปนั้น หน่วยงานรัฐควรคำนึงถึงการถ่ายโอนความรู้ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ประกอบการวิสาหกิจดังกล่าวและช่วยให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่ม การสร้างโอกาสการแข่งขัน ความปลอดภัยต่อผู้บริโภค และการตอบสนองต่อความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมตามนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรม 4.0 ซึ่งแนวทางการประยุกต์ใช้รูปแบบการถ่ายโอนความรู้มีดังนี้

1. หน่วยงานรัฐและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องควรประสานความร่วมมือกันในการจัดให้มีศูนย์กลางพัฒนาการถ่ายโอนความรู้ที่สามารถเชื่อมโยงเครือข่ายอย่างกว้างขวางและเป็นรูปธรรมไปสู่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ผลไม้แปรรูปในทุกจังหวัด ทุกพื้นที่เล็ก ๆ ทั่วประเทศ และควรจัดให้มีผู้เชี่ยวชาญภายในศูนย์ที่มีทักษะคอยให้คำแนะนำ ให้ความรู้ ให้คำปรึกษาแก่ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

(SMEs) ในพื้นที่แบบตัวต่อตัวด้วย ควรประชาสัมพันธ์เชิงลึกในด้านเผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ โดยประสานความใกล้ชิดกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ผลไม้แปรรูปในพื้นที่ โดยเฉพาะกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกับหน่วยงานรัฐเพื่อสร้างโอกาสให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจดังกล่าวในพื้นที่ได้เข้าถึงข้อมูลความรู้อย่างทั่วถึงกัน

2. หน่วยงานรัฐควรเลือกใช้วิธีการถ่ายทอดความรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในพื้นที่ เช่น การสาธิตให้ความรู้ในพื้นที่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) การจัดอบรมออนไลน์ และควรทำระบบการติดตามผลเชิงบูรณาการหรือแพลตฟอร์มการประเมิน ระบบข้อมูลย้อนกลับเพื่อช่วยให้การถ่ายทอดความรู้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ได้ตรงจุดมากขึ้น

3. หน่วยงานรัฐและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องควรผลักดันให้มีการถ่ายทอดความรู้ที่ตอบสนองต่อความปลอดภัยความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมให้กว้างขวางและเป็นรูปธรรมมากขึ้น เช่น การผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อให้การถ่ายทอดสามารถบรรลุเป้าหมายตามนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรม 4.0

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องควรจัดทำระบบสำรวจความต้องการในความรู้ของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ผลไม้แปรรูปทั่วประเทศให้เป็นรูปธรรม เพื่อเป็นการประเมินความรู้ที่ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ต้องการก่อนจะถ่ายทอดความรู้เพื่อช่วยให้การถ่ายทอดความรู้ของหน่วยงานรัฐได้รับการยอมรับ สะดวกและตรงกับความต้องการของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) อย่างแท้จริง

2. หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องควรเร่งผลักดันและดำเนินการถ่ายทอดความรู้การทำแห้งแบบแช่เยือกแข็งฟรีซดราย (freeze drying) ไปสู่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ผลไม้แปรรูปให้ชัดเจนและกว้างขวางมากขึ้นเนื่องจากเป็นความรู้ด้านเทคโนโลยีที่ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่ม สร้างคุณภาพความปลอดภัย และสร้างโอกาสในการแข่งขันให้สูงขึ้นสู่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ผลไม้แปรรูปซึ่งสอดคล้องกับนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรม 4.0

ข้อจำกัดงานวิจัย

เนื่องจากผู้ประกอบการวิสาหกิจบางรายไม่ได้เป็นสมาชิกกับหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยดำเนินการกับผู้ประกอบการที่เต็มใจและยินดีเปิดเผยข้อมูลในการสัมภาษณ์ ดังนั้นอาจมีข้อมูลที่ยูนอกเหนือจากผลการวิจัยนี้ที่อาจไม่ถูกค้นพบ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาในวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ใน 5 ภูมิภาคที่ผลิตผลไม้แปรรูปจากผลไม้เศรษฐกิจ 7 ชนิด ได้แก่ ทุเรียน มังคุด เงาะ ลิ้นจี่ ลำไย ลองกอง และมะม่วง การวิจัยในอนาคตต้อง

มุ่งศึกษาการถ่ายโอนความรู้ในผลไม้ชนิดอื่นที่นอกเหนือจากผลไม้เศรษฐกิจเพื่อเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนความรู้และพัฒนาสินค้าให้มีคุณภาพในอนาคต

2. ควรศึกษารูปแบบการถ่ายโอนความรู้ในอุตสาหกรรมอื่นที่ไม่ใช่ผลไม้แปรรูป เช่น กลุ่มอาหารสำเร็จรูปหรือกลุ่มอาหารสมุนไพรเพื่อเป็นแนวทางขยายผลที่เป็นประโยชน์แก่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอขอบคุณ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำหรับการสนับสนุนการเงินในการศึกษาครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2558, 29 ธันวาคม). *ขออนุมัติหลักการยุทธศาสตร์พัฒนาผลไม้ไทย พ.ศ. 2558-2562*. https://www.ryt9.com/s/cabt/2331179#google_vignette
- กระทรวงอุตสาหกรรม. (2559). *ยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการอุตสาหกรรมไทย 4.0 ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560 – 2579)*. <https://waa.inter.nstda.or.th/stks/pub/2017/20171207-MinistryofIndustry.pdf>
- กรมโรงงานอุตสาหกรรม. (2561). *ข้อมูลโรงงานแยกตามพื้นที่*. <https://userdb.diw.go.th/factoryPublic/Tumbol.asp>
- กองบรรณาธิการ. (2551). Fruit Snacks ของขบเคี้ยวเคียงข้างสุขภาพ. *อุตสาหกรรมสาร*, 51, 11-13.
- กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม. (2566). *แผนปฏิบัติการราชการระยะ 5 ปี (พ.ศ.2566-2570) ของกระทรวงอุตสาหกรรม*. https://psd.industry.go.th/webupload/83xeb2d8c561297c0393d3253145eb234fd/m_document/18769/92180/file_download/ea557693e0548f89e5187f5bdf716be0.pdf
- เกษม มานะรุ่งวิทย์, รัตนพล มงคลรัตนาสี, ก้องเกียรติ มหาอินทร์, นงนุช ศศิธร, จำลอง สาลิกานนท์,ชลธิชา สาลิกานนท์, สัมภาษณ์ สุวรรณศิริ, กรชนก บุญทร, จริญญา คล้ายจ้อย, ณัฐชา อารังโชติ, นีอร ดาวเจริญพร, เกรียงไกร พัฒนกุลโกเมธ, เกตุวดี หิรัญพัชร์, ณัฐดนัย รุ่งเรืองกิจไกร. (2564). *การจัดการความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีในเชิงพาณิชย์เส้นใยป่านศรนารายณ์. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยธนบุรี*, 16(1), 93-105.
- เข้าใจความต่างคน 4 เจเนอเรชั่น ทลายช่องว่างเพื่อการทำงานที่แฮปปี้. (2562, 29 เมษายน). *โพสต์ทูเดย์*. <https://www.posttoday.com/lifestyle/587633>
- นุชนนตรี จักรกลม. (2561). Big Brother มาตรการพิเศษ พี่ใหญ่ใจดีช่วยน้อง SMEs & OTOP. *อุตสาหกรรมสาร*, 60, 8-10.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). *การวิจัยเบื้องต้น*. สุวีริยาสาส์น.
- ปกรณ์ ปรียากร. (2550). *การบริหารโครงการ : แนวคิดและแนวทางในการสร้างความสำเร็จ*. เสมาธรรม.

- ปนิดา บรรจงสินศิริ. (2560). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผักและผลไม้แปรรูป*. สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. <https://www.sciencepark.or.th/files/FINTalk2-การแปรรูปผักผลไม้.pdf>
- พารณี ปัทมานันท์. (2561, 4 มีนาคม). เจ้าของโรงงาน “ทุเรียน-พีชชดราย” มั่นใจผลไม้ไทยแปรรูป ลูกค้าจีนยังนิยม. *มติชน*. https://www.sentangsedtee.com/Exclusive/article_69882
- เพ็ญศิริ แก้วทอง และสุพัตรา กาญจนประทุม. (2559). *การแปรรูปอาหารด้วยเทคโนโลยีใหม่*. <https://fostat.org/communication/fscm003/>
- วิจารณ์ พานิช. (2559). *ขอบฟ้าใหม่ในการจัดการความรู้*. ภาพพิมพ์.
- ศักดิ์ชาย ตั้งประเสริฐ และนลินีภรณ์ ปรวิวัฒน์กร. (2557). การถ่ายทอดความรู้ในบริบทการบูรณาการระบบสารสนเทศ: การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ. *วารสารเทคโนโลยีสารสนเทศ*, 10(2), 70–84.
- สถาบันทรัพยากรสิ่งแวดล้อมแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2560). *รายงานการวิเคราะห์แนวโน้มเทคโนโลยีและอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมการแปรรูปอาหาร*. https://www.ipthailand.go.th/images/3534/web_01052018/Report_CHU/1_Food_industries_final_12.9.2017_CHU.pdf
- สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (2559, 28 ธันวาคม). *ส่งออกผลไม้สดอุตสาหกรรม 4.0 ในเยอรมัน*. <https://www.ftpi.or.th/2016/12162>
- สถาบันสุนัชรจัด. (2564). *บทบาทของเกษตรกรอินทรีย์ในการเปลี่ยนแปลงระบบอาหารของสหรัฐอเมริกา*. <https://straydoginstitute.org/organic-agriculture/>
- สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. (2559, 28 พฤศจิกายน). *การยกระดับอุตสาหกรรมไทยสู่อุตสาหกรรม 4.0*. www.nfcrbr.or.th/site/attachments/article/81/White%20paper.pdf
- สวทช. หนุนผู้เชี่ยวชาญโปรแกรม ITAP ช่วย ผปก. เกษตรพัฒนาทุเรียนพรีเมียม ThaiGAP พร้อมพีชชดรายเพิ่มมูลค่า. (2563, 7 สิงหาคม). *ผู้จัดการออนไลน์*. <https://mgronline.com/smes/detail/9630000080742>
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ. (2555). *นโยบายและแผนวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2555-2564)*. https://www.nxpo.or.th/th/wp-content/uploads/2020/05/STPLAN_FINAL1.pdf
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2551). *รายงานการศึกษาเครือข่ายวิสาหกิจอุตสาหกรรมผลไม้สด และผลไม้แปรรูป จังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด*. https://old.sme.go.th/upload/mod_download/11-fruit.pdf
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2561). *โอกาสทางการตลาดของสินค้าเกษตรแปรรูปในตลาดโลก*. https://en.sme.go.th/upload/mod_download/download-20181005092620.pdf
- สุปราณี พุ่มเถื่อน. (2557, 28 มิถุนายน). *การแปรรูปอาหาร*. <http://supranee41.blogspot.com/>
- Cox, R.C., & Vargas, J.S. (1966). *A Comparison of item selection techniques for norm-referenced and criterion-referenced tests* [Paper presentation]. The annual meeting of the National Council on Measurement in Education, Chicago.

- Cummings, J.I., & Teng, B.S. (2003). Transferring R&D knowledge: the key factors affecting knowledge transfer success. *Journal of Engineering and Technology Management*, 20(1-2), 39-68.
- Delone, W.H., & McLean, E.R. (2003). The DeLone and McLean model of information systems success: A ten-year update. *Journal of Management Information Systems*, 19(4), 9–30. <https://doi.org/10.1080/07421222.2003.11045748>
- Duan, Y., Nie, W., & Coakes, E. (2010). Identifying key factors affecting transnational knowledge transfer. *Information & Management*, 47(7-8), 356-363. <https://doi.org/10.1016/j.im.2010.08.003>
- Szulanski, G. (2000). The process of knowledge transfer: A diachronic analysis of stickiness. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 82(1), 9-27. <https://doi.org/10.1006/obhd.2000.2884>

URU Journal of Integrated Sciences for Development

วารสารสหวิทยาการเพื่อการพัฒนา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

URU Journal of Integrated Sciences
for Development

SCAN ME

วารสารสหวิทยาการเพื่อการพัฒนา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

ศูนย์ส่งเสริมบัณฑิตศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

เลขที่ 27 ถนนอินใจมี ตำบลท่าอิฐ อำเภอเมือง

จังหวัดอุดรดิตถ์ 53000

โทร. 089-9617456, 089-9617457